

דרכה של ישראל לשגשוג כלכלי וחברתי

פורום קהלת לכלכלה

עורכים: ניסן אברהם ומיכאל שראל
סיוון תשפ"ד | יוני 2024

דרכה של ישראל לשגשוג כלכלי וחברתי

עורכים: ניסן אברהם ומיכאל שראל

פורום קהלת לכלכלה

סיוון תשפ"ד | יוני 2024

דרכה של ישראל לשגשוג כלכלי וחברתי

עורכים: ניסן אברהם ומיכאל שראל

השתתפו בהכנת הספר: ניסן אברהם, ערן יוגב, רן פיטוסי, מיכאל שראל.

הופק על-ידי פורום קהלת לכלכלה
עיצוב: סטודיו אמונה כרמל

סיוון תשפ"ד, יוני 2024
מסת"ב: 9-13-7796-965-978-978
ISBN: 978-965-7796-13-9

תוכן עניינים

7	.....	הקדמה
9	.....	פרק 1 ישראל כ"כלכלת אי" - גזרת גורל או מדיניות מכאנת?
27	.....	פרק 2 מחוזות בישראל: מגמות דמוגרפיות, הון אנושי ושוק העבודה
39	.....	פרק 3 שוק העבודה הישראלי לאחר משבר הקורונה
59	.....	פרק 4 הכלכלה הפלסטינית והעובדים הפלסטינים בישראל ערב מלחמת חרבות ברזל
85	.....	פרק 5 אומדן וניתוח של הגדלת נקודות הזיכוי בגין ילדים

הקדמה

הנושא של הפרק השני הוא מחוזות בישראל, בו אנו מציגים היבטים שונים של מגמות דמוגרפיות, הון אנושי ושוק העבודה במחוזות השונים. מחוזות תל-אביב והמרכז בולטים יותר ממחוזות אחרים בהכנסה מעבודה, בשיעור תעסוקה, בעובדים בעלי השכלה אקדמית ובעודף ביקוש לעובדים. נראה שזו תוצאה הנובעת, בין היתר, מכך שצפיפות מאפשרת ניצול טוב יותר של יתרונות לגודל.

הפרק השלישי עוסק בשוק העבודה הישראלי בשנים האחרונות, לאחר משבר הקורונה. הפרק מציג נתונים ומגמות שהשיח הציבורי עוסק בהם רבות, לעיתים ללא היכרות מעמיקה.

הפרק הרביעי מציג נתונים על הכלכלה הפלסטינית והעובדים הפלסטינים בישראל ערב מלחמת חרבות ברזל ומציג נתונים ראשוניים הנוגעים להשלכות המלחמה. בעשור שקדם למלחמה הגדילה מדינת ישראל באופן משמעותי את כניסת העובדים הפלסטינים לעבודה בתחומי המדינה, בעיקר מיו"ש. על רקע הטבח הנורא בשבעה באוקטובר וההסלמה הביטחונית, כניסת העובדים הפלסטינים מיו"ש ומרצועת עזה לתוך תחומי ישראל כמעט נעצרה לחלוטין. הדיון סביב נושא כלכלי ביטחוני זה נמצא בלב השיח הציבורי.

הפרק החמישי והאחרון מציג ניתוח כלכלי הסוקר את נקודות הזיכוי ממס להורים בגין ילדים. בשנים האחרונות הורחבו נקודות הזיכוי בגין ילדים, ועלתה התקציבית של הטבת המס זינקה. בשנת 2024 הורחבו נקודות הזיכוי פעם נוספת. לנקודות זיכוי בגין ילדים יש יתרון משמעותי ביחס לקצבאות, מכיוון שהן הטבה היוצרת זיקה בין מימוש ההטבה לבין יציאה לעבודה ולהשתכרות. עם זאת, לא ברור מדוע מדיניות הגדלת נקודות הזיכוי בגין ילדים היא הרצויה והצודקת ביותר, לנוכח עלותה הגבוהה והשימושים החלופיים האפשריים במשאבים הציבוריים המוקצים לטובתה, כגון הפחתה בשיעורי מס ההכנסה או הגדלת נקודות הזיכוי לכלל התושבים ללא תלות במספר הילדים שלהם.

ספר תרשימים זה הוא החמישי בסדרה שמפרסם פורום קהלת לכלכלה (הספר הראשון פורסם בספטמבר 2015). מטרתו של ספר התרשימים להציע, באמצעות כמה הבזקים נושאים, תמונה רחבה של הכלכלה הישראלית, תוך מתן דגש על סוגיות יסוד אחדות ובניסיון לאתגר תפיסות מקובלות.

ספר התרשימים כולל חמישה פרקים, הדנים בנושאים הנמצאים כיום בלב השיח הכלכלי-חברתי בישראל בקרב קובעי המדיניות, הפקידות הבכירה, משרדי הממשלה, הכלכלנים באקדמיה ובמכוני המחקר, התקשורת והציבור הרחב. רמת המורכבות של התרשימים הכלולים בספר מגוונת, אך כולם משתייכים למאמץ הכולל לשקף באופן מיטבי, באמצעות מספר מצומצם של תרשימים, את התופעות המרכזיות שניתן להצביע עליהן בתחומים השונים.

הפרק הראשון בוחן את מדיניות הסחר של ישראל אשר משפיעה על יוקר המחיה ורמת התחרות במשק, שני נושאים שנמצאים רבות בשיח התקשורתי והציבורי בשנים האחרונות. לנוכח העובדה שהיקף יבוא הסחורות והשירותים לישראל נמוך מאד בהשוואה בין-לאומית, בפרק זה אנו שואלים האם זה נובע מגזרת גורל או ממדיניות מכוונת. בשנים האחרונות נעשו צעדים משמעותיים שהפחיתו את מגבלות הסחר, אך למרבה הצער, ישראל עדיין בולטת לרעה בהגבלות סחר בהשוואה בין-לאומית. פרק זה הוכן בשיתוף פעולה עם מדור רגולציה בפורום קהלת.

בהכנת ספר זה נעשה מאמץ רב להשתמש שימוש מושכל ומדויק במגוון של מקורות נתונים, בליקוטם, בעיבודם ובהצגתם בדרכים מקוריות ומעניינות. אנו מקווים כי לא נפלה תחת ידינו טעות בעשותנו כן, ומזמינים את הקוראים להביא לתשומת ליבנו שגיאות אם תימצאנה. בתוך כך אנו מזמינים את קהל הקוראים לעיין באופן ביקורתי בטענותינו ובהנחות והמתודולוגיות העומדות מאחוריהן, לאתגרן ולהעיר לנו בנוגע אליהן. המעוניינים לעשות כן, וכך גם מי שמבקשים לקבל עותק קשיח של ספר זה או של פרסומים אחרים של פורום קהלת לכלכלה, מוזמנים לפנות באמצעות כתובת הדוא"ל: office@kohelet.org.il

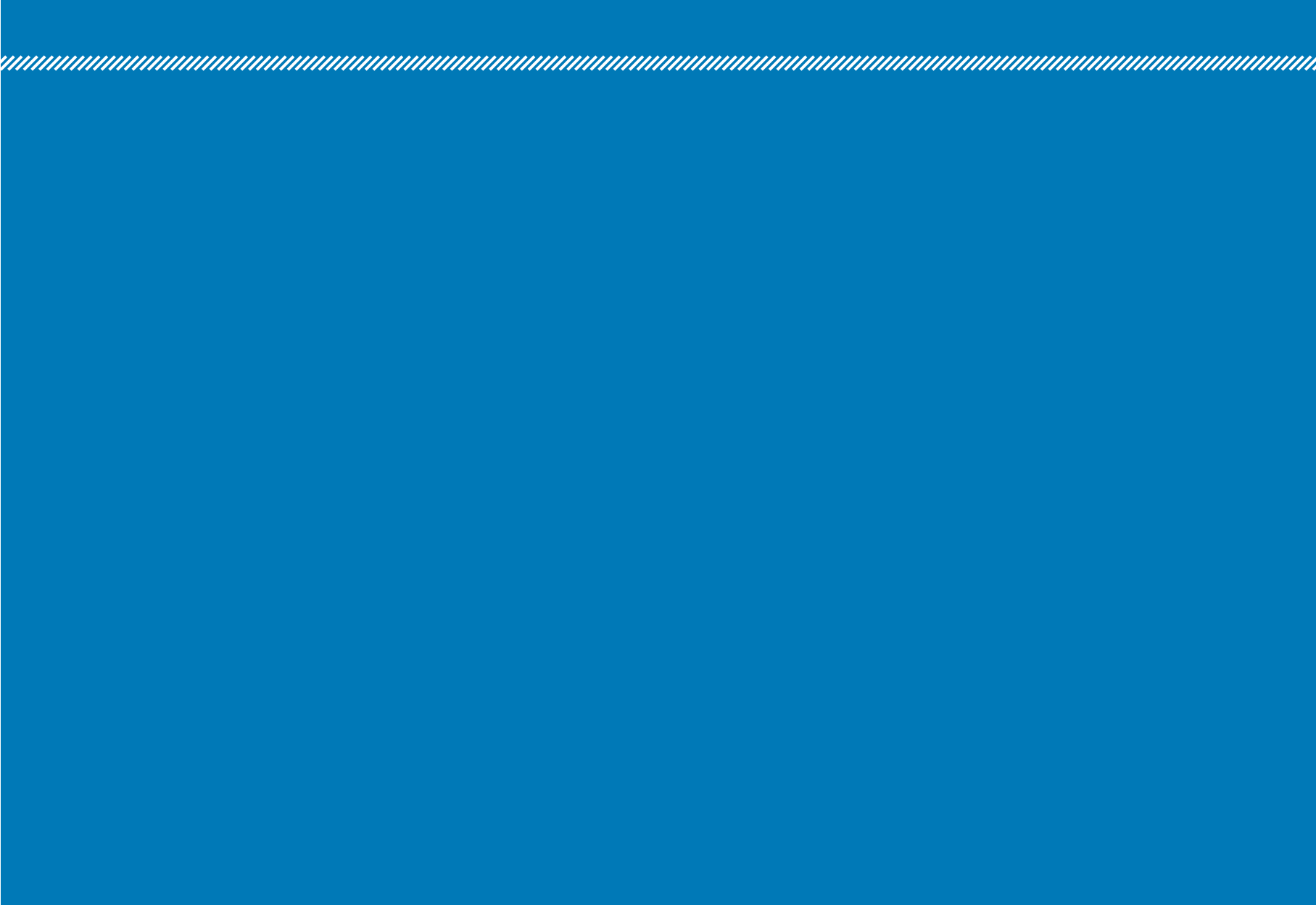

1

**ישראל כ"כלכלת אי" -
גזרת גורל או מדיניות מכוונת?**

ניסן אברהם ורן פיטוסי

נקודות מרכזיות

יבוא הסחורות והשירותים לישראל נמוך, הן ביחס למוצע מדינות ה-OECD, והן ביחס לכלכלות עם גודל אוכלוסייה דומה.

היעילות של יבוא הסחורות לישראל (הן במונחים של עלות הזמן והן במונחים של העלות הכספית) גרועה מאוד בהשוואה בין-לאומית.

לאחר הגדלת התחרות בנמלים, יעילות נמל חיפה בולטת לחיוב, בעוד שאשדוד הוא בין 15% הנמלים הנמצאים בתחתית דירוג היעילות בעולם.

מספרי התקנים הרשמיים, החקיקה, והנהלים המגבילים יבוא, לצד נפח ההגבלות (הנמדד כמספר עמודי הרגולציה) גדלו משמעותית בשני העשורים האחרונים.

הגבלות הרגולציה החלות על יבוא מקורן בעיקר במשרדי הבריאות, החקלאות והתחבורה.

הגבלות הסחר בענפי השירותים בישראל הן מהחמורות ביותר ב-OECD.

ההגבלות על כניסה לישראל (על בסיס זמני) של עובדים זרים בעלי כישורי עבודה גבוהים הן מהמחמירות ב-OECD.

ישראל, יחד עם מקסיקו וטורקיה, מובילות בארגון ה-OECD בהיעדר שקיפות רגולטורית.

ישראל בולטת לרעה גם בהעדפות הניתנות לספקים מקומיים בשוקי הרכש; בהפליה נגד ספקים זרים, לרבות המגבלות החלות על גישה למכרזים ציבוריים; ובחסמי התחרות הגבוהים.

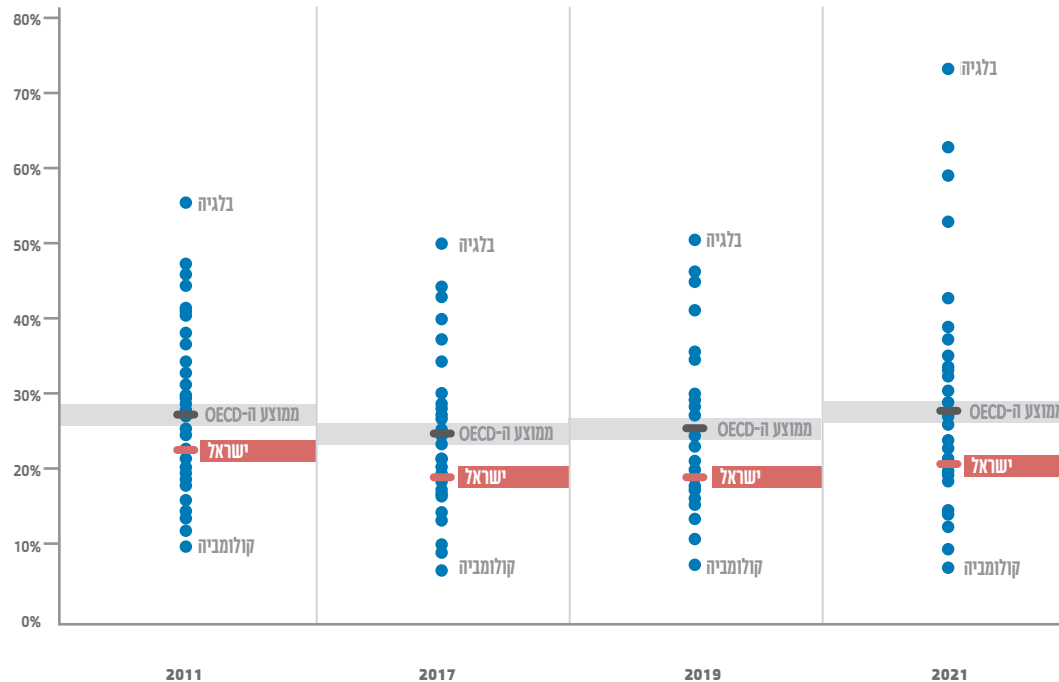
מדיניות פרוטקציוניסטית, המתבטאת בחסמי יבוא חריגים, גורמת לרמת מחירים גבוהה ולפריון עבודה נמוך, בהשוואה לאלטרנטיבה של משק הנהנה מיתרונותיו של השוק החופשי ומונעת מכלכלת ישראל למצות את יתרונותיה היחסיים ככלכלת שירותים.

להרחבה על השפעת חסמי יבוא על רמת המחירים ראו "מילקי יקר, חולצות זולות: השלכות של חסימת מסחר בין-לאומי" (כץ 2018).

להרחבת על השפעת חסמי יבוא על פריון העבודה ראו "הגורמים להתרחבות פערי הפריון בין ישראל ל-OECD: השוואה ענפית רב-שנתית" (רגב וברנד 2015).

יבוא סחורות (ללא אנרגיה) בהשוואה לתוצר במדינות ה-OECD לפי שנים נבחרות*

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני ה-OECD והבנק העולמי.
 * בנתונים לשנת 2021 התייחסנו לנתוני יבוא אנרגיה לשנת 2020 (השנה האחרונה שלגביה יש נתונים).
 נציין כי במבחני רגישות אנו מקבלים ממצאים דומים בשנת 2021, כאשר אנו מתייחסים לנתוני יבוא אנרגיה לשנת 2019.

//1.1

יבוא הסחורות לישראל בהשוואה לתוצר נמוך יחסית והצטמצם עוד יותר בעשור האחרון.

היבוא בהשוואה לתוצר בישראל נמוך מאשר ממוצע ה-OECD בכ-7 נקודות אחוז תוצר.

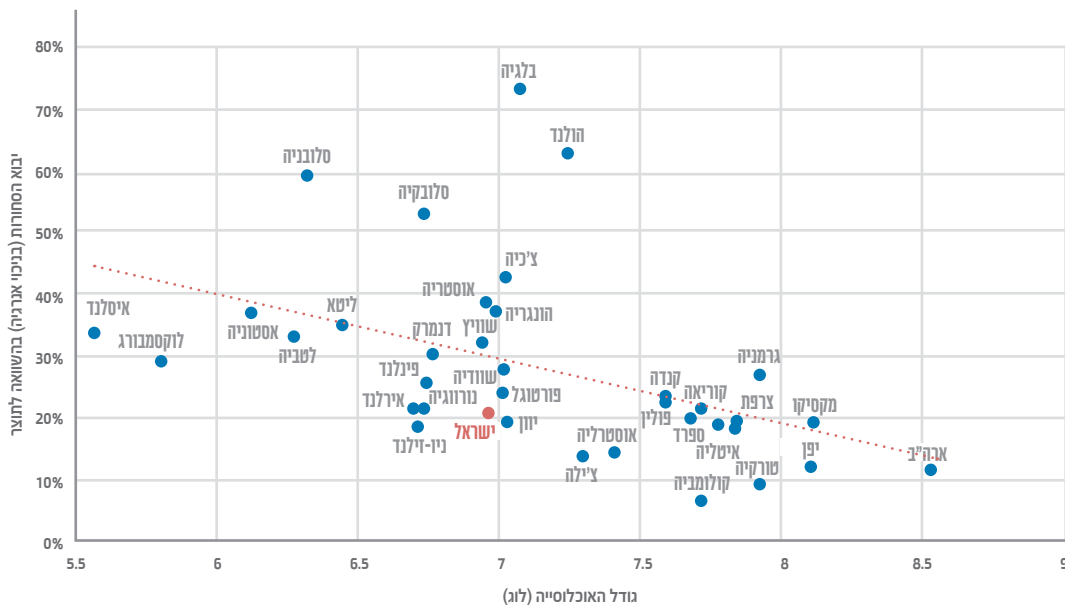
היבוא לישראל קטן בעשור האחרון ב-2 נקודות אחוז, והפער מול מדינות ה-OECD גדל.

//1.2

מדינות קטנות יחסית מבחינת גודל אוכלוסייה נוטות לייבא יותר סחורות בהשוואה לתוצר. היבוא לישראל נמוך ביחס לכלכלות עם גודל אוכלוסייה דומה.

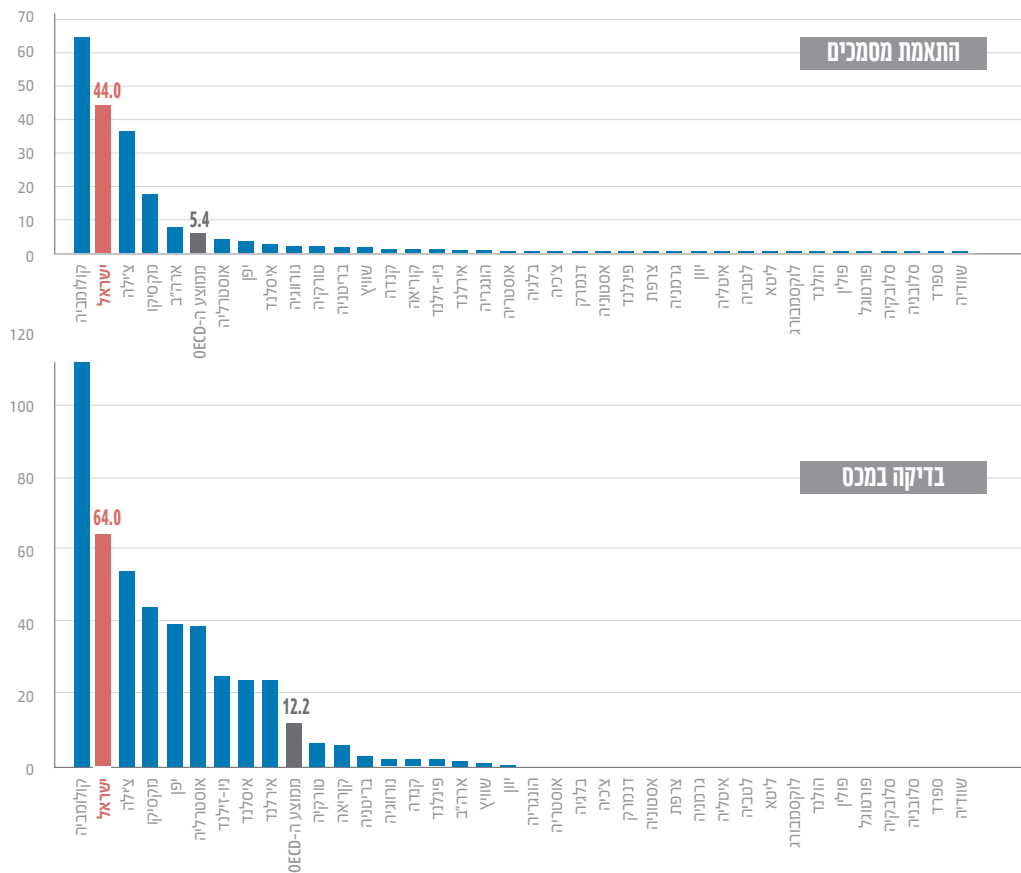
יבוא סחורות לישראל בהשוואה לתוצר
עמד על 21%, נמוך מקו הרגרסיה
בכ-9 נקודות אחוז.

יבוא סחורות בהשוואה לתוצר אל מול מספר תושבים במדינות ה-OECD, *2021

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני ה-OECD והבנק העולמי
* נתוני האוכלוסייה, היבוא והתוצר מתייחסים לשנת 2021. לעומת זאת, נתוני יבוא אנרגיה מתייחסים לשנת 2020 (השנה העדכנית ביותר שיש לגביה נתונים). נציין כי אנו מקבלים ממצאים דומים כאשר אנו מתייחסים לנתוני יבוא אנרגיה לשנת 2019.

זמן יבוא הסחורות (בשעות) בשנת 2020 - התאמת מסמכים ובדיקה במכס במדינות ה-OECD

//1.3

**זמן התאמת המסמכים
ובדיקת הסחורות
במכס הישראלי
ארוך יותר מאשר
בכל מדינות ה-OECD,
למעט קולומביה.**

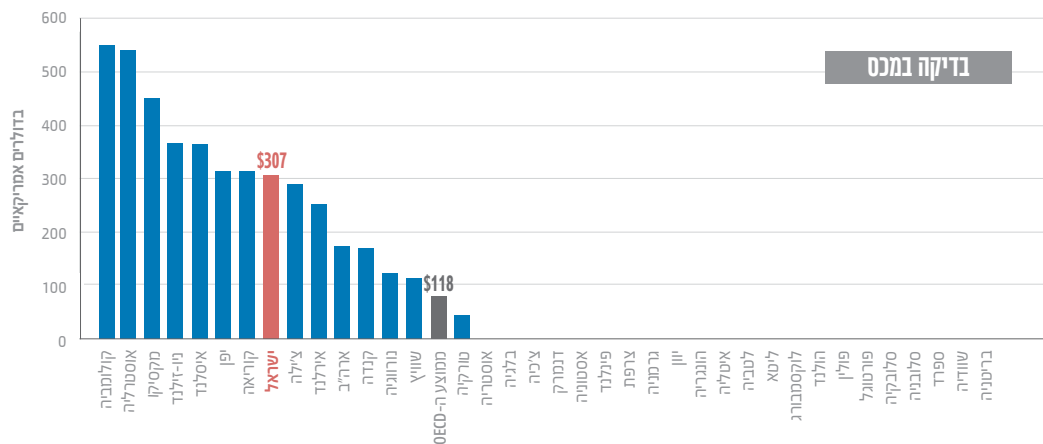
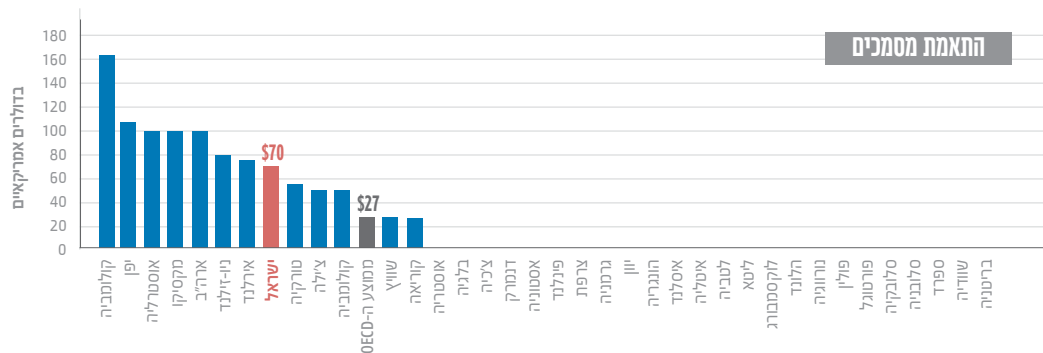
מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני Doing Business של הבנק העולמי

// 1.4

עלות התאמת מסמכים ועלות בדיקת הסחורות במכס הן גבוהות יחסית.

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת
לנתוני Doing Business של הבנק העולמי

עלות יבוא (בדולרים) למשלוח סחורות בשנת 2020 - התאמת מסמכים ובדיקה במכס במדינות ה-OECD

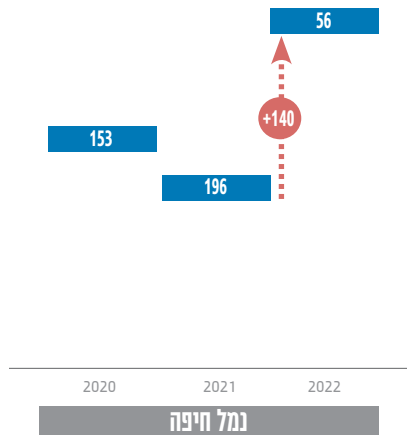
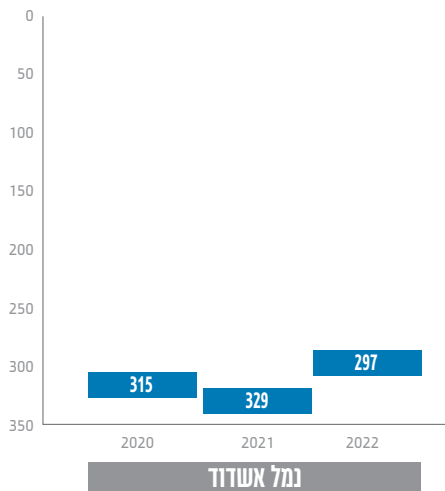

מהתחתית למקום מכובד: נמל חיפה שיפס 140 מקומות במדד יעילות הנמלים לאחר הפרטתו והגדלת התחרות.

//1.5

דירוג עולמי של נמלי ישראל במדד יעילות פריקת המכולות של הבנק העולמי, 2022-2020

- באופן מסורתי נמלי ישראל מדורגים במיקום נמוך - בייחוד נמל אשדוד שמדורג בעקביות ב-15% הנמלים הנמצאים בתחתית דירוג היעילות.

- בחיפה יש שלושה נמלים פרטיים: נמל מספנות ישראל הוותיק שהוטלה עליו מגבלת נתח שוק של 5%, נמל המפרץ שהגדיל את פעילותו ב-2022, ונמל חיפה המופרט שנכנס לפעילות רק בתחילת 2023.

- הנמלים הפרטיים מתמודדים עם חסמי תחרות המייצרים אי-ודאות ופוגעים בהשקעות בהון הפיזי במתקני פריקה. הסרת חסמים אלה עשויה להוביל לשיפור נוסף ביעילות.

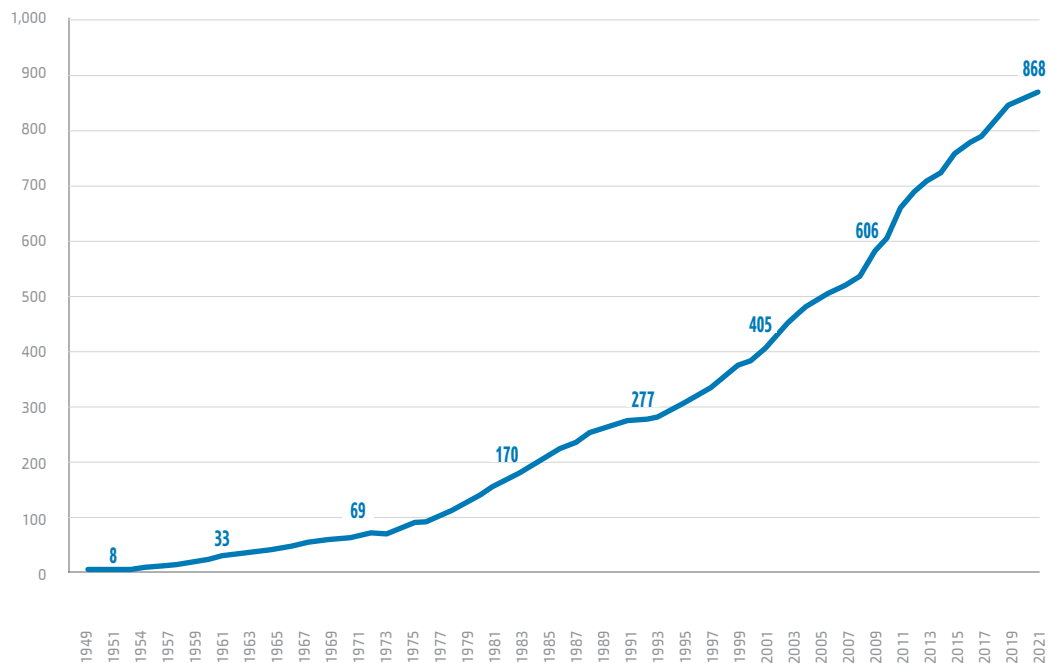
מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני The Container Port, Performance Index של הבנק העולמי
* מדד יעילות הנמלים של הבנק העולמי מדרג את הנמלים בעולם על פי מספר השעות שספינה עוברת מרגע הכניסה לנמל ועד יציאתה ומתחשב בגודל הנמלים והספינות הנכנסות אליו.
** בשנת 2020 נכללו במדד 351 נמלים, בשנת 2021 נכללו 370 נמלים ובשנת 2022 נכללו 348 נמלים.

להרחבה על חסמי התחרות בנמלי הים ראו "תיאור זמן המתנה בנמלי הים וניתוח ההשלכות הכלכליות" (מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2023)

//1.6

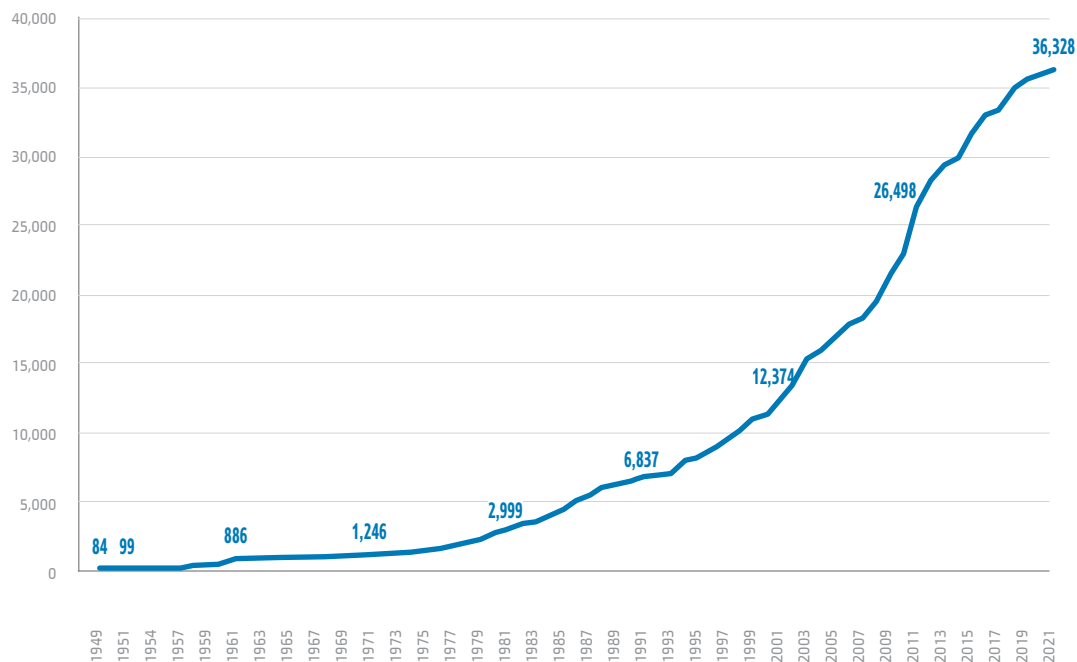
**המגבלות המוחלות
על יבוא באמצעות
תקנים, חקיקה
ונהלים, ומהוות
חסמים לסחר
חופשי, הולכות
וגדלות מדי שנה.**

מספר התקנים הרשמיים, החקיקה והנהלים (רגולציה) המגבילים יבוא, נתונים מצטברים 1948-2021

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת, טבלת מסגרת חקיקה משולבת, נכון לשנת 2021.

מספר העמודים של התקנים הרשמיים, החקיקה והנהלים (רגולציה) המגבילים יבוא, נתונים מצטברים, 1948-2021

//1.7

נפח ההגבלות על יבוא הנמדד כמספר עמודי הרגולציה גדל משמעותית, בדגש על שני העשורים האחרונים.

מקור: עיבוד פורום קהלת לכללה ומדור רגולציה בפורום קהלת, טבלת מסגרת חקיקה משולבת, נכון לשנת 2021.

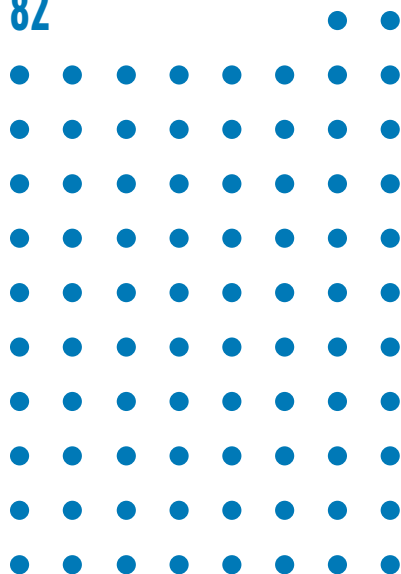
//1.8

מספר התקנים שנוספו בשנים האחרונות גדול יותר מאשר מספר התקנים שבוטלו לאורך כמעט 70 שנות קיום מכון התקנים.

דו"ח ועדת לנג (נובמבר 2014) המליץ למכון התקנים לצמצם תקינה בתחום היבוא. למרות זאת, מספר התקנים גדל משמעותית מאז שנת 2015.

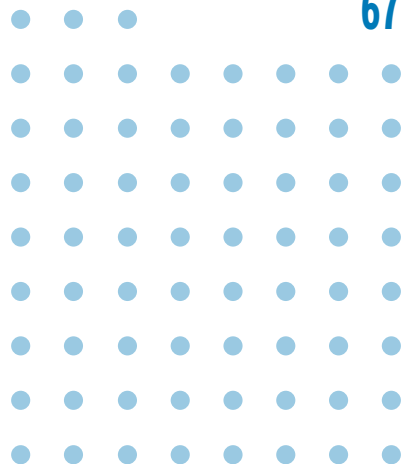
מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני מכון התקנים

82

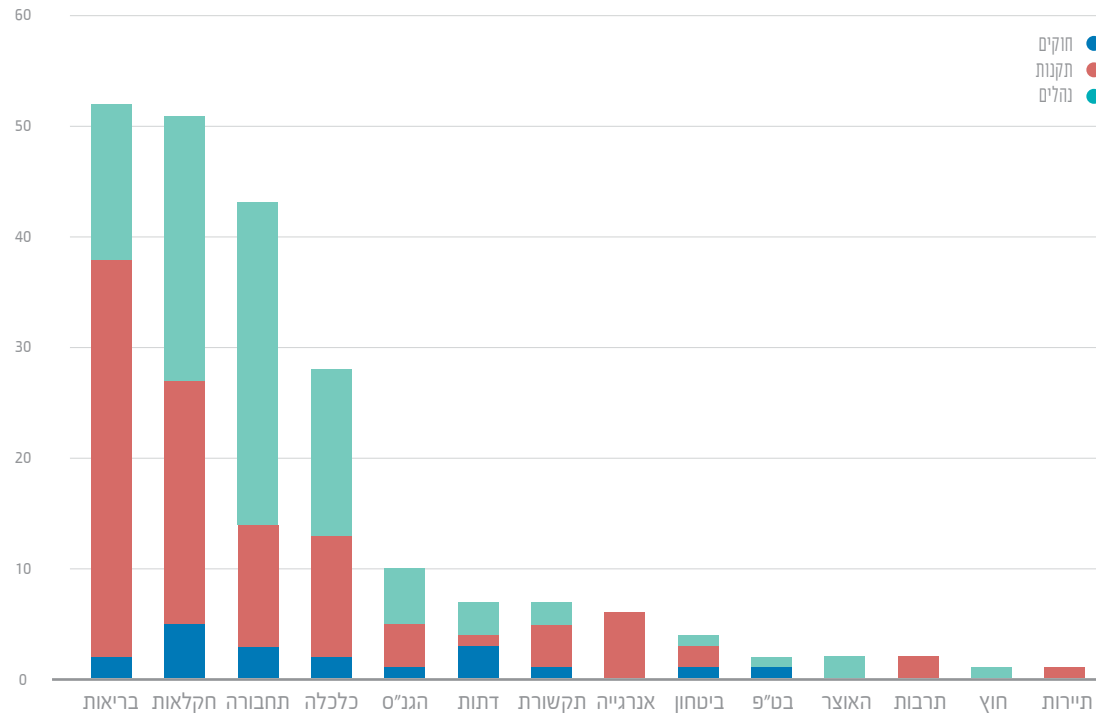
התקנים שנוספו
מ-2015 עד 2021 בלבד

67

התקנים שבוטלו
מאז הקמתו של מכון התקנים

רגולציות המייצרות הגבלות על יבוא לפי סוג הרגולציה ומשרדי הממשלה, 2022

//1.9

רגולציה המייצרת הגבלות על יבוא מקורה בעיקר במשרדי הבריאות, החקלאות והתחבורה.

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת, שבלת מסגרת חקיקה משולבת, נכון לשנת 2021.

יבוא שירותים

יבוא שירותים בהשוואה לתוצר במדינות ה-OECD לפי שנים נבחרות

//1.10

**יבוא השירותים
בהשוואה לתוצר נמוך
יחסית בישראל והפעור
מול ממוצע מדינות
ה-OECD התרחב מעט
בשנים האחרונות.**

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה
בפורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD.

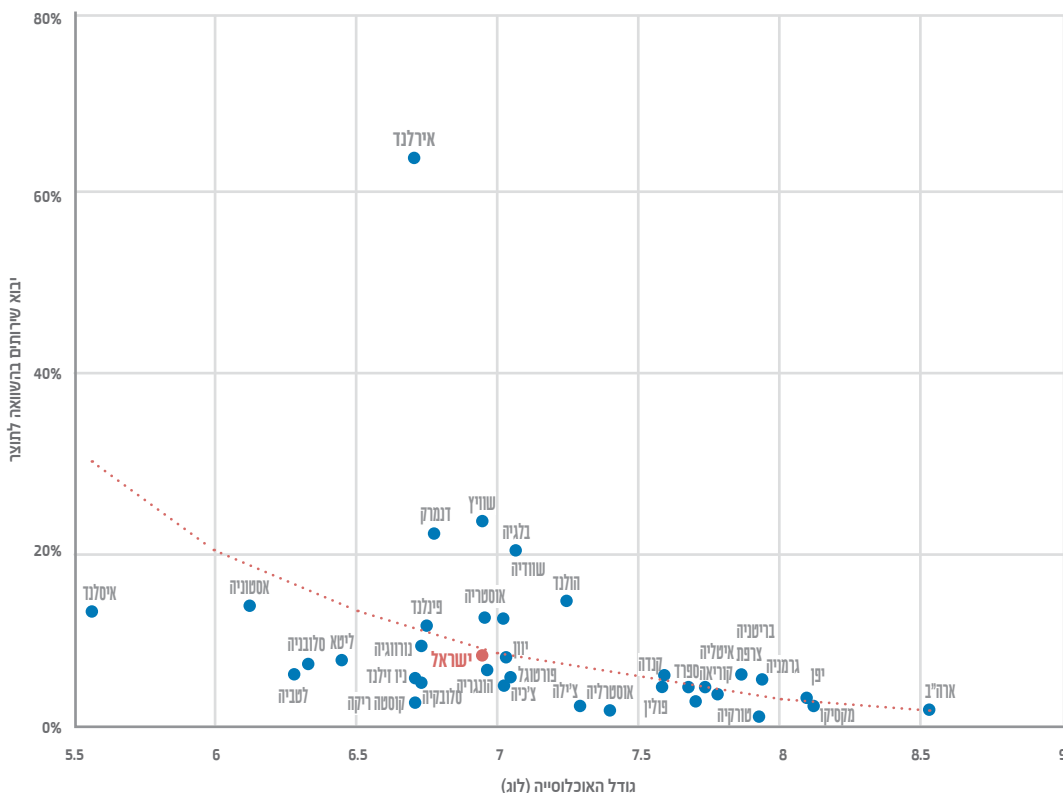
//1.11

מדינות קטנות יחסית מבחינת אוכלוסייה נוטות לייבא יותר שירותים בהשוואה לתוצר, ואילו היבוא לישראל נמוך מעט ביחס לכלכלות עם גודל אוכלוסייה דומה.

יבוא שירותים לישראל בהשוואה לתוצר עמד על כמעט 8%, נמוך מעט ב-0.3 נקודות אחוז מקו המגמה האקספוננציאלי.

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני ה-OECD.
בחנו גם את יבוא שירותים בהשוואה לתוצר (בניכוי יבוא שירותי תיירות) לשנת 2021, כאשר נתוני יבוא שירותי תיירות הם לשנת 2019, והמרחק של ישראל מקו המגמה האקספוננציאלי לא השתנה.
יבוא שירותים בלוקסמבורג הוא חריג ועומד על 140%. מטעמי נוחות, הוצאנו את לוקסמבורג מהתרשים.

יבוא שירותים בהשוואה לתוצר אל מול גודל האוכלוסייה במדינות ה-OECD, 2021

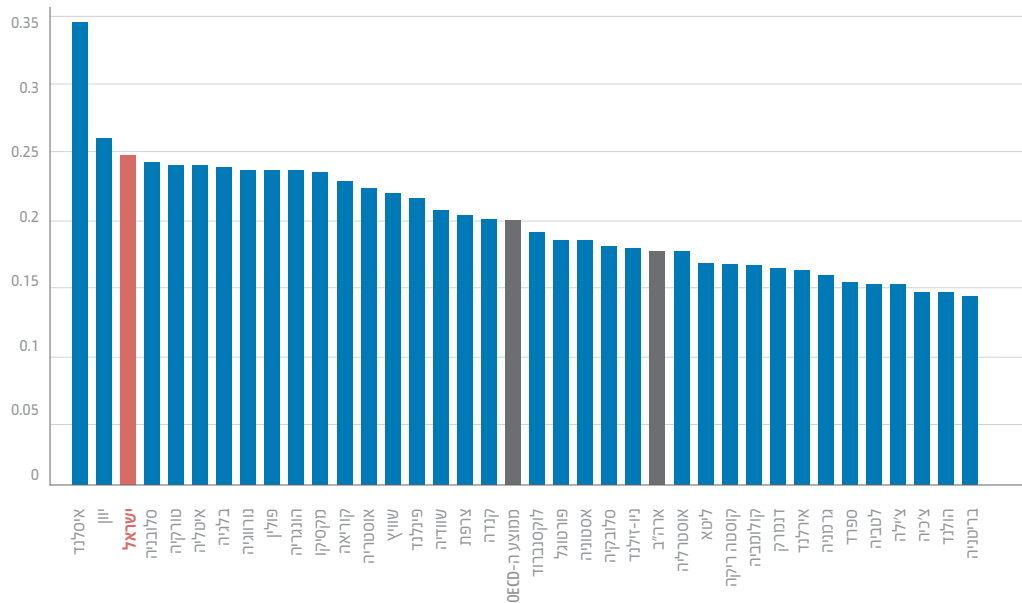

הגבלות היבוא בענפי השירותים בישראל הן מהחמורות ביותר ב-OECD ומונעות ממנה לנצל את יתרונותיה ככלכלה מבוססת שירותים.

//1.12

מדד מגבלות הסחר בשירותים (מדד STRI), 2022

- מדד ההגבלות בסחר הבינלאומי בענפי השירותים (STRI) של ארגון ה-OECD בוחן רגולציה המעכבת סחר, ומתמקד בחברות זרות הנפגעות מחסמים לא-מכסים בענפי השירותים.
- ההגבלות הרבות שמטילה ישראל על ענפי השירותים מהוות חסם בפני חברות שירותים זרות לפתח פעילות בישראל.

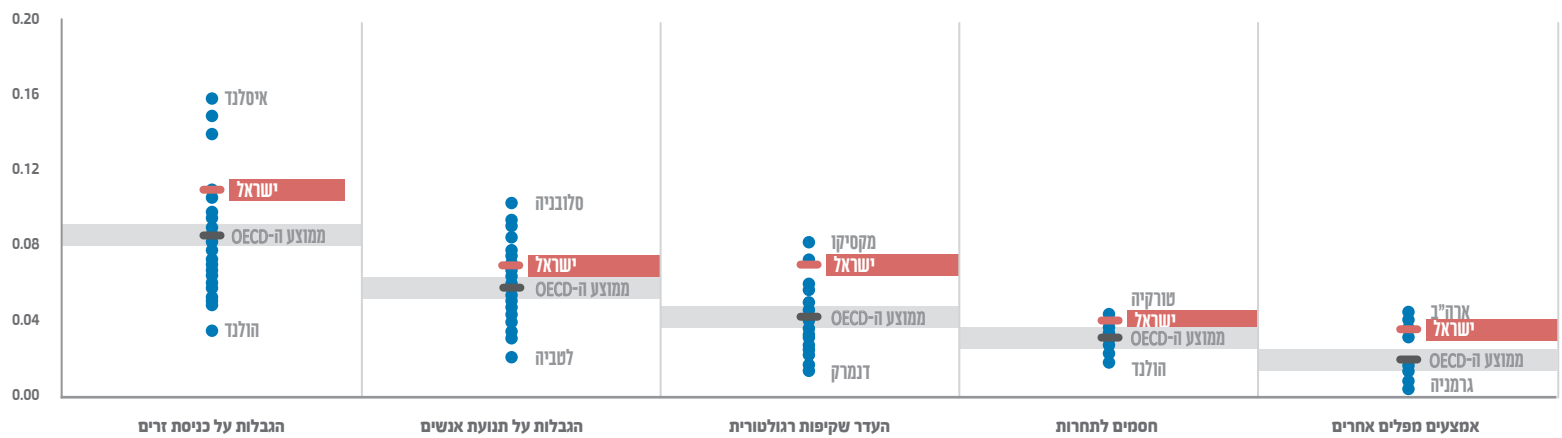
מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני ה-OECD.
להרחבה על הנזק הכלכלי כתוצאה ממדיניות הגבלות סחר בענפי השירותים ראו "חשיפת ענפי השירותים לתחרות דו"ח צוות" (משרד האוצר, 2017) ו"הוועדה לקידום כלכלי של ענפי המסחר והשירותים" (מכון אהרן למדיניות כלכלית, 2021)

ישראל בולטת לרעה בכל הקטגוריות הנוגעות בחסמים ובהגבלות יבוא בענפי השירותים.

// 1.13

- ישראל מיישמת הגבלות רבות על כניסת עובדים זרים בעלי מיומנויות עבודה גבוהות המבקשים לספק שירותים במדינה על בסיס זמני.
- ישראל היא המדינה הכי פחות שקופה מבחינה רגולטורית, למעט מקסיקו וטורקיה.
- ישראל בולטת לרעה גם בהעדפות הניתנות לספקים מקומיים בשוקי הרכש ובאפליה נגד ספקים זרים, המייצרות חסמים גבוהים לתחרות.

פירוט חמש הקטגוריות של חסמים ואמצעים מגבילים שנבדקו במדד STRI של ה-OECD, 2022

מקור: עיבוד פורום קהלת לכלכלה ומדור רגולציה בפורום קהלת לנתוני ה-OECD.

2

מחוזות בישראל: מגמות דמוגרפיות, הון אנושי ושוק העבודה

ערן יוגב וניסן אברהם

נקודות מרכזיות

- נראה כי יתרונות התעסוקה הבולטים בגוש דן משחקים תפקיד חשוב בקביעת יעד מקום המגורים, שכן המהגרים ממחוזות המרכז ותל-אביב אינם עוברים על-פירוב למחוזות רחוקים יותר, אלא נוטים להישאר באותו מחוז או במחוז השכן.
- בשנים האחרונות גדל שיעור המועסקים בעלי השכלה אקדמית העובדים מחוץ ליישוב מגוריהם. הסבר אפשרי לכך הוא ההתרחבות בגמישות לעבודה מרחוק, בעיקר בענפים המתאפיינים בפריזון גבוה.

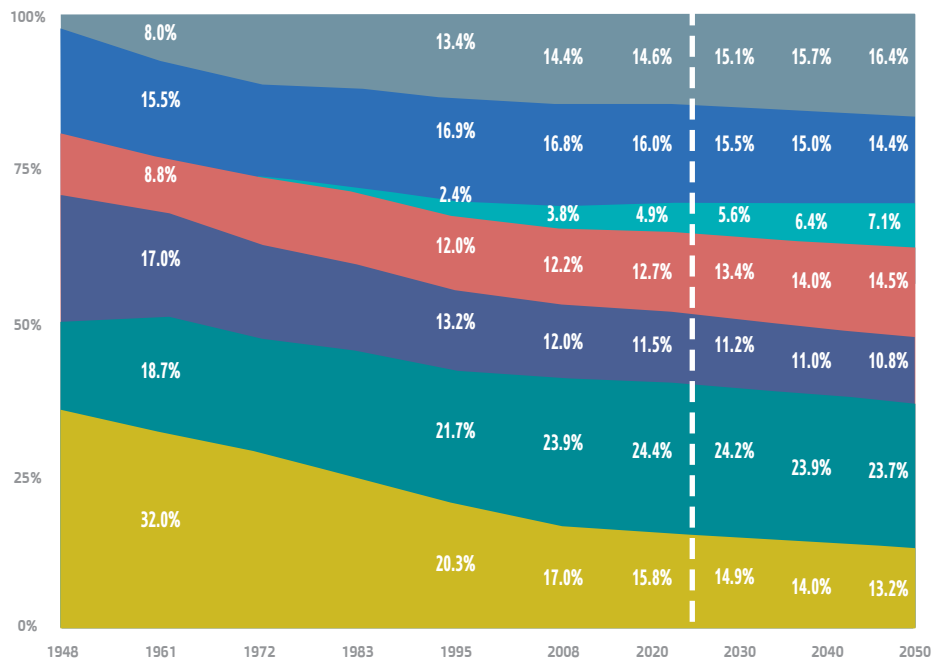
- צפיפות מאפשרת ניצול טוב יותר של יתרונות לגודל (אגלומרציה), ומתאפיינת בביקוש לעבודה מיומנת וביכולת משופרת לייצר ולהעביר ידע.* בהתאמה, ערים גדולות וצפופות מתאפיינות בפריזון עבודה ושכר גבוהים, ומהוות מוקדי משיכה לצעירים עם הון אנושי גבוה.
- התמורות העיקריות בפזור האוכלוסייה התרחשו בארבעת העשורים הראשונים למדינה, ומאז עיקר השינויים היו גדילה של מחוזות המרכז וי"ש והצטמקות יחסית של מחוז תל-אביב.
- בממוצע, שיעור העובדים במחוזות תל-אביב והמרכז ששכרם גבוה מהשכר הממוצע במשק וכן שיעור העובדים בעלי השכלה אקדמית גבוהים יותר מאשר במחוזות אחרים. נוסף על כך, מחוזות תל-אביב והמרכז בולטים יותר ממחוזות אחרים גם בעודף הביקוש לעובדים, בהכנסה מעבודה ובשיעור התעסוקה.

* להרחבה בנוגע ליתרונות האגלומרציה והצפיפות ראו: OECD, Job Creation and Local Economic Development (2016).

// 2.1

התמורות העיקריות בפיזור האוכלוסייה התרחשו בארבעת העשורים הראשונים למדינה, ומאז עיקר השינויים היו גדילה של מחוזות המרכז וי"ש והצטמקות של מחוז תל-אביב.

פיזור האוכלוסייה בישראל לפי מחוזות גאוגרפיים, 1948-2050
תחזית - החל בשנת 2022

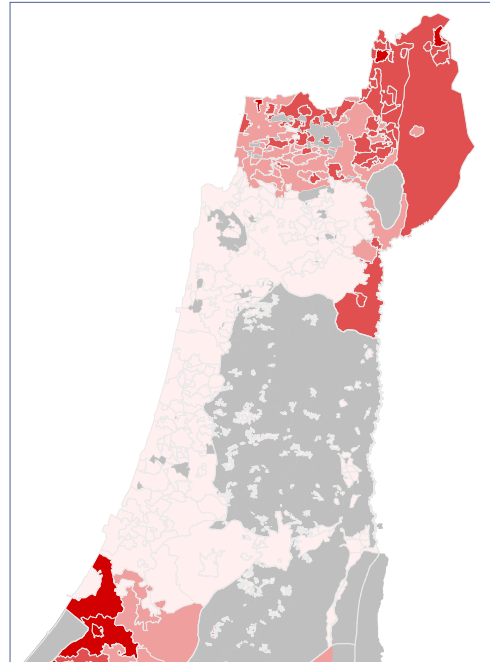
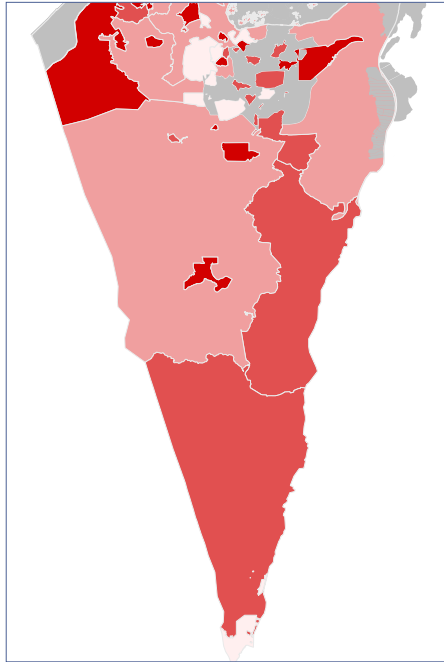
● הדרום
● הצפון
● יהודה ושומרון
● ירושלים
● חיפה
● המרכז
● תל אביב

- ממשלת ישראל מקצה משאבים רבים לפיזור האוכלוסייה לפרפריה, תוך התמקדות במחוזות הדרום והצפון. נראה כי בעוד בדרום יש מגמת גידול עקבית למדי, בצפון יש ירידה קלה בשלושת העשורים האחרונים.
- בעוד שבמחוזות תל-אביב והמרכז יחדי נרשמה החל בשנות השישים ירידה עקבית בשיעור התושבים המתגוררים בהם, במחוזות ירושלים וי"ש יחדי נרשמה עלייה החל בשנות השבעים.
- תחזית המועצה הלאומית לכלכלה צופה כי בעשורים הבאים יגדלו המחוזות ירושלים, י"ש והדרום מהר יותר בהשוואה למחוזות האחרים.

מקור: עיבוד של פורום קהלה לכלכלה לנתוני הלמ"ס ולנתוני המועצה הלאומית לכלכלה.

הטבות במס הכנסה מהוות כלי עיקרי שבעזרתו הממשלה מעודדת מעבר מהמרכז לפריפריה.

// 2.2

שיעור ההטבה מהשכר ברטו, באחוזים | 0% | 5%-10% | 10%-15% | 15%-20%
* באפור - אזורים עבורם אין נתונים.

- ממשלת ישראל מעניקה הטבות במס הכנסה לאזרחים המתגוררים באזורי הפריפריה, לרבות הגליל, רמת הגולן, עוטף עזה והנגב.

- באופן כללי, שיעור ההטבה הממוצעת גָדל ככל שהמרחק ממחוז המרכז גָדל, למעט ביישובי עוטף עזה, המקבלים שיעור גבוה של הטבות במס הכנסה. חשוב לציין כי קיימת תקרה להטבה השנתית במס הכנסה.

- שיעור ההטבה הממוצע אינו אחיד מבחינה גאוגרפית, שכן קיימים הבדלים בגובה ההטבה בין רשויות שכנות.

מקור: עיבוד של פורום קהלה לכללה לנתוני רשות המיסים.

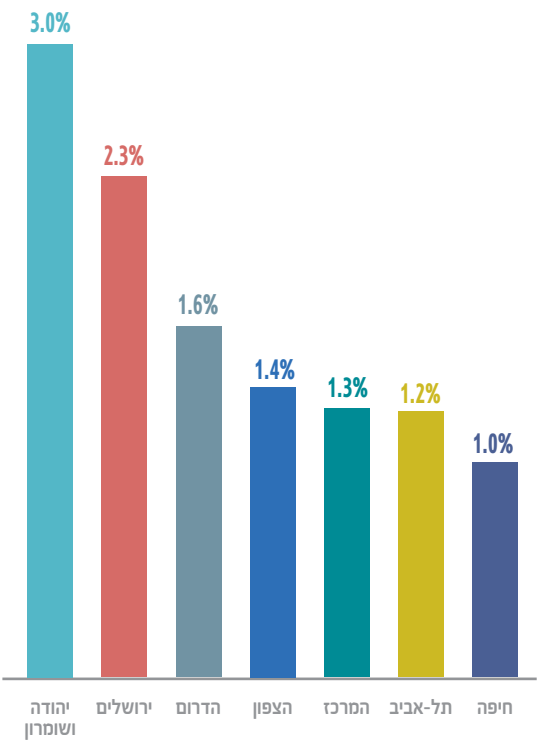
* OpenStreetMap® is open data, licensed under the Open Data Commons Open Database License (ODbL) by the OpenStreetMap Foundation (OSMF).

//2.3

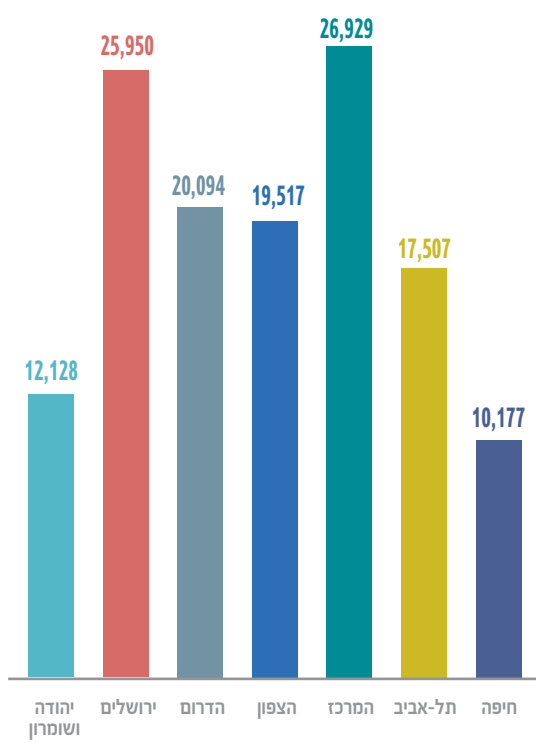
הריבוי הטבעי הוא גורם דומיננטי בגידול האוכלוסייה, בפרט במחוזות יו"ש וירושלים.

ריבוי טבעי לפי מחוזות, ממוצע 2014-2020

שיעור שינוי, ממוצע שנתי באחוזים

שינוי אבסולוטי, ממוצע שנתי

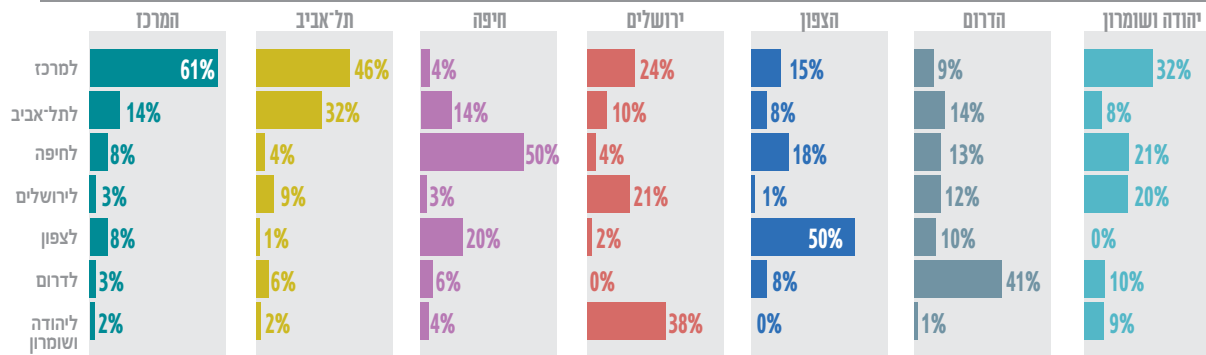

מקור: עיבוד של פורום קהלה לכללה לקובץ הרשויות המקומיות של הלמ"ס.

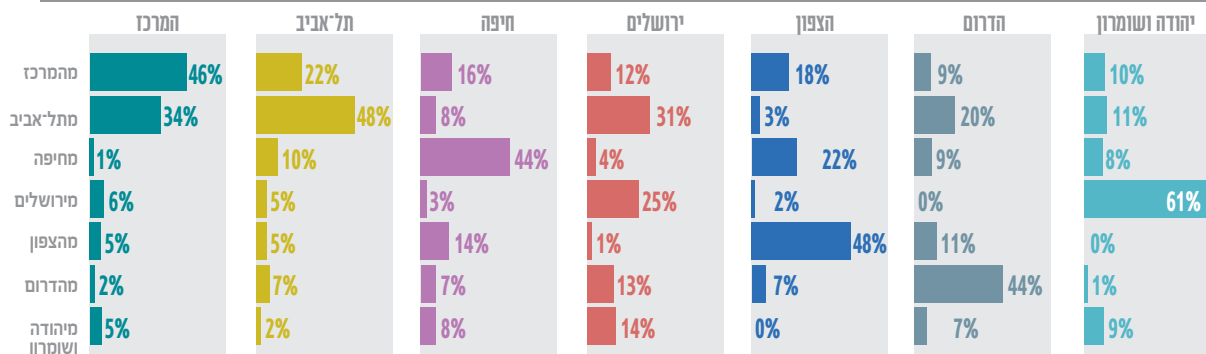

שיעור המהגרים למחוזות בשנת 2018

לפי מחוז המוצא (הגירה יוצאת)

לפי מחוז היעד (הגירה נכנסת)

//2.4

חלק משמעותי מהשינויים במקום המגורים מתרחשים בתוך המחוז עצמו.

- רוב ההגירה הנכנסת למחוז יו"ש מגיעה מירושלים.
- המהגרים ממחוזות המרכז ותל-אביב אינם עוברים על-פירוב למחוזות רחוקים יותר, אלא נוטים להישאר באותו מחוז או במחוז השכן.

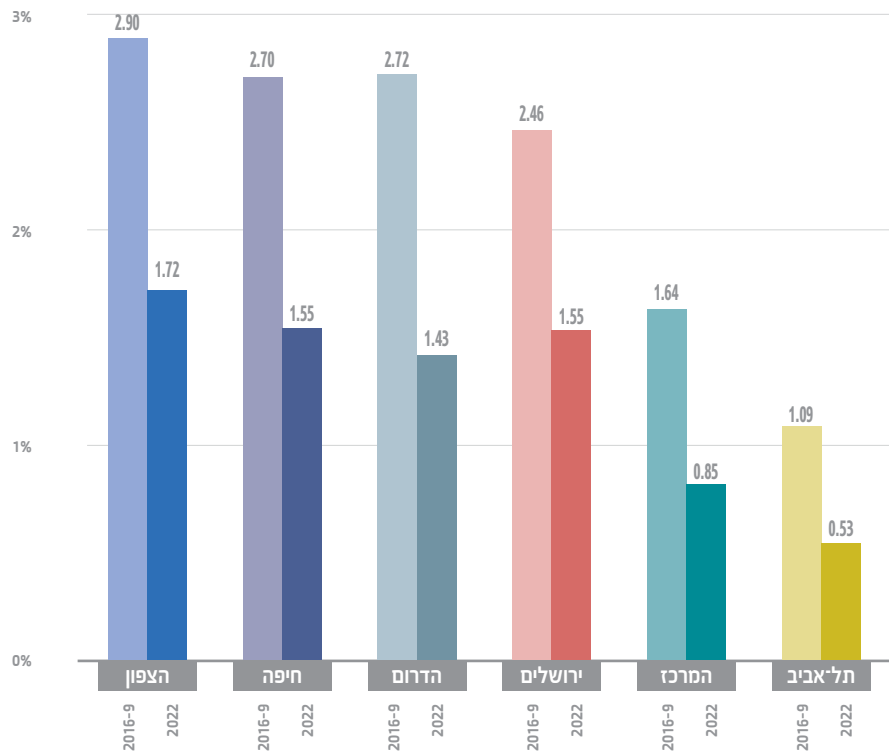
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לסקר החברתי של הלמ"ס.

מאפייני העובדים ושוק התעסוקה לפי מחוזות

היחס בין מספר המובטלים למספר המשרות הפנויות, לפי מחוז ממוצע 2016-2019 וממוצע 2022

//2.5

עודף הביקוש לעובדים במחוזות המרכז ותל-אביב גבוה יותר מאשר בשאר המחוזות.

- אחד היתרונות של האגלומרציה הוא התאמה טובה יותר בין הביקוש להיצע בשוק התעסוקה, במיוחד בפלחי העובדים עם רמות המיומנות הגבוהות.
- היחס בין מספר המובטלים למספר המשרות הפנויות מהווה אינדיקציה טובה לעודף ביקוש - כאשר היחס נמוך, קיים עודף ביקוש לעובדים, ולהפך. ניתן לראות כי מחוזות המרכז ותל-אביב מתאפיינים ביחס נמוך בין מספר המובטלים למספר המשרות הפנויות.

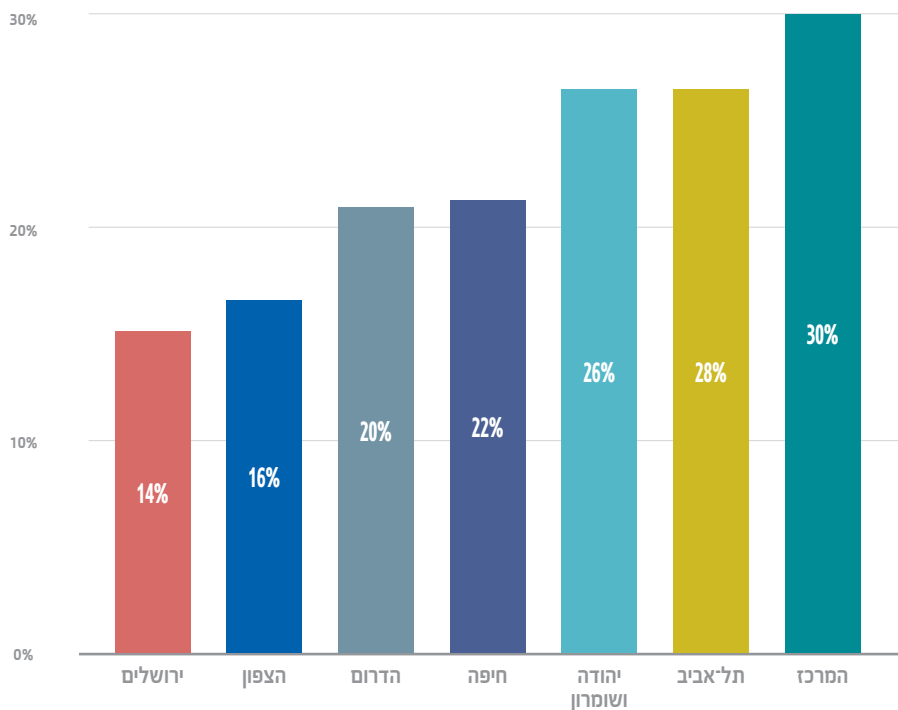
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לסקרי כח-האדם של הלמ"ס.

//2.6

שיעור המשתכרים שכר גבוה יחסית גדול במיוחד במחוזות המרכז ותל-אביב וקטן במיוחד במחוזות ירושלים והצפון.

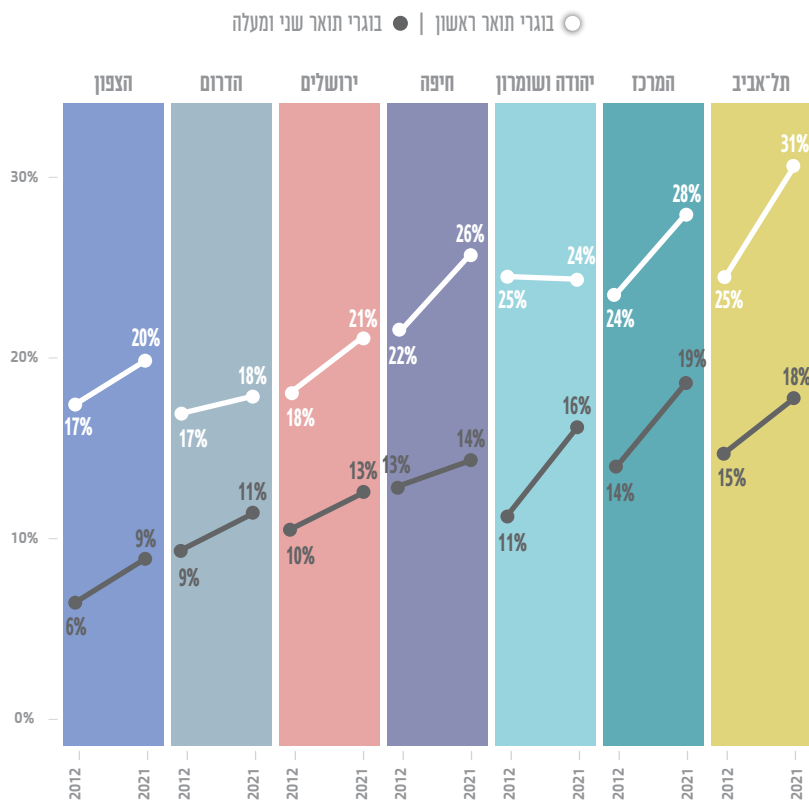
מקור: עיבוד של פורום קהילה לכללה לסקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס.

שיעור המשתכרים מעל לשכר הממוצע (נטו) הארצי, לפי מחוז ממוצע השנים 2012-2019

//2.7

שיעור אקדמאים לפי מחוז מתוך גילי העבודה העיקריים, 2012-2021

שיעורם של בעלי התארים האקדמיים במחוזות תל-אביב והמרכז גבוה יותר, וגם גדל בקצב מהיר.

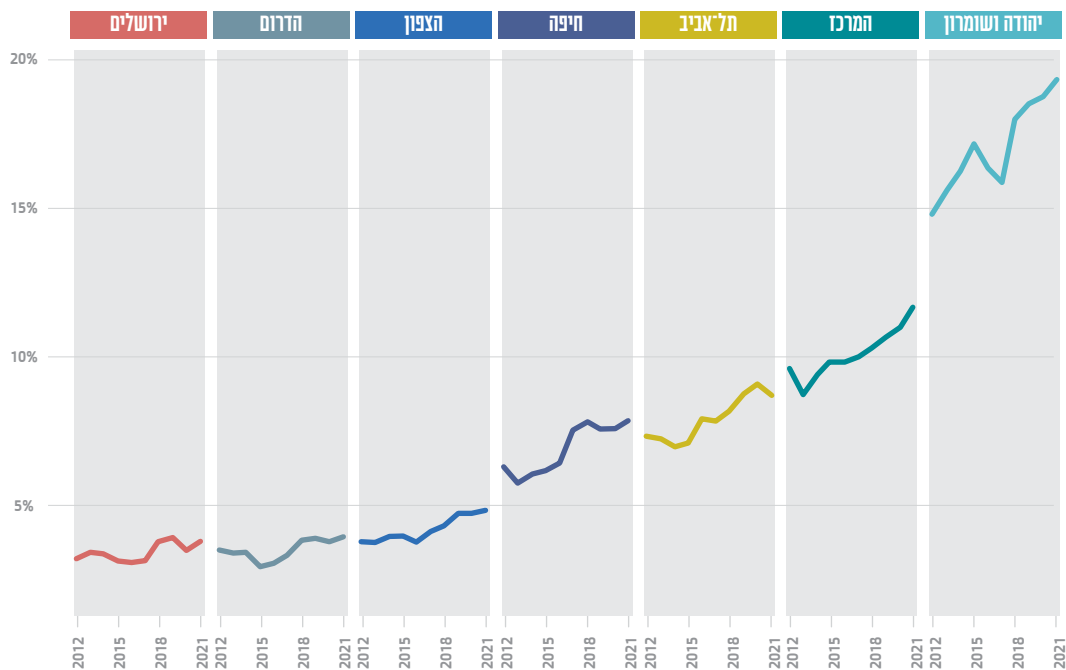
דוח של ה־OECD משנת 2016 מצא כי בערים באזורי הפריפריה בישראל קיימת "מלכודת כישורים נמוכים".

- רוב האוכלוסייה בפריפריה בעלת כישורי עבודה נמוכים, והאופי של היצע העבודות באזור זה מותאם לבעלי כישורים אלו. משמעותה של מלכודת זו היא קושי באזורים אלו לעבור לפעילות כלכלית המבוססת על פיריון עבודה גבוה, ובהתאם - על רמת שכר גבוהה יחסית.
- באופן טבעי, שיווי-המשקל של כישורים גבוהים - כלומר, ביקוש גבוה לעובדים בעלי כישורי עבודה גבוהים וגם היצע גבוה של עובדים כאלה - בולט במיוחד בערים שבמחוזות תל-אביב והמרכז.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לסקר כח-האדם של הלמ"ס.

שיעור העובדים בעלי משלח יד אקדמי המועסקים מחוץ ליישוב מגוריהם גדל במהירות בעשור האחרון. // 2.8

שיעור העובדים בעלי משלח יד אקדמי העובדים מחוץ למקום מגוריהם, לפי מחוז מגורים

- אחד השינויים המשמעותיים שחווה שוק העבודה במהלך השנים האחרונות, הוא הגדלת הגמישות לעבודה מרחוק, בעיקר בענפים המתאפיינים בפריון גבוה, ובראשם ההייטק. ייתכן ששינוי זה יאפשר המשך של מגמה זו גם בשנים הקרובות.
- הגידול המהיר התרחש בכל המחוזות, למעט ירושלים והדרום. ייתכן שהמרחקים הגאוגרפיים הגדולים ממרכזי תעסוקה, המאפיינים את מחוז הדרום, כמו גם גודלה הרב של העיר ירושלים (כך שבסבירות גבוהה תושבי האזור יעבדו בתוך העיר) מהווים הסברים אפשריים לכך.

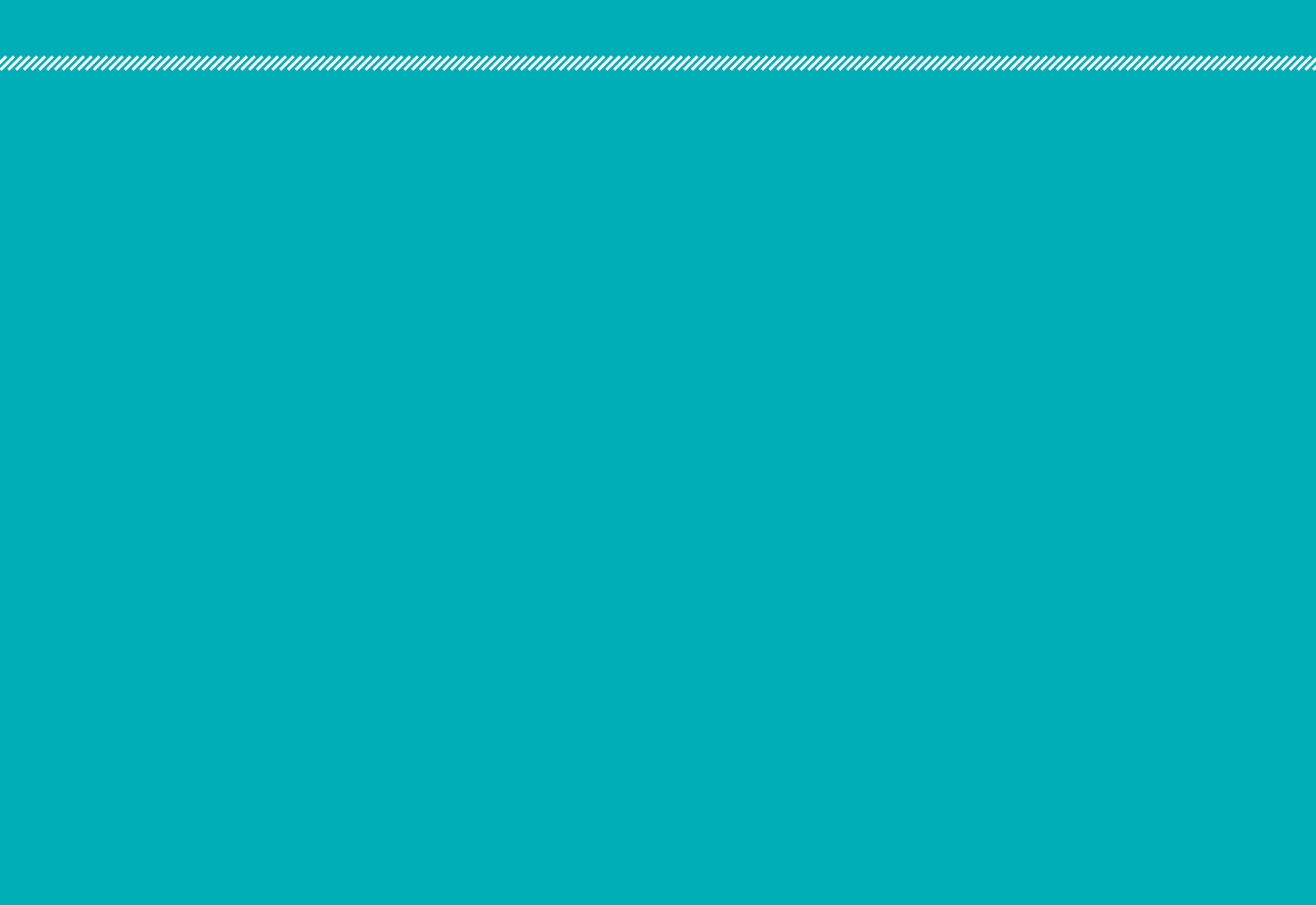
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לסקר כח האדם של הלמ"ס.

3

שוק העבודה הישראלי לאחר משבר הקורונה

ניסן אברהם

שוק העבודה בישראל ניצב עדיין בפני אתגרים, ביניהם:

- שיעור ההשתתפות של צעירים וצעירות היה נמוך בשנת 2022 בהשוואה לשנת 2019.
- הפער בשיעורי התעסוקה בין הגברים החרדים והנשים הערביות לשאר הקבוצות גבוה מאד.
- האבטלה ארוכת־הטווח (מובטלים שלא עבדו בשנה האחרונה) עודנה גבוהה בהשוואה לשנת 2019.
- הגידול בשיעור ההשתתפות במהלך השנים האחרונות בישראל הוא איטי לעומת ממוצע ה־OECD, בין היתר בשל שיעורי התעסוקה הנמוכים למדי בקרב הגברים החרדים והנשים הערביות.

נקודות מרכזיות

בתקופה שלאחר משבר הקורונה, שוק העבודה הישראלי נמצא במצב מצוין:

- ביקוש גבוה לעובדים - מספר המשרות הפנויות גבוה ממספר המובטלים.
- היצע העבודה גדל - לצד שיעור אבטלה בשפל, גם שיעור המשתתפים בשוק העבודה נמצא בשיא של עשור.
- עליית שכר - ברוב ענפי הכלכלה נרשמה עליית שכר גדולה יותר מהעלייה במדד המחירים לצרכן.

ביצועי שוק העבודה בישראל בתקופה האחרונה אינם חריגים בהשוואה לממוצע ה־OECD:

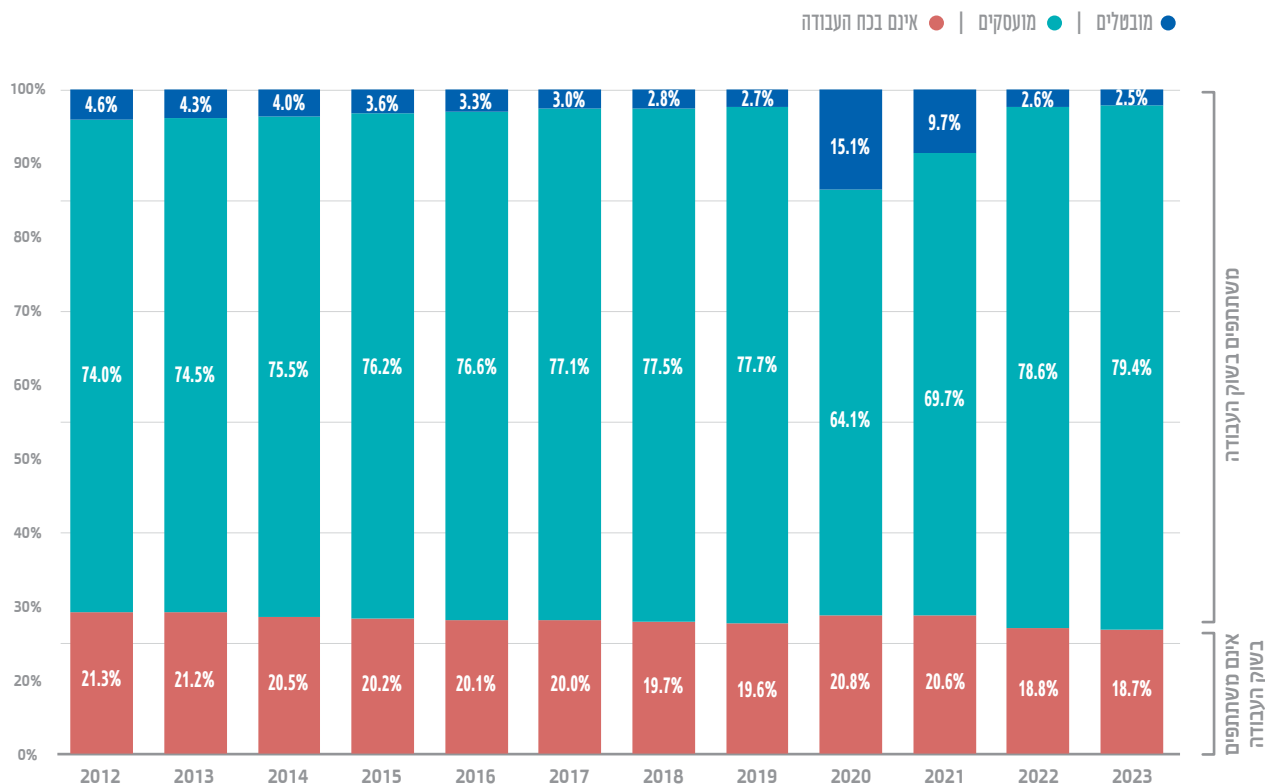
- שיעורי התעסוקה וההשתתפות של גילי 25-64 בישראל נמוכים אך במעט מממוצע ה־OECD.
- שיעור האבטלה בישראל נמוך יחסית לממוצע ה־OECD בכל קבוצות הגיל.

השינויים בשוק העבודה הישראלי בעשור האחרון

התפלגות גילי העבודה המרכזיים 25-64 לפי תכונות כוח העבודה, 2012-2023

//3.1

בשנים האחרונות שוק העבודה הישראלי היה במצב מצוין, עם אבטלה נמוכה ושיא בשיעור המשתתפים בשוק העבודה.

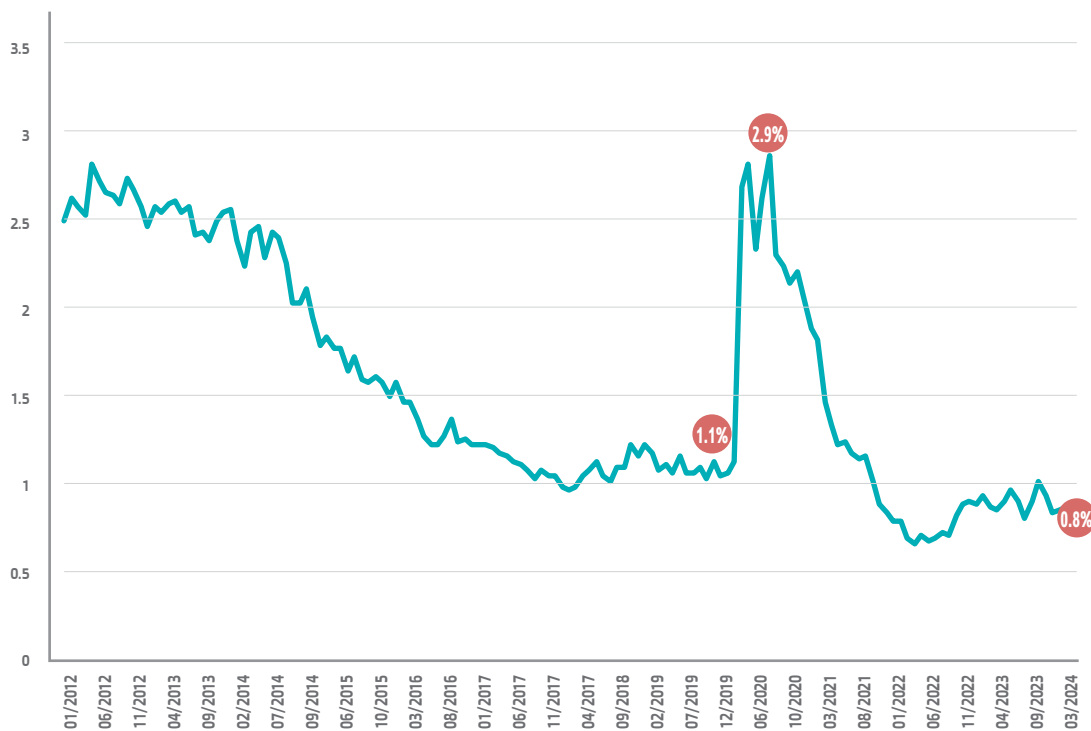
מקור: עיבוד של פורום קהלת למכללה לנתוני סקר כוח־אדם של הלמ"ס.
יצוין כי שיעור המובטלים בתרשים מחושב כמספר המובטלים חלקי סך האוכלוסייה, עבור גילי 25-64.

//3.2

**שוק של עובדים -
בשנתיים האחרונות
שוק העבודה היה הדוק,
ומספר המובטלים לכל
משרה פנויה הגיע
לשפל - פחות ממובטל
למשרה פנויה.**

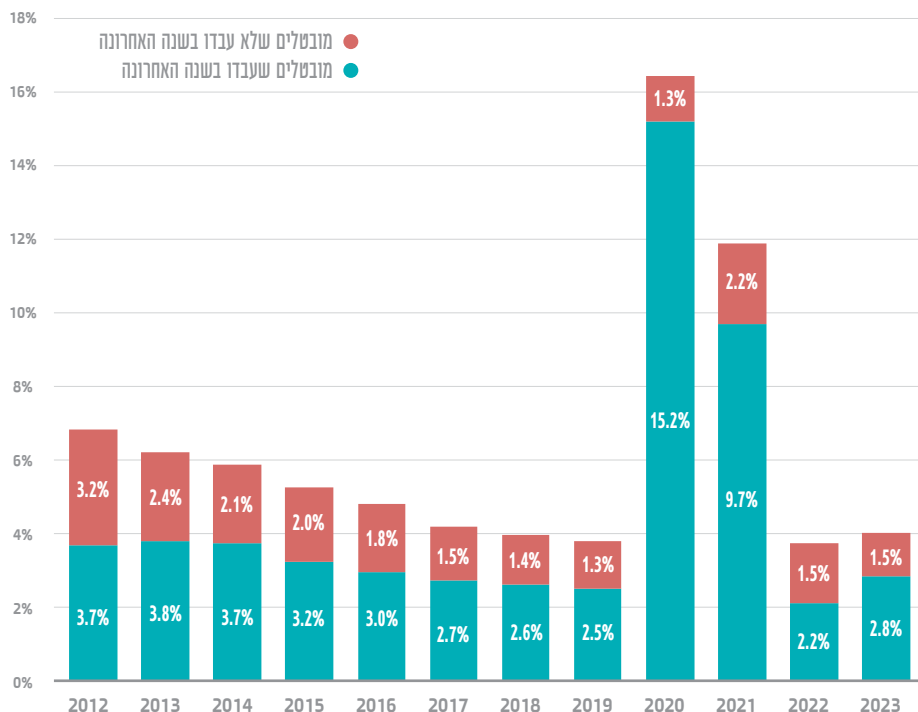
- עם פרוץ מלחמת חרבות ברזל באוקטובר 2023, מספר המובטלים לכל משרה פנויה גדל מעט, אך מאז ניכרת מגמת התאוששות.
- על אף המלחמה, מספר המובטלים לכל משרה פנויה נמוך בהשוואה למרבית התקופה בעשור האחרון.

מספר מובטלים בגילי 25-64 לכל משרה פנויה (מנוכה עונתיות), ינואר 2012 עד מרץ 2024

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר כוח האדם וסקר משרות פנויות של הלמ"ס.

שיעור האבטלה יחסית לכוח העבודה (גילי 15 ומעלה), 2012-2023

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני שירות התעסוקה. נתוני 2020, 2021 ו-2023 מתייחסים לכלל המובטלים, לרבות תובעי אבטלה במסלול של חל"ת.

//3.3

ב-2023 נרשמה עלייה קלה בשיעור אבטלת קצרת-הטווח, ושיעור האבטלה ארוכת-הטווח נותר גבוה יחסית לתקופה שקדמה לקורונה.

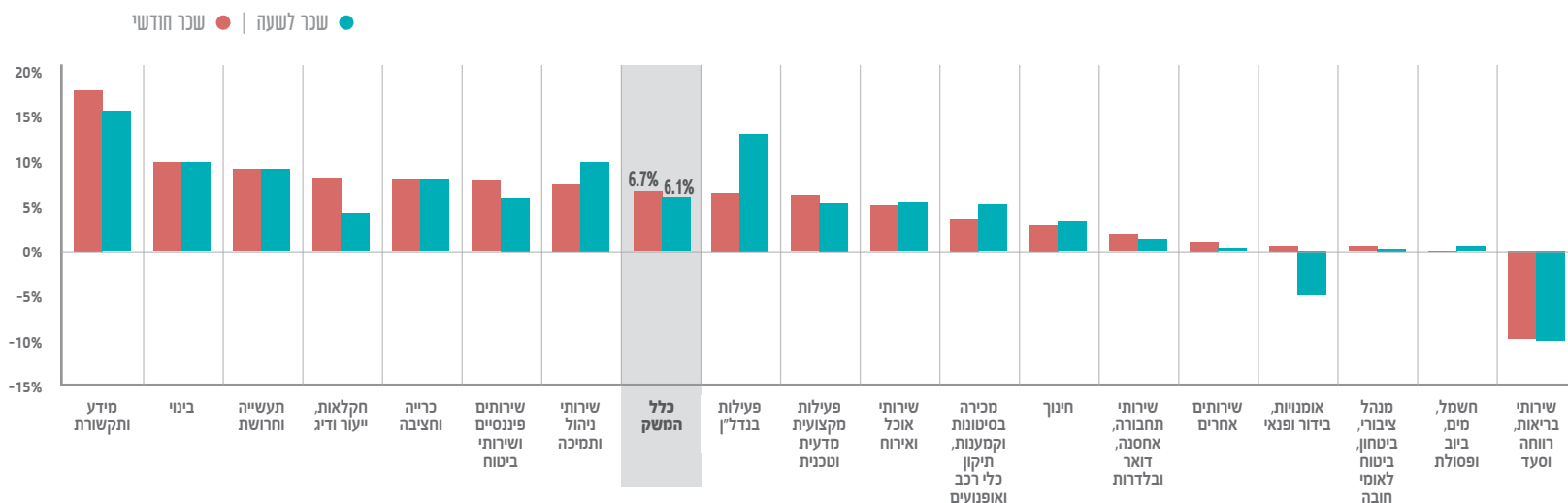
- התנאים המקרו-כלכליים בעשור שלפני משבר הקורונה תרמו לירידה בשיעורי האבטלה - הן קצרת-הטווח (עד שנה) והן ארוכת-הטווח (יותר משנה).
- במהלך משבר הקורונה (2020-2021) הקלה ישראל את התנאים לקבלת דמי אבטלה ואימצה את מודל החל"ת, שאפשר לעובדים שיצאו לחל"ת לקבל דמי אבטלה.

// 3.4

השכר הממוצע (בניכוי השינוי במדד המחירים) גדל בין 2019 ל-2022, וכך גם השכר ברוב ענפי המשק, אך בשיעור נמוך מהגידול בתוצר לנפש.

- בשנים 2019-2022 גדל השכר הממוצע החודשי למשרת שכיר (בניכוי השינוי במדד המחירים לצרכן) ב-6.7%, והצמיחה בתוצר לנפש (בניכוי השינוי במחירי התוצר) עמדה על 7.5%.
- שעות העבודה של שכירים גדלו ב-0.6% בכלל המשק, עם שונות ניכרת בין הענפים השונים.

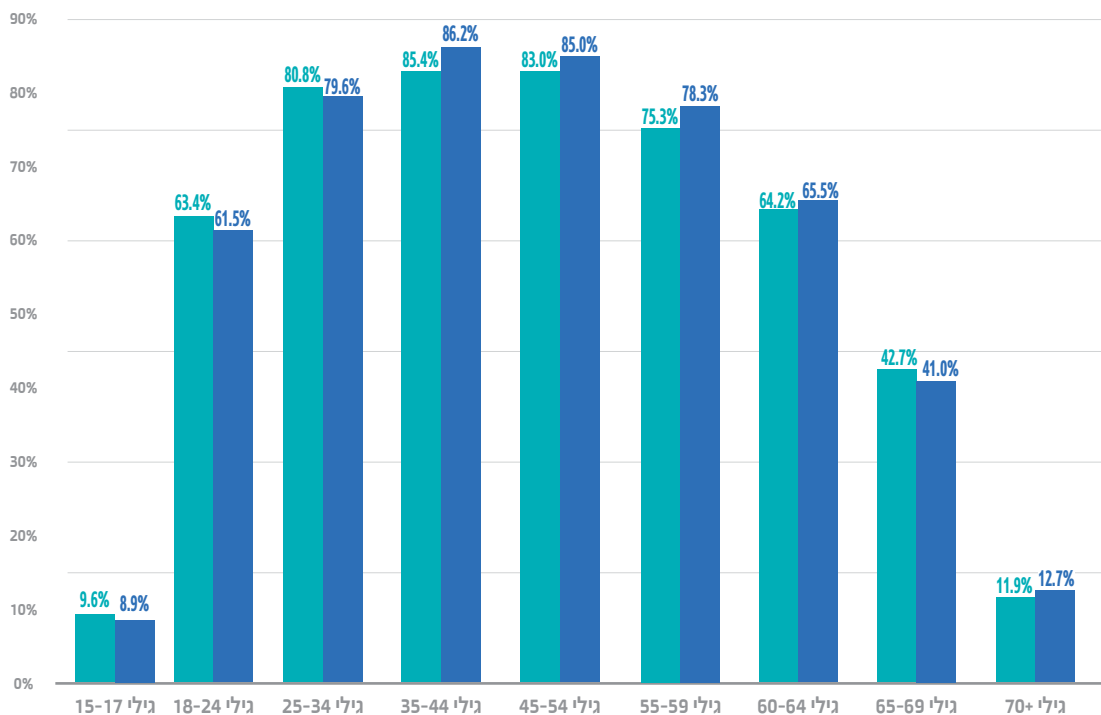
השינוי בשכר השעתי ובשכר החודשי (בניכוי השינוי במדד המחירים לצרכן) למשרת שכיר (של עובדים ישראלים בלבד) בין 2019 ל-2022

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר כוח-אדם של הלמ"ס ולנתוני WEO של קרן המטבע הבינ-לאומית.

שיעור המשתתפים בכוח העבודה לפי גיל - 2022 לעומת 2019

2019 ● | 2022 ●

//3.5

שיעור הצעירים
המשתתפים בכוח
העבודה ירד.

- שיעורי המשתתפים בכוח העבודה (מועסקים ומובטלים הזמינים לעבודה) בקרב הצעירים עד גיל 34 היו נמוכים בשנת 2022 בהשוואה לשנת 2019.
- לעומת זאת, שיעורי ההשתתפות של האוכלוסייה הבוגרת מגיל 35 ומעלה, מלבד גילי 65-69, היו גבוהים בשנת 2022 בהשוואה לשנת 2019.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר כוח־אדם של הלמ"ס.

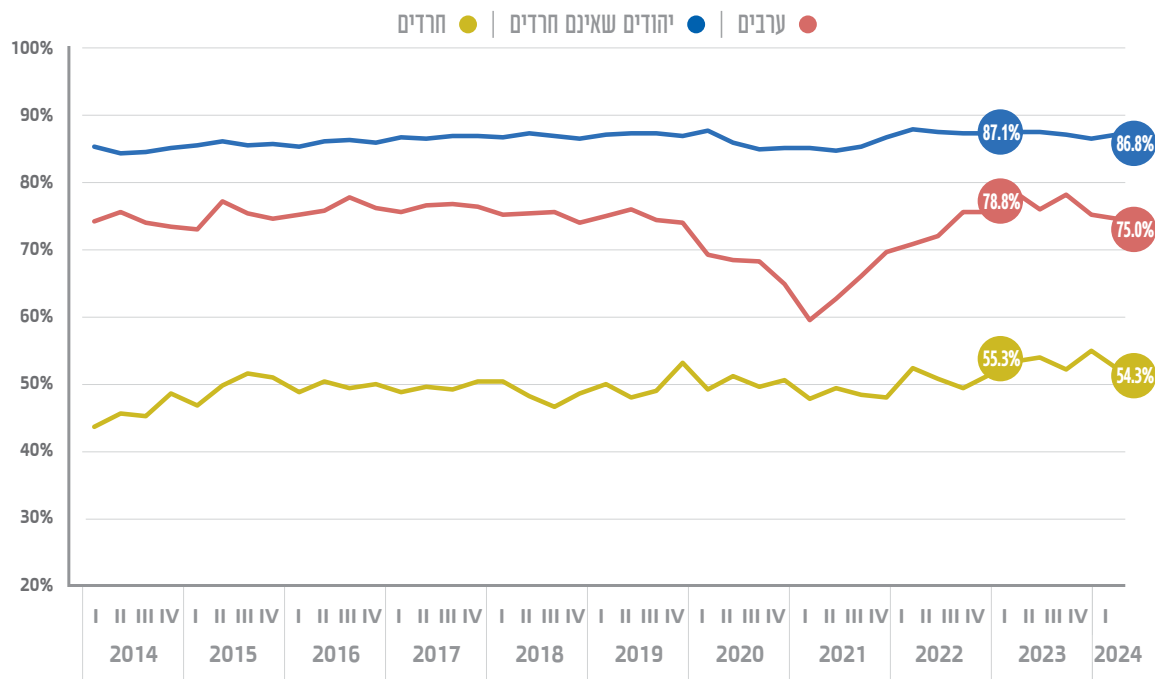
//3.6

שיעור התעסוקה של גברים ערבים ירד בחדות במשבר הקורונה, אך התאושש לאחר מכן.

- שיעור התעסוקה של גברים חרדים נותר נמוך מאד בהשוואה לגברים יהודים לא־חרדים.

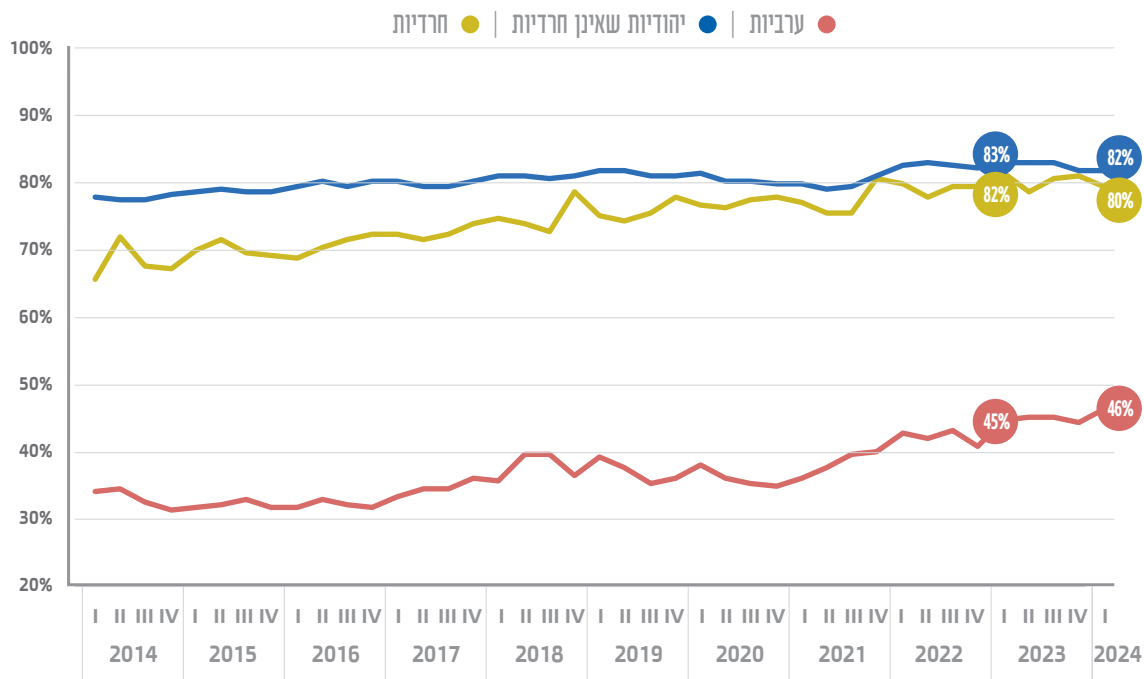
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר כוח־אדם של הלמ"ס.

שיעור התעסוקה של גברים בגילי 25-66, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2024Q1-2014Q1

שיעורי התעסוקה של נשים בגילי 25-66, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2014-Q1-2024-Q1

//3.7

לאחר משבר הקורונה נרשמה עלייה בשיעור תעסוקה של ערביות, אך הפער מול הנשים היהודיות נותר גבוה.

- הפער בשיעורי התעסוקה בין הנשים החרדיות לנשים היהודיות שאינן חרדיות כמעט נסגר בשנים האחרונות.

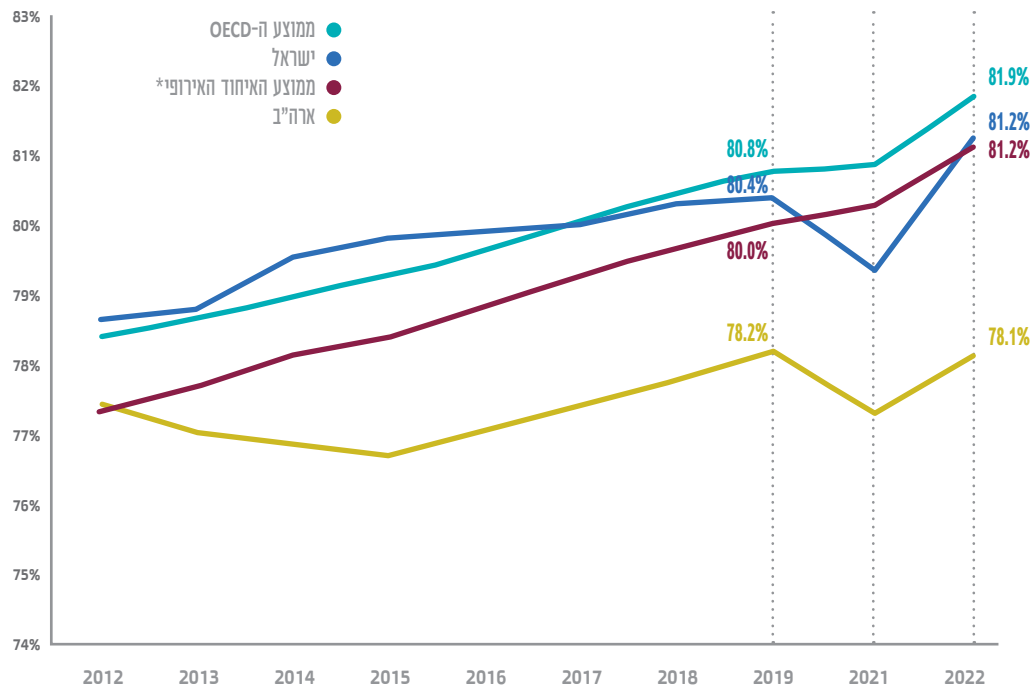
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס.

שוק העבודה הישראלי מנקודת מבט בין־לאומית

שיעור ההשתתפות של בני 25-64 בהשוואה בין־לאומית, 2012-2022

//3.8

**שיעור ההשתתפות
בישראל גבוה בהשוואה
לארה"ב, אך בשנים
האחרונות הוא נמוך
בהשוואה למוצע
ה-OECD.**

משנת 2018 שיעור ההשתתפות הישראלי נמוך בהשוואה למוצע מדינות ה-OECD, בין היתר בשל שילוב נמוך יחסית של גברים חרדים ונשים ערביות בשוק העבודה.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD.
* ממוצע האיחוד האירופי מתייחס ל-27 מדינות האיחוד האירופי, לא כולל בריטניה.

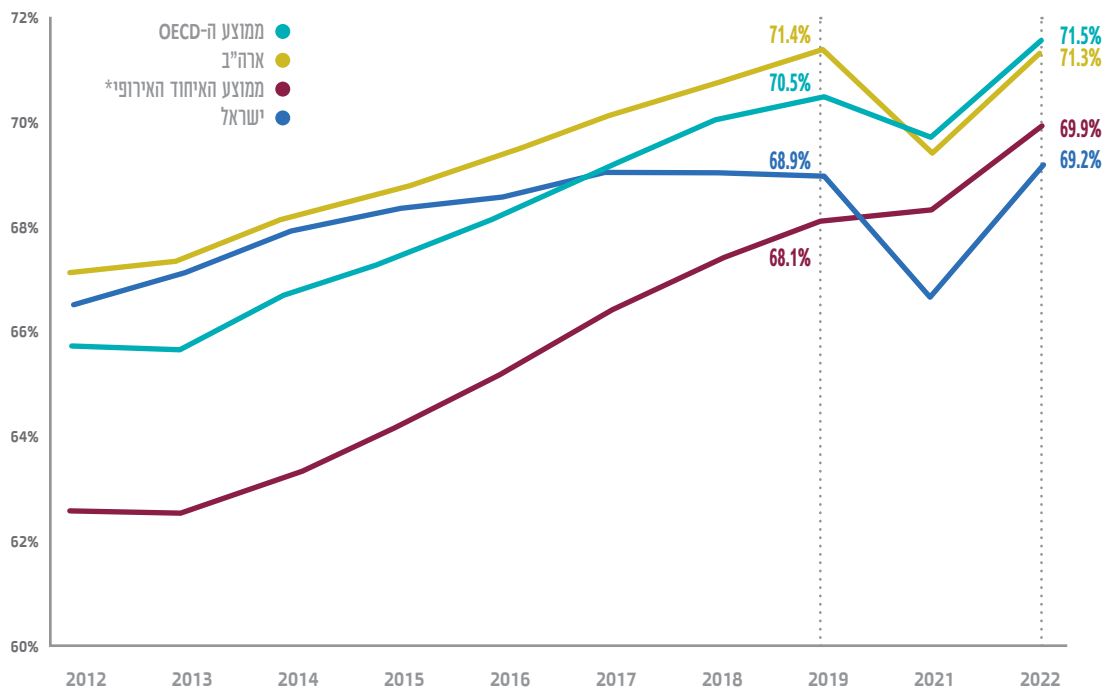
//3.9

שיעור התעסוקה ברוב מדינות ה-OECD, וגם בישראל, חזר בשנת 2022 לרמתו מהתקופה שלפני הקורונה.

שיעור התעסוקה הישראלי נמוך ביחס לממוצע ה-OECD, לממוצע מדינות האיחוד האירופי ולארצות הברית.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD. * ממוצע האיחוד האירופי מתייחס ל-27 מדינות האיחוד האירופי, לא כולל בריטניה.

שיעור התעסוקה בגילי 15-64 בהשוואה בין-לאומית, 2012-2022

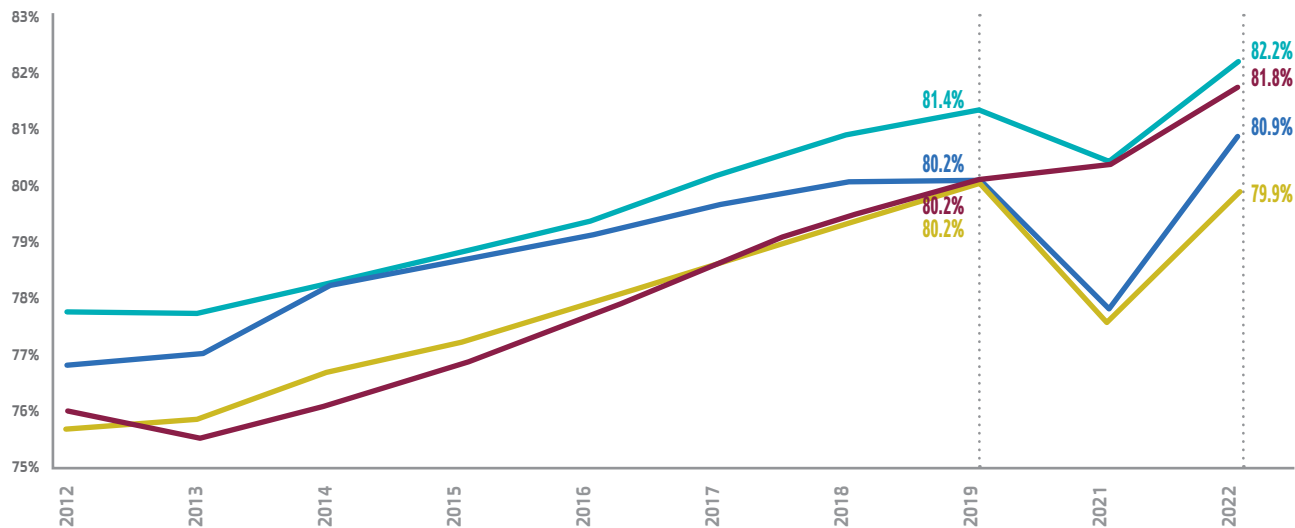

שיעור התעסוקה בגילי העבודה המרכזיים (גילי 25-54) בישראל גבוה מעט בהשוואה למצב לפני הקורונה, אך נמוך ביחס למוצע ה-OECD.

//3.10

שיעורי התעסוקה לפי קבוצות גיל שונות בהשוואה בין־לאומית, 2012-2022

גילי 54-25

● ממוצע ה-OECD | ● ממוצע האיחוד האירופי* | ● ישראל | ● ארה"ב

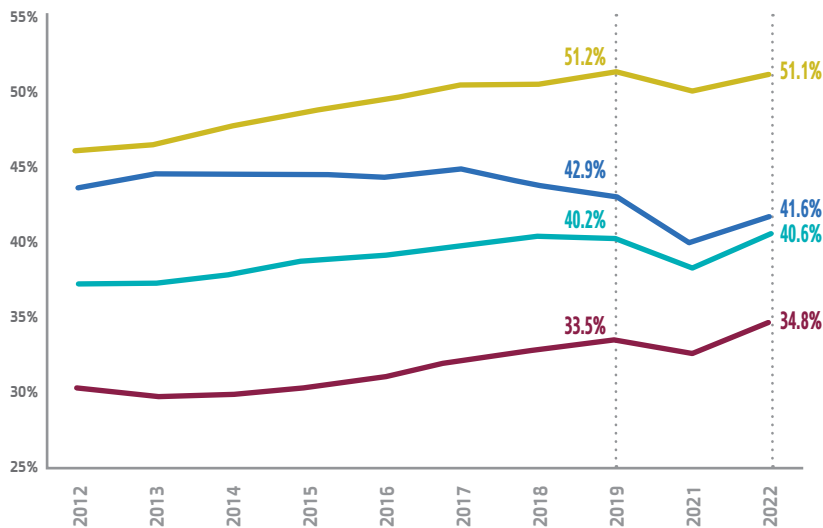
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD. * ממוצע האיחוד האירופי מתייחס ל-27 מדינות האיחוד האירופי, לא כולל בריטניה.

• שיעור התעסוקה של צעירים ישראלים גבוה מעט בהשוואה לממוצע ה־OECD.

• ישראל בולטת ב־OECD מבחינת שיעור התעסוקה הגבוה של מבוגרים יחסית בני 64-55, ושיעור התעסוקה שלהם בישראל אף השתפר בהשוואה לתקופה שקדמה למשבר הקורונה.

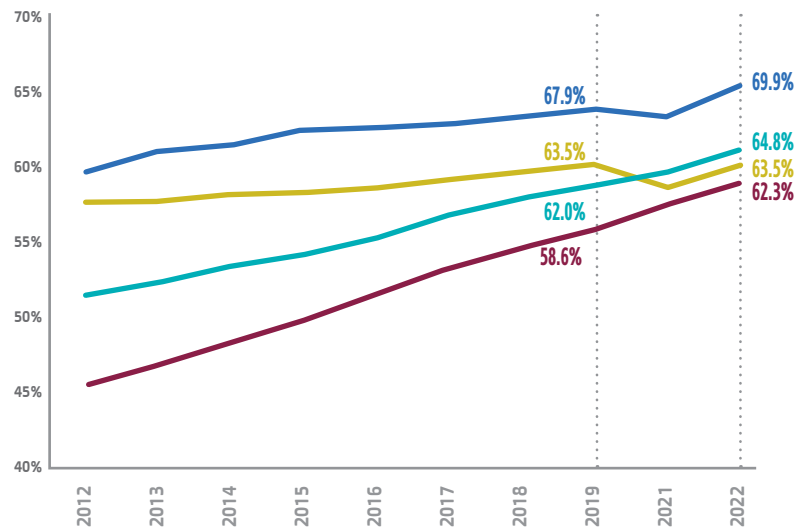
שיעורי התעסוקה לפי קבוצות גיל שונות בהשוואה בין־לאומית, 2022-2012

גילי 24-15

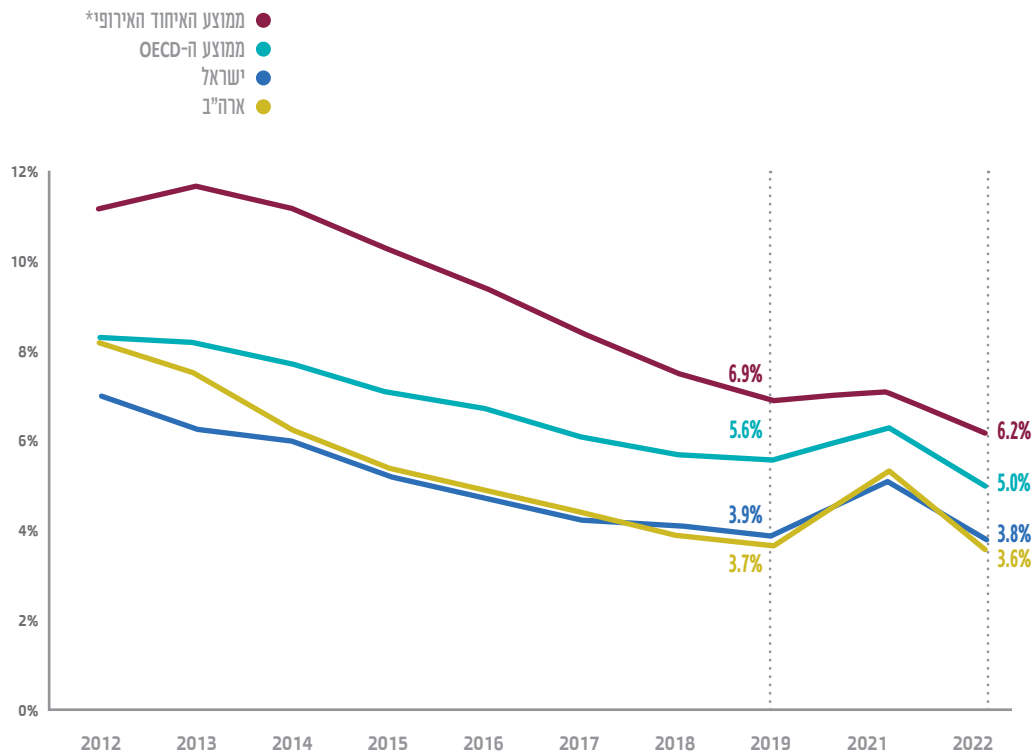
● ארה"ב | ● ישראל | ● ממוצע ה־OECD | ● ממוצע האיחוד האירופי*

גילי 64-55

● ישראל | ● ממוצע ה־OECD | ● ארה"ב | ● ממוצע האיחוד האירופי*

שיעור האבטלה בגילי 15-64 בהשוואה בין לאומית, 2012-2022

//3.11

שיעור האבטלה בישראל בשנת 2022 נותר נמוך יחסית לממוצע ה-OECD, בדומה לעשור הקודם.

שיעורי האבטלה בישראל ובמדינות מתקדמות אחרות ירדו בשנים שלפני הקורונה, ומגמה זו נמשכה גם בשנת 2022.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD. * ממוצע האיחוד האירופי מתייחס ל-27 מדינות האיחוד האירופי, לא כולל בריטניה.

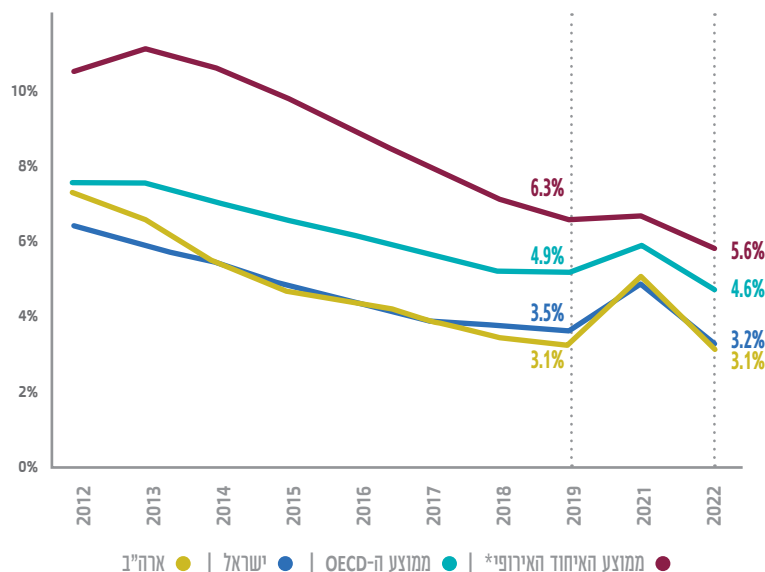
//3.12

שיעורי האבטלה בישראל בשנת 2022 נמוכים בכל קבוצות הגיל בהשוואה למוצע ה-OECD ולמוצע האיחוד האירופי, ודומים למצב בארצות הברית, בדומה לתקופה שקדמה למשבר הקורונה.

שיעורי האבטלה הגיעו לשפל לפני משבר הקורונה, וחזרו לרמה זו בשנת 2022 בכל קבוצות הגיל - הן בישראל והן ברוב המדינות האחרות.

שיעורי האבטלה לפי קבוצות גיל שונות, 2012-2022

גילי 25-54

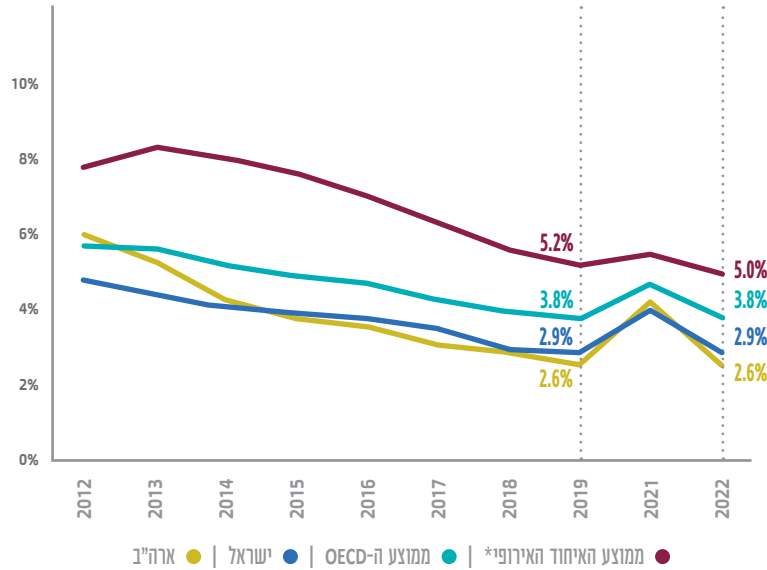

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD.
* ממוצע האיחוד האירופי מתייחס ל-27 מדינות האיחוד האירופי, לא כולל בריטניה.

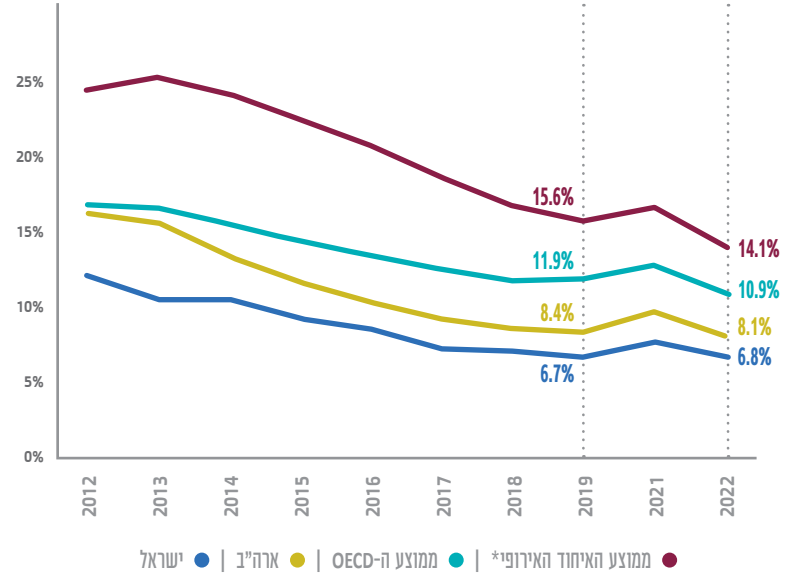

שיעורי האבטלה לפי קבוצות גיל שונות, 2012-2022

גילי 64-55

גילי 24-15

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני ה-OECD.
* ממוצע האיחוד האירופי מתייחס ל-27 מדינות האיחוד האירופי, לא כולל בריטניה.

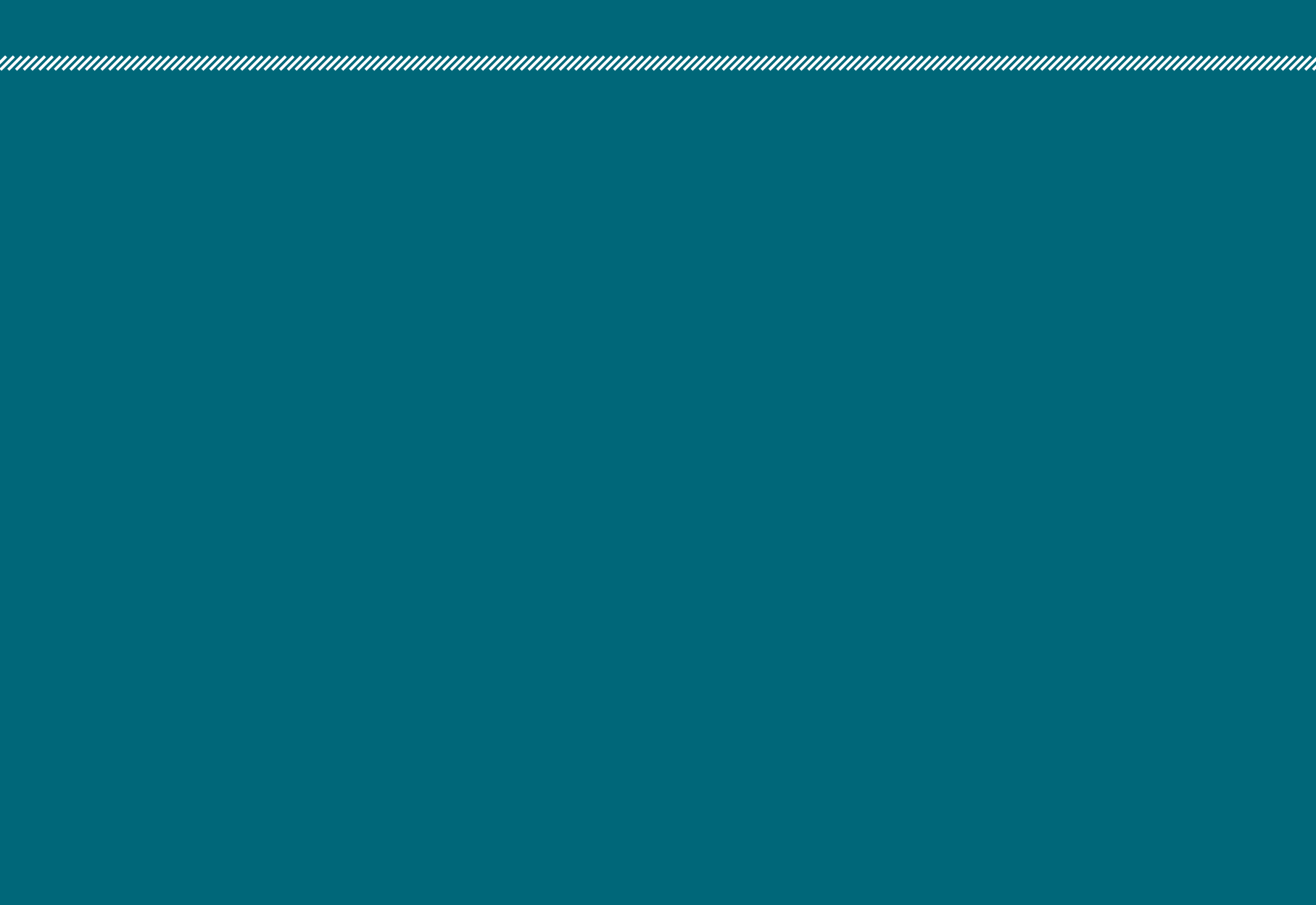

4

**הכלכלה הפלסטינית והעובדים הפלסטינים בישראל
ערב מלחמת חרבות ברזל**

ניסן אברהם

נקודות מרכזיות

שוק העבודה הפלסטיני ורמת החיים הכלכלית של הפלסטינים, ערב המלחמה:

- שוק העבודה בשטחים ביו"ש הציג ביצועים חזקים יותר לעומת רצועת עזה, המתבטאים בשיעורי אבטלה נמוכים יותר ובשיעורי השתתפות גבוהים יותר בכוח העבודה - הן בקרב נשים והן בקרב גברים. פערים אלו הלכו והתרחבו מאז נסיגת ישראל מהרצועה והשתלטות חמאס לאחר מכן.
- רוב הנשים הפלסטיניות מצויות מחוץ לכוח העבודה - הן בשטחים ביו"ש והן ברצועת עזה. נוסף על כך, שיעורי האבטלה של הנשים הצעירות (גילאי 25-44) ברצועת עזה גבוהים מ-50%.
- התל"ג לנפש ברצועת עזה נמצא בנסיגה מאז השתלטות חמאס על הרצועה, מה שהחריף את הפערים ברמת החיים בין הרצועה לשטחים ביו"ש.

העסקת פלסטינים בישראל:

- ערב המלחמה (הרבעון השלישי של 2023) נכנסו לישראל כ-170 אלף עובדים פלסטינים, וכ-22% מהם הועסקו ללא היתר עבודה. כ-98% מהעובדים הפלסטינים בישראל הגיעו מהשטחים ביו"ש.
- כמעט רבע מהמועסקים הפלסטינים מהשטחים ביו"ש הועסקו בישראל ב-2022 - שיא של 22 שנים לפחות. רובם הועסקו בענף הבנייה.

- על רקע הגידול החד במספר העובדים הפלסטינים מהשטחים שהועסקו בענף הבנייה הישראלי, נרשמה ירידה במספר העובדים הערבים הישראלים בענף. ייתכן שבענף זה יש תחליפיות מסוימת בין עובדים פלסטינים לעובדים ערבים ישראלים.
- הגברת הגישה לתעסוקה בישראל עשויה לשבש את מערכת התמריצים בכלכלה הפלסטינית, שכן חלק משמעותי מהאוכלוסייה הלא-משכילה השתכרה יותר מאשר האוכלוסייה המשכילה, ולכן נוצרו תמריצים שליליים להשקעה בהון אנושי.

השלכות מלחמת חרבות ברזל על הכלכלה הפלסטינית:

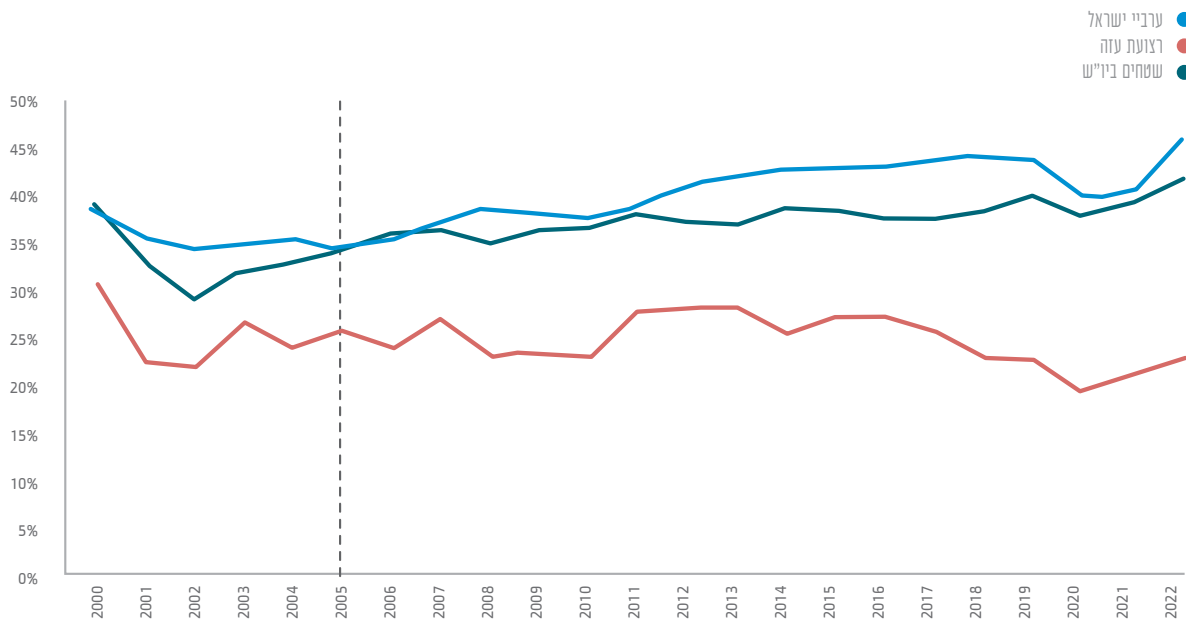
- נתונים ראשוניים מצביעים על פגיעה בכלכלה הפלסטינית, במיוחד ברצועת עזה, באופן חמור יותר מאשר עימותים ביטחוניים קודמים, לפחות מאז האינתיפאדה השנייה.
- הפגיעה הכלכלית התרחשה בשל השלכות ישירות של המלחמה על רצועת עזה, ובשל השלכות עקיפות על השטחים ביו"ש, ובפרט מצמצום נרחב במספר הפלסטינים העובדים בישראל.

הערות: בפרק זה המושגים "פלסטינים" ו-"הכלכלה הפלסטינית" מתייחסים לערביי יו"ש ורצועת עזה ופעילותם הכלכלית; המושג "השטחים ביו"ש" מתייחס לשטחים בהם מתגוררים ערביי יו"ש; מקור חלק מהנתונים הם הלמ"ס הפלסטינית, הכוללת אזורים מסוימים במזרח ירושלים כחלק מהשטחים ביו"ש.

//4.1

שוק העבודה בשטחים ביו"ש מציג ביצועים חזקים יותר לעומת רצועת עזה, והפערים התרחבו מ-2007, לאחר השתלטות חמאס על הרצועה.

שיעור התעסוקה (גילאי 15 ומעלה) לפי אזור, 2000-2022

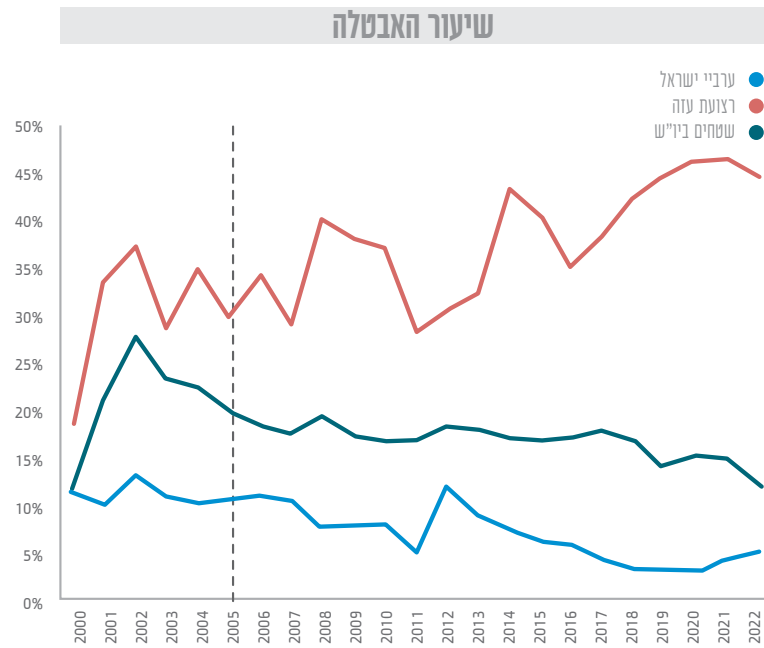
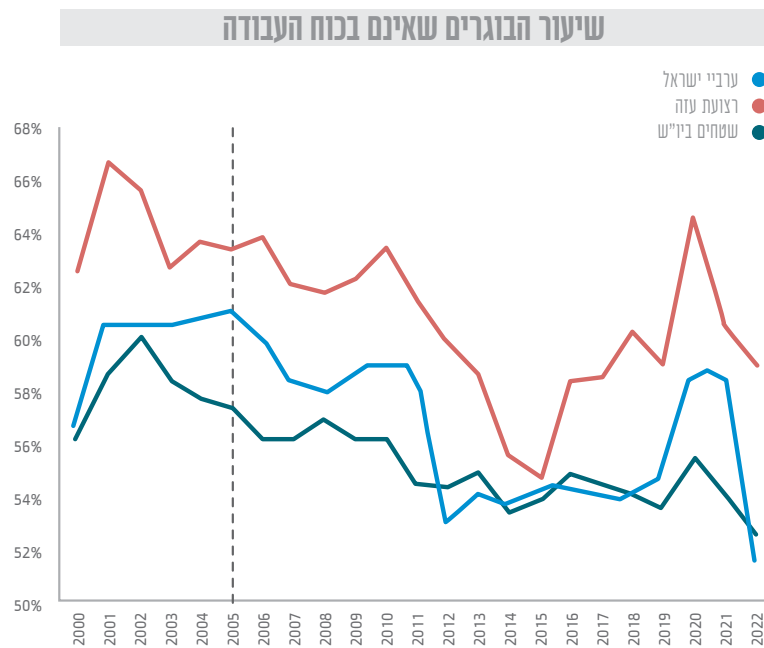

- שיעור התעסוקה ברצועת עזה היה נמוך מאד בשני העשורים האחרונים.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתונים של הלמ"ס הפלסטינית והלמ"ס הישראלית. הקו המקוקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד צדדית של ישראל מהרצועה.

שיעור האבטלה בשטחים ביו"ש וברצועת עזה גבוה יותר מאשר בקרב ערביי ישראל. שיעור גבוה מהבוגרים ברצועת עזה כלל אינם משתתפים בשוק העבודה.

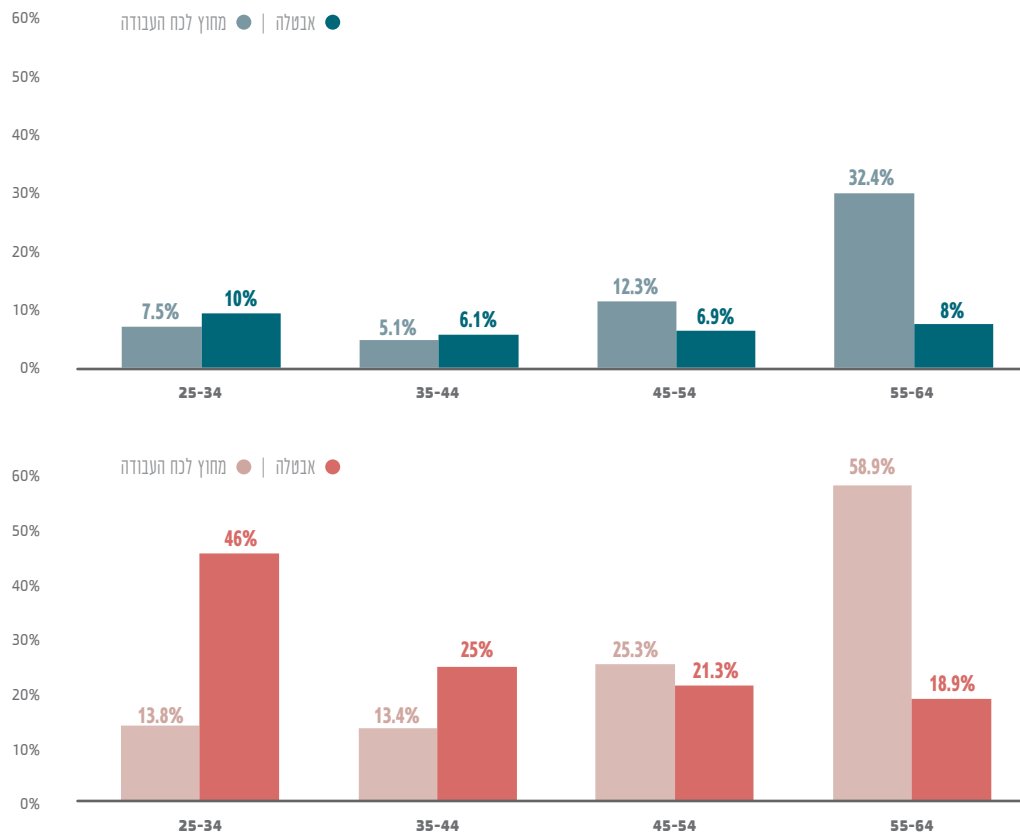
שיעורי האבטלה והבוגרים שאינם בכוח העבודה (גילאי 15 ומעלה) לפי אזור, 2000-2022

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתונים של הלמ"ס הפלסטינית והלמ"ס הישראלית. הקו המקווקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד צדדית של ישראל מהרצועה.

//4.2

שיעור האבטלה ושיעור האנשים מחוץ לכוח העבודה בקרב הגברים הפלסטינים בגילי העבודה המרכזיים לפי קבוצות גיל ולפי אזור, 2022

שטחים ביו"ש

רצועת עזה

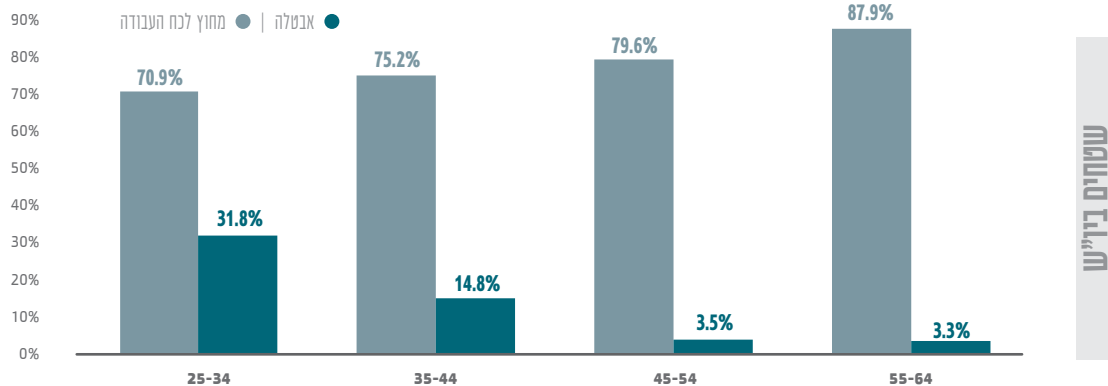
נתוני שוק העבודה של הגברים הפלסטינים חלשים יותר ברצועת עזה מאשר בשטחים ביו"ש.

- שיעורי האבטלה בקרב הגברים גבוהים, במיוחד ברצועת עזה, ובקרב האוכלוסייה הצעירה (גילאי 25-34) בשטחים ביו"ש.
- שיעורי הגברים שמצויים מחוץ לשוק העבודה גבוהים גם כן, במיוחד ברצועת עזה. השיעור הגבוה ביותר נמצא בקבוצת הגיל המבוגרת יחסית (55-64) - הן ברצועה והן בשטחים ביו"ש.

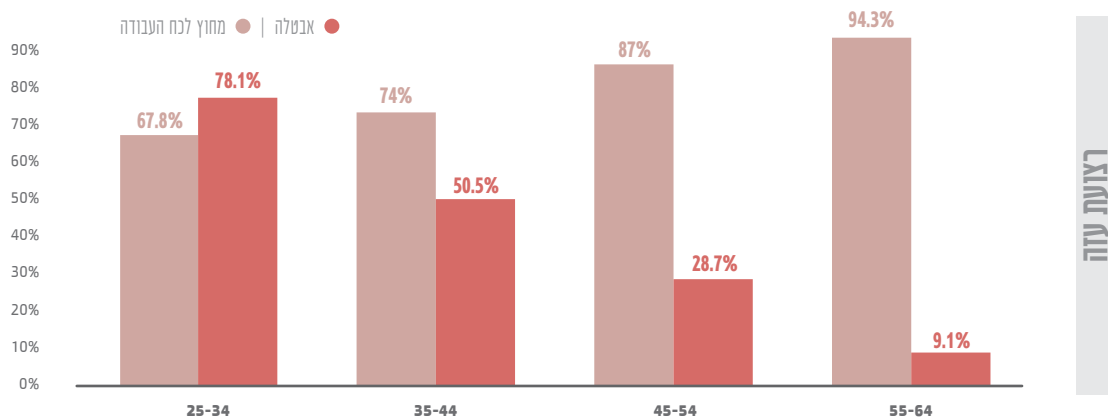
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

שיעור האבטלה ושיעור האנשים מחוץ לכוח העבודה בקרב הנשים הפלסטיניות בגילי העבודה המרכזיים לפי קבוצות גיל ולפי אזור, 2022

שטחים ביו"ש

רצועת עזה

רוב הנשים הפלסטיניות מצויות מחוץ לכוח העבודה הן בשטחים ביו"ש והן ברצועת עזה. שיעור האבטלה של נשים ברצועה גבוה במידה ניכרת מאשר בשטחים ביו"ש.

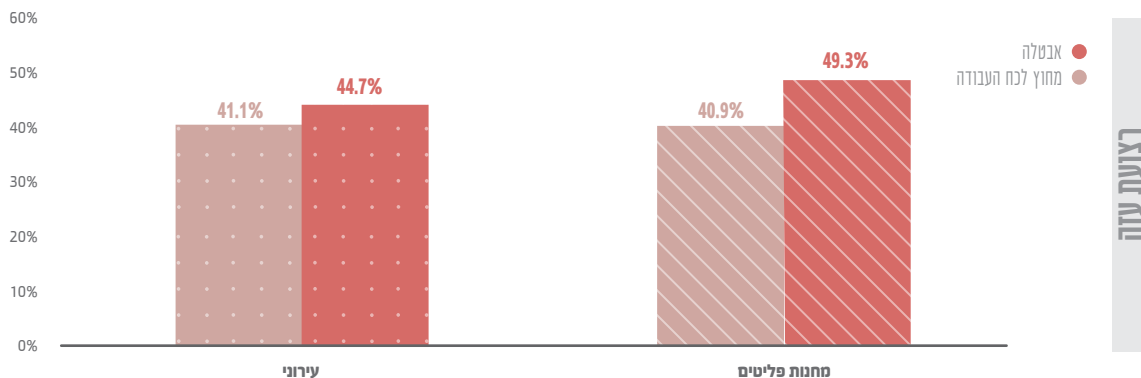
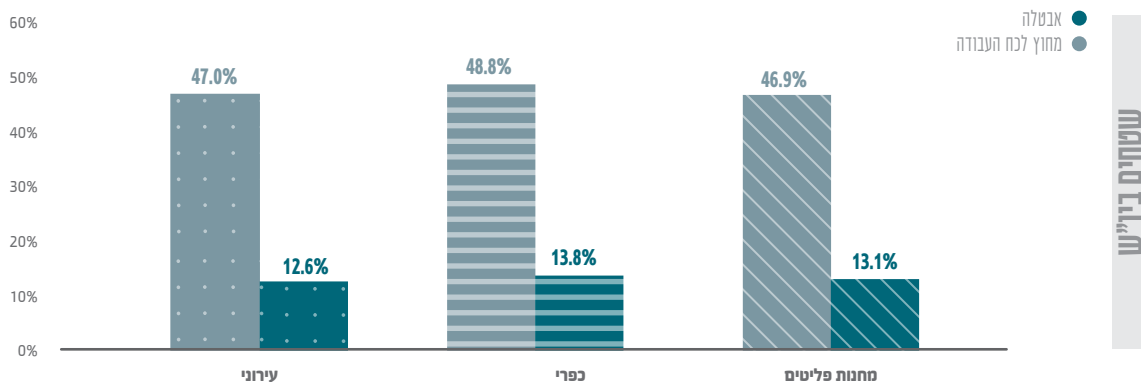
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

//4.3

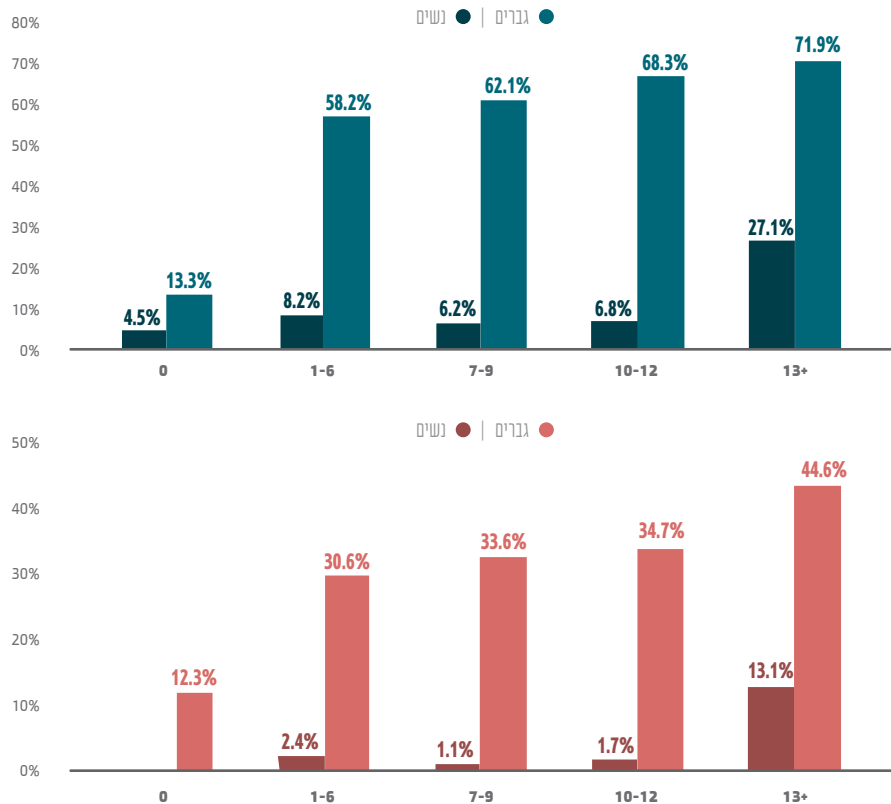
**אין כמעט הבדלים
בביצועי שוק
העבודה בין אזורים
"עירוניים", אזורים
"כפריים" ו"מחנות
פליטים".**

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה
לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

שיעורי האבטלה וההשתתפות בכוח העבודה (גילאי 15 ומעלה)
לפי אזור וסוגי יישובים, 2022

שיעורי התעסוקה (גילאי 15 ומעלה) לפי שנות לימוד לפי מין ואזור, 2022

שטחים כ"ש"ש

רצועת עזה

//4.4

שיעורי התעסוקה של הגברים הפלסטינים גדלים עם שנות ההשכלה, אך אצל הנשים שיעורי התעסוקה גדלים רק לאחר 12 שנות לימוד.

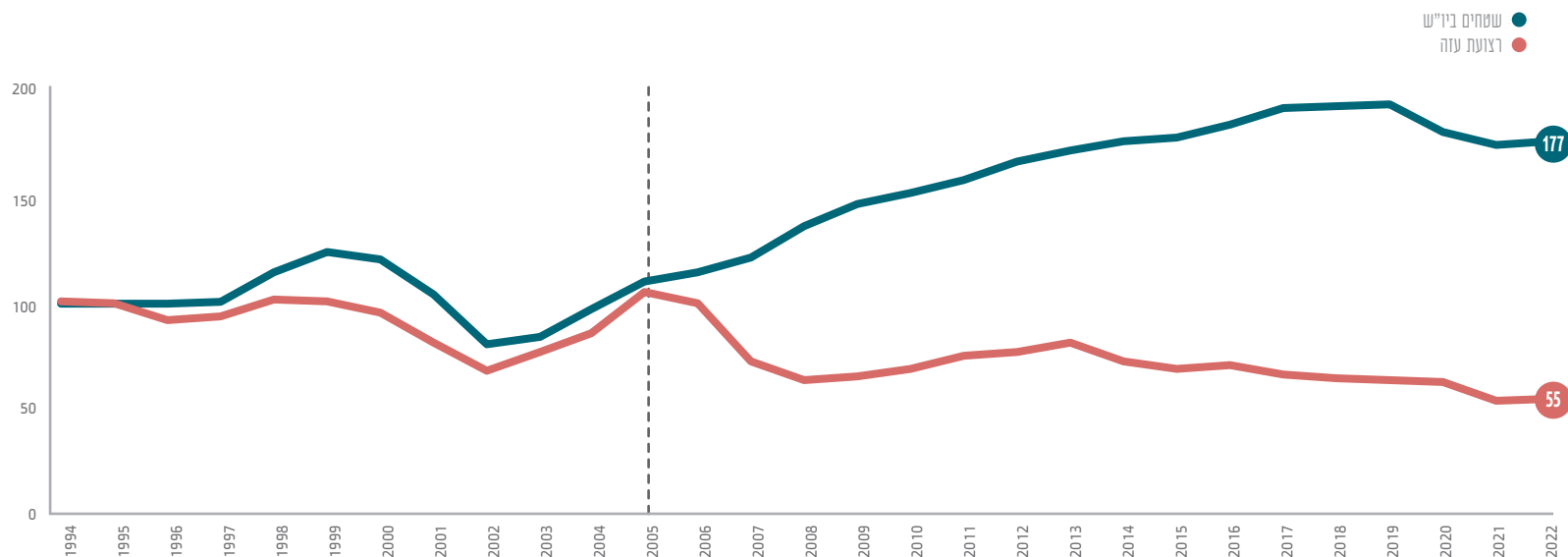
נראה כי יש חסמים משמעותיים (בין היתר, חסמים תרבותיים) ביציאה של נשים לשוק התעסוקה, במיוחד עבור נשים בעלות השכלה נמוכה.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני המ"ס הפלסטינית.

התל"ג לנפש ברצועת עזה הצטמצם בחדות לאחר הנסיגה של ישראל מהרצועה ב-2005, בניגוד למצב בשטחים ביו"ש.

//4.5

השינוי בתל"ג לנפש* ברצועת עזה ובשטחים ביו"ש
אינדקס: 1994 = 100

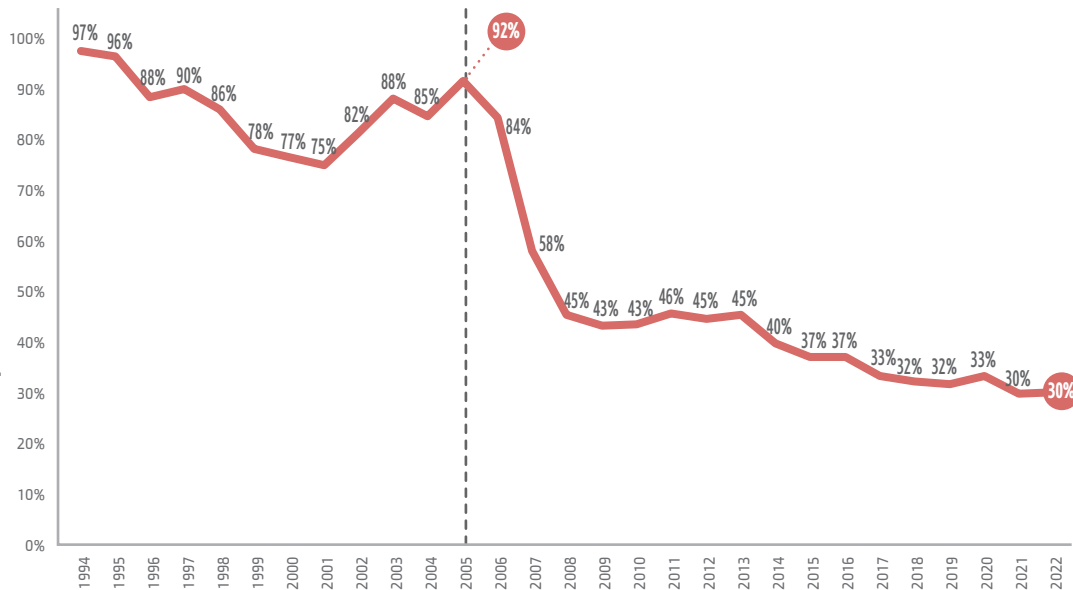

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתונים של קרן המטבע הבינלאומית והלמ"ס הפלסטינית. הקו המקוקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד צדדית של ישראל מהרצועה. התל"ג מחושב במחירים קבועים של שנת 2015 (בדולרים אמריקאיים).

*

הירידה בתל"ג לנפש ברצועת עזה בשני העשורים האחרונים, החריפה את הפערים ברמת החיים הכלכלית בין רצועת עזה לבין השטחים ביו"ש.

התל"ג לנפש* ברצועת עזה בהשוואה לשטחים ביו"ש

ערב נסיגת ישראל מהרצועה הייתה רמת החיים הכלכלית בה, המתבטאת בתל"ג לנפש, נמוכה בכ-8% בלבד מאשר בשטחים ביו"ש. לאחר הנסיגה הישראלית מהרצועה ב-2005 והשתלטות חמאס לאחר מכן ב-2007 הלכו הפערים וגדלו, ובשנת 2022 רמת החיים בעזה הייתה נמוכה בכ-70% לעומת השטחים ביו"ש.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתונים של קרן המטבע הבין לאומית והלמ"ס הפלסטינית. הקו המקווקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד צדדית של ישראל מהרצועה.

* התל"ג מחושב במחירים קבועים של שנת 2015 (בדולרים אמריקאיים).

//4.6

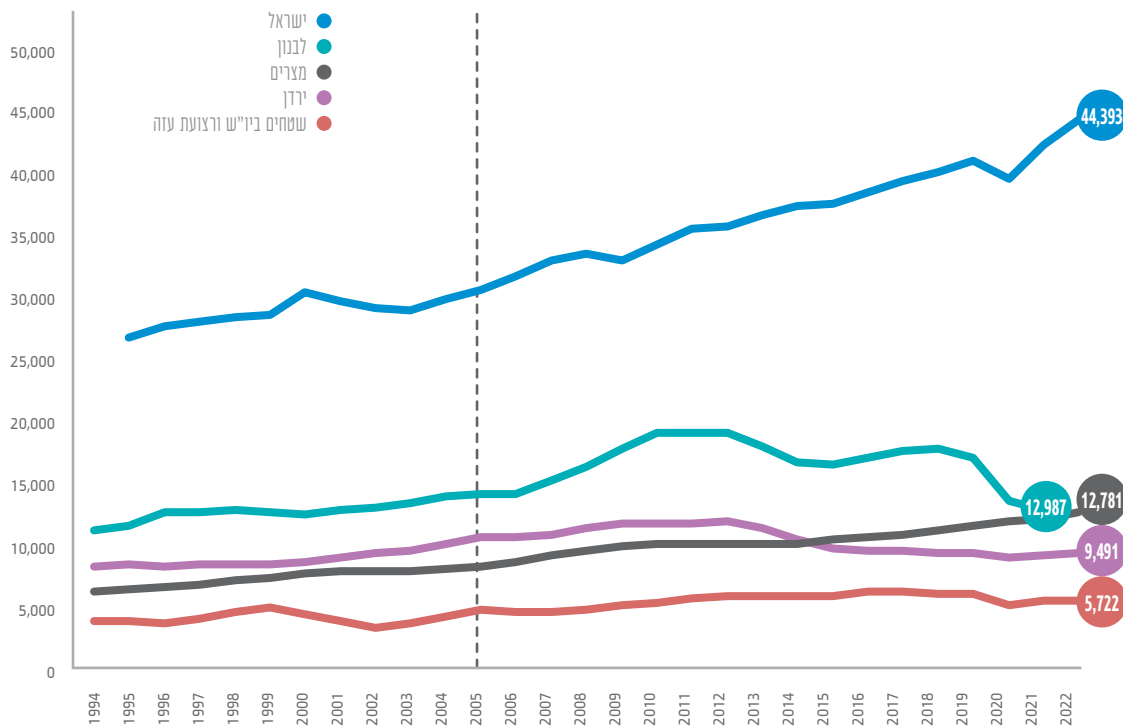
התוצר לנפש בשטחים ביו"ש וברצועת עזה נמוך בהשוואה למדינות ערביות שכנות, ונמוך עוד יותר בהשוואה לישראל.

התוצר לנפש ברצועת עזה
ובשטחים ביו"ש עמד בשנת 2022
על 13% מהתוצר בישראל ועל
45% מהתוצר במצרים.

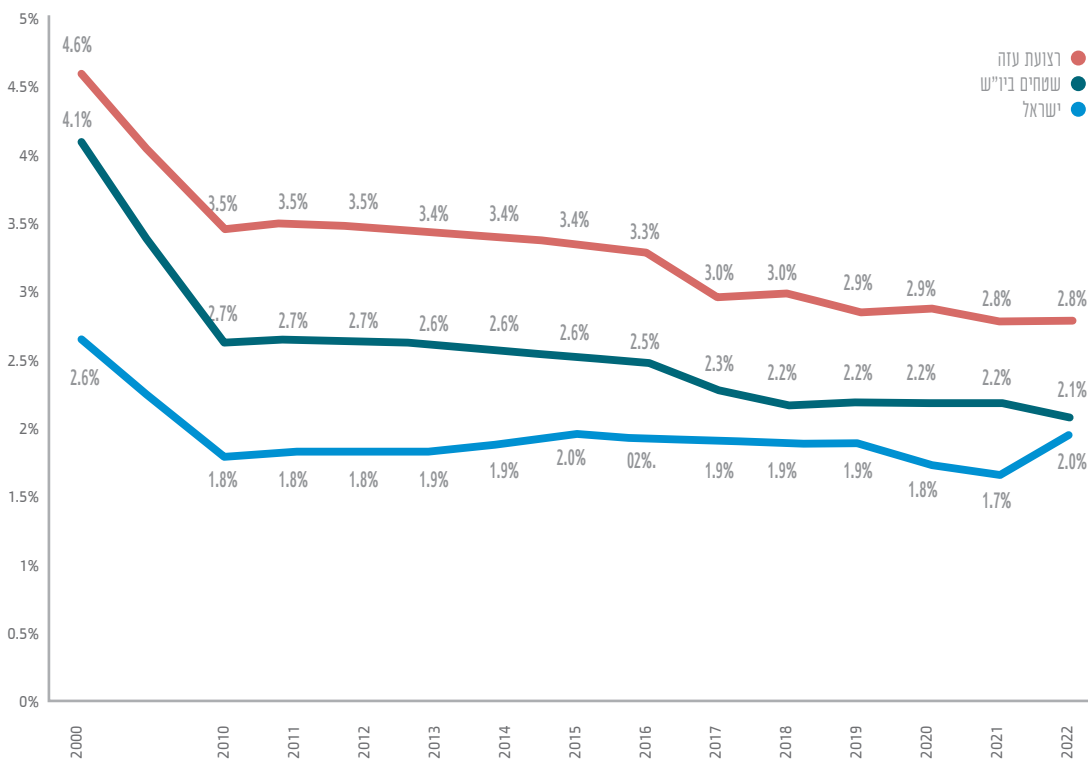
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני הבנק העולמי.
הקו המקוקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד
צדדית של ישראל מהרצועה.

* מחירים קבועים של שנת 2017 ובמונחי שווי כוח
קנייה (Purchasing Power Parity).

התמ"ג לנפש בדולרים אמריקאיים, במחירים קבועים*

קצב גידול האוכלוסייה, לפי שנים נבחרות

//4.7

קצב גידול האוכלוסייה ברצועת עזה ובשטחים ביו"ש פחת בהדרגה ולאחרונה הפער בקצב גידול האוכלוסייה בין השטחים ביו"ש לבין ישראל היה נמוך מאד.

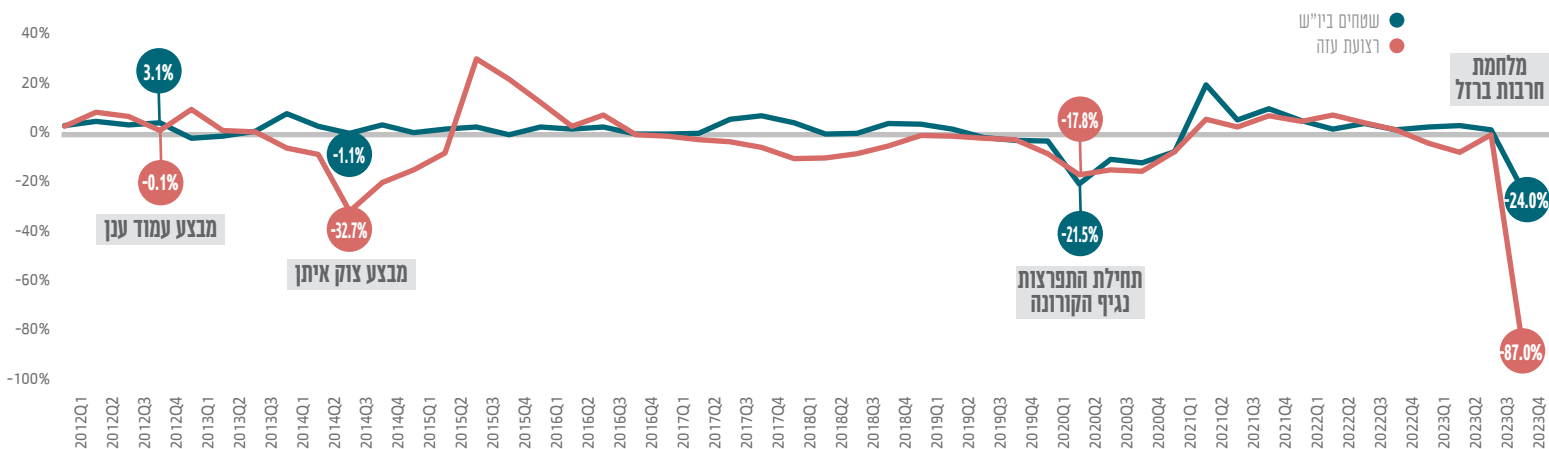
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הישראלית והפלסטינית.

השלכות מלחמת חרבות ברזל על הפעילות הכלכלית ברצועת עזה ובשטחים ביו"ש בסוף 2023 היו קשות יותר לעומת משבר הקורונה, או עימותים ביטחוניים קודמים.

// 4.8

- המלחמה השפיעה גם על הכלכלה בשטחים ביו"ש, בין היתר כתוצאה מביטול היתרי עבודה למעל 90% מהעובדים הפלסטינים שהועסקו בישראל. נתון שהוביל לירידה חדה בביקושים ובפעילות הכלכלית.
- על רקע המלחמה, הפעילות הכלכלית ברצועת עזה נעצרה כמעט לחלוטין; על פי נתונים ראשוניים, התמ"ג לנפש ברבעון הרביעי של שנת 2023 רשם ירידה של 87% בהשוואה לרבעון מקביל אשתקד.

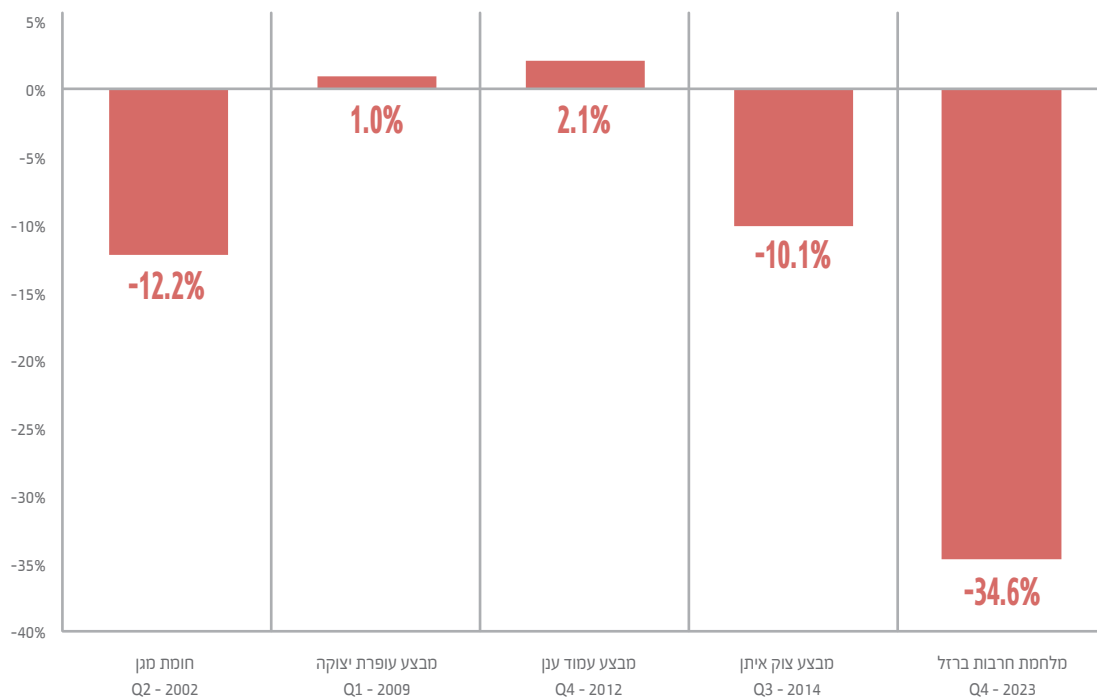
השינוי בתמ"ג לנפש (במונחים ריאליים) בשטחים ביו"ש וברצועת עזה, לפי רבעונים בהשוואה לרבעון מקביל אשתקד

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

השינוי בתמ"ג הריאלי לנפש בשטחים ביו"ש וברצועת עזה, לפי אירועים ביטחוניים משמעותיים רבעון פרוך העימות הביטחוני לעומת רבעון מקביל אשתקד (שיעור שינוי)

//4.9

הפגיעה בפעילות הכלכלית בשטחים ביו"ש וברצועת עזה כתוצאה ממלחמת חרבות ברזל הייתה החמורה ביותר לעומת עימותים ביטחוניים קודמים.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

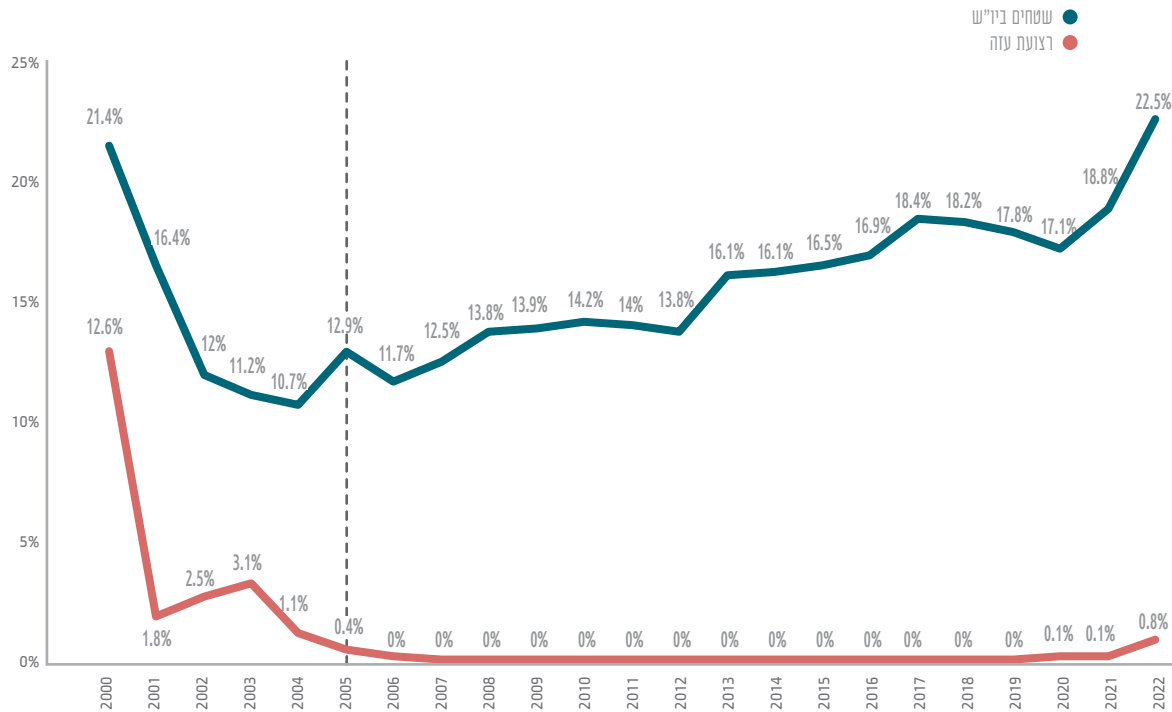
עובדים פלסטינים בישראל

כמעט רבע מהמועסקים הפלסטינים בשטחים ביו"ש הועסקו בישראל ב-2022 - השיעור הגבוה ביותר מאז פרוץ מתקפת הטרור הפלסטינית בשנת 2000.

//4.10

שיעור העובדים הפלסטינים המועסקים בישראל מתוך כלל המועסקים הפלסטינים לפי אזור

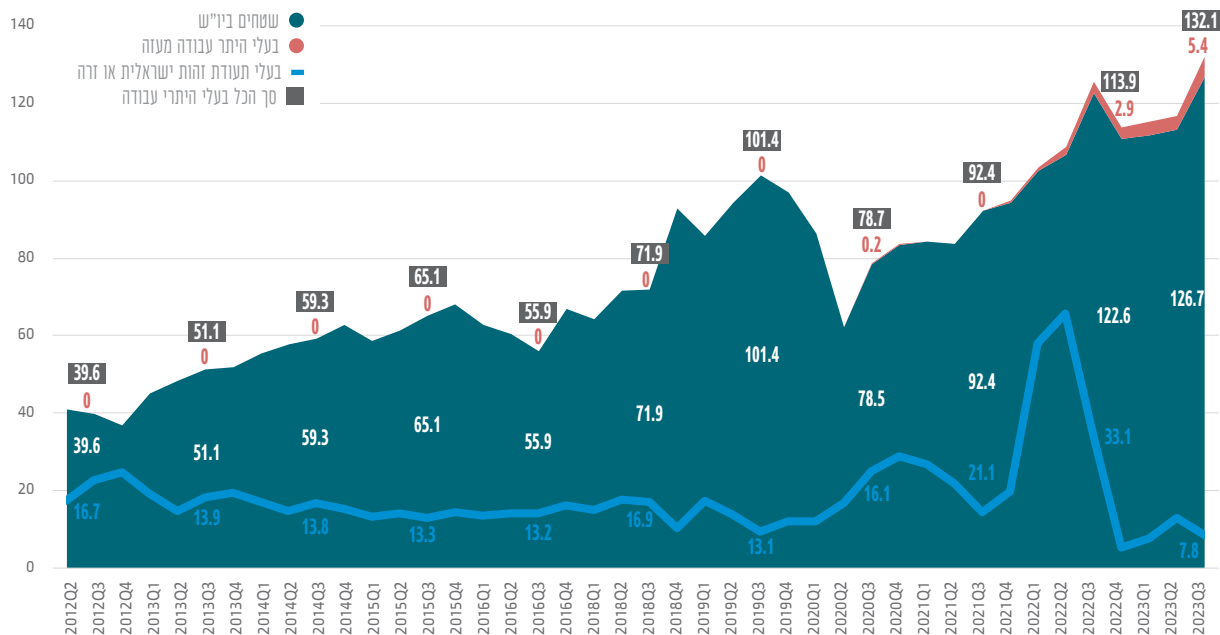
- ב-2020 החלו להיכנס לישראל עובדים מעזה, לראשונה מאז שנת 2006.
- במהלך העשור האחרון כ-80%-90% מכלל הפלסטינים מהשטחים ביו"ש שהועסקו בישראל עבדו ביישובים בתוך הקו הירוק, והשאר ביישובים ישראלים מעבר לקו הירוק.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית. הקו המקווקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד צדדית של ישראל מהרצועה.

בתוך קצת יותר מעשור זינק מספר העובדים הפלסטינים בעלי היתר עבודה בישראל ביותר מפי שלושה.

//4.11

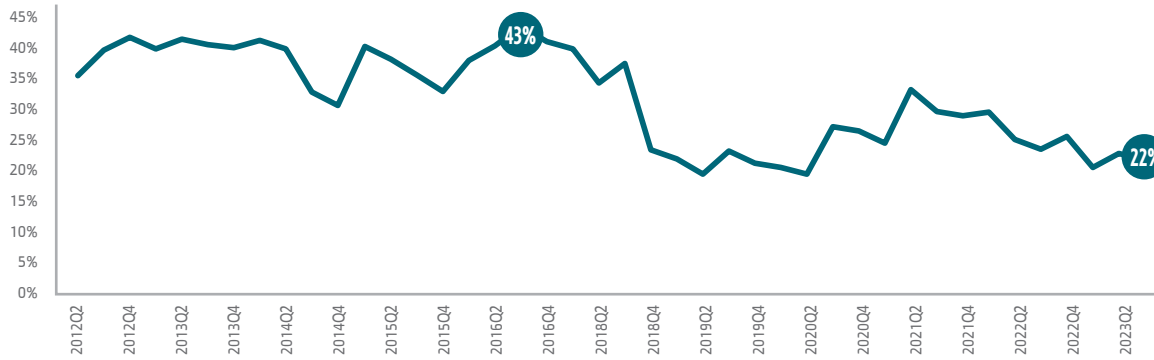
מספר העובדים הפלסטינים המועסקים בישראל, בעלי היתר עבודה (באלפים)
לפי אזור, 2023Q3-2012Q2

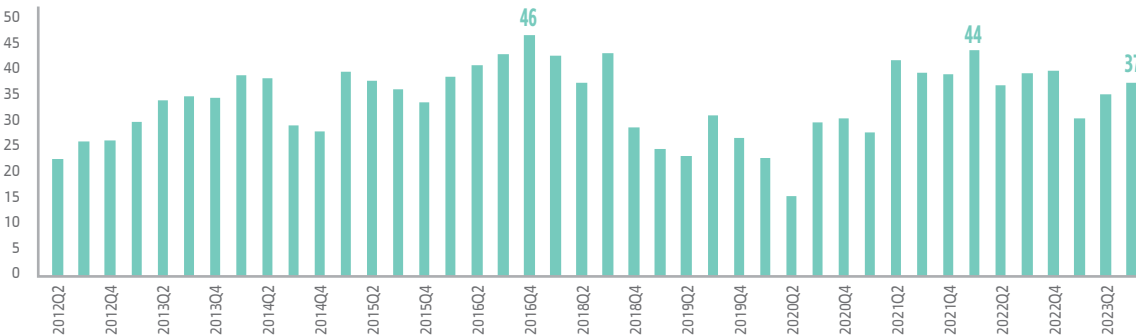
ברבעון השלישי של שנת 2023 נכנסו לישראל 132 אלף עובדים פלסטינים בעלי היתר עבודה, אשר 96% מהם הגיעו מהשטחים ביו"ש. נוסף על כך הועסקו כ־8 אלף פלסטינים בעלי תעודת־זהות ישראלית או זרה.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

שיעור המועסקים הפלסטינים מהשטחים ביו"ש ללא היתר עבודה מתוך סך הפלסטינים מהשטחים ביו"ש המועסקים בישראל 2023Q3-2012Q2

מספר העובדים הפלסטינים מהשטחים ביו"ש ללא היתר עבודה, באלפים 2023Q3-2012Q2

//4.12

**יותר מחמישית
מהעובדים
הפלסטינים שעבדו
בישראל הועסקו
באופן לא־חוקי.**

שיעור הפלסטינים ללא היתר עבודה מתוך סך הפלסטינים שהועסקו בישראל ירד במידה משמעותית בעשור האחרון, אך הוא נותר גבוה - כל עובד פלסטיני חמישי בישראל היה ללא היתר עבודה.

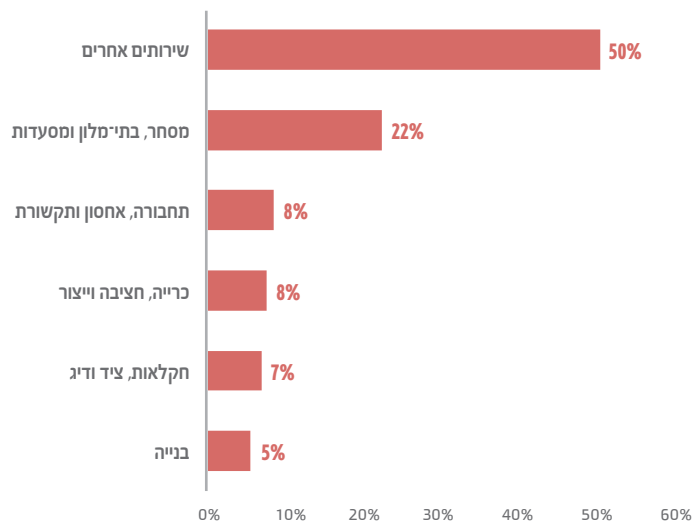
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

העובדים הפלסטינים מהשטחים ביו"ש עסקו בישראל בעיקר בבנייה, בעוד שהעובדים מעזה הועסקו בעיקר בשירותים אחרים, כגון ניקוי חופים.

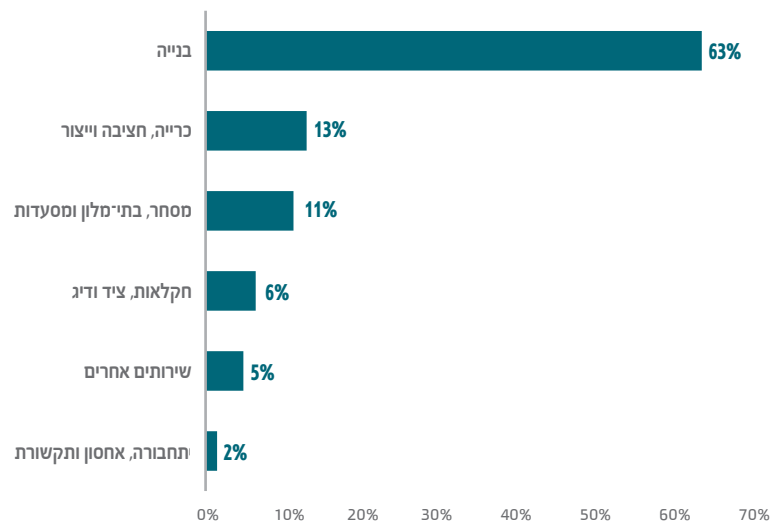
//4.13

התפלגות העובדים הפלסטינים בישראל לפי ענפים כלכליים לפי אזור, 2022

רצועת עזה

שטחים ביו"ש

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

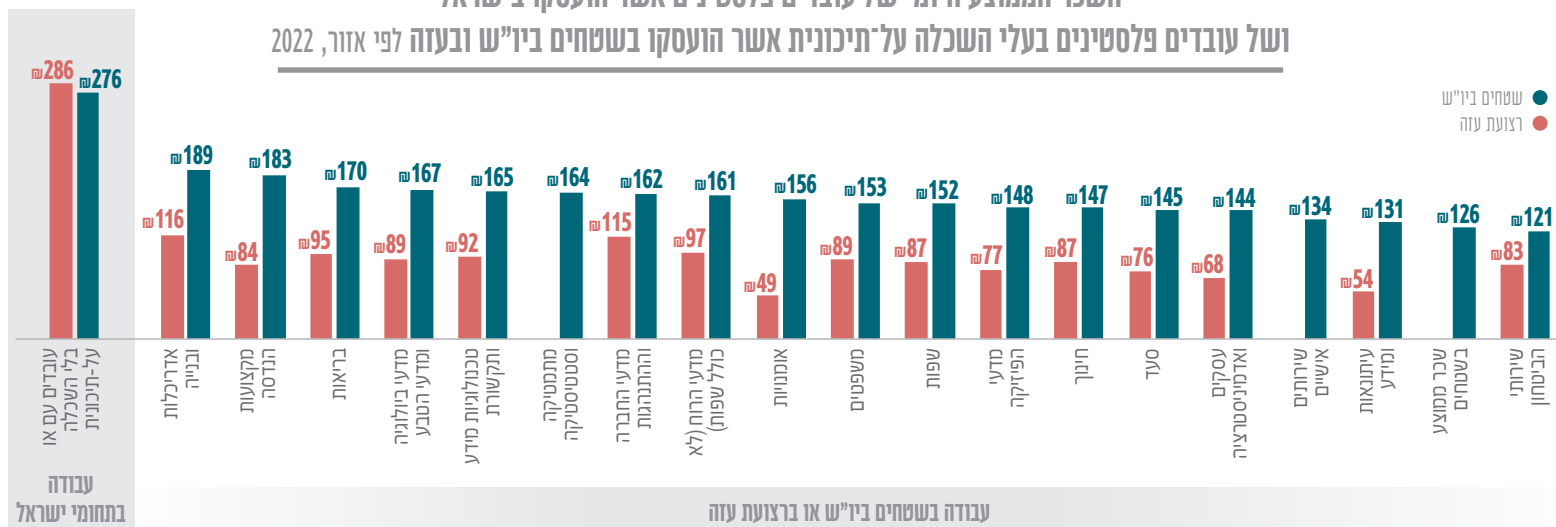
משתלם יותר לעבוד בעבודה פיזית בישראל מאשר לרכוש השכלה.

// 4.14

- שכרם של פלסטינים שהועסקו בישראל היה גבוה באופן משמעותי משכרם של עובדים פלסטינים בעלי השכלה על-תיכונית שנשארו לעבוד בשטחים ביו"ש.
- הגברת הגישה לתעסוקה בישראל עשויה לשבש את מערכת התמריצים בכלכלה הפלסטינית, שכן חלק משמעותי מהאוכלוסייה הלא-משכילה השתכרה יותר מאשר האוכלוסייה המשכילה, ולכן נוצרו תמריצים שליליים להשקעה בהון אנושי.

השכר הממוצע היומי של עובדים פלסטינים אשר הועסקו בישראל

ושל עובדים פלסטינים בעלי השכלה על-תיכונית אשר הועסקו בשטחים ביו"ש ובעזה לפי אזור, 2022

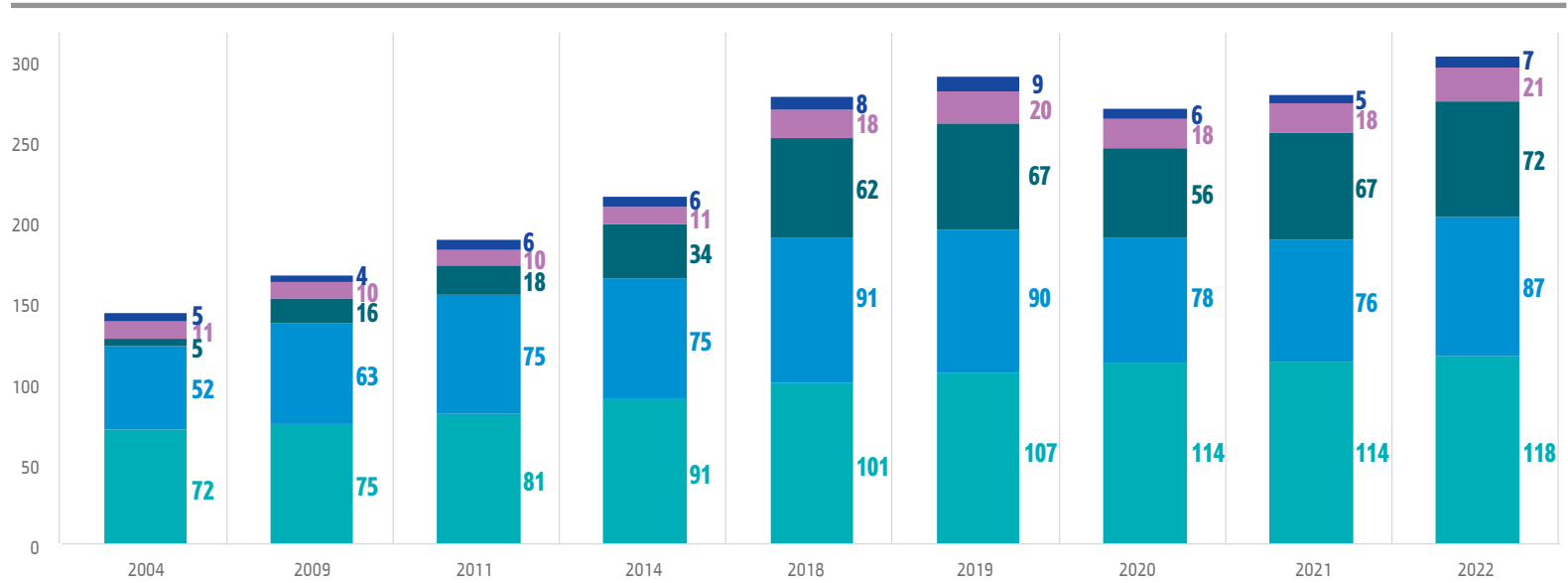
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

במקביל לגידול במספר העובדים הפלסטינים שהועסקו בענף הבנייה הישראלי, נרשמה בשנים האחרונות ירידה במספר העובדים הערבים הישראלים. ייתכן שיש תחליפיות מסוימת בין עובדים פלסטינים לערביי ישראל.

// 4.15

- ישראלים אחרים
- עובדים זרים מחו"ל
- שטחים בי"ש
- ערבים ישראלים
- יהודים ישראלים

מספר העובדים בענף הבנייה (באלפים), לפי שנים נבחרות

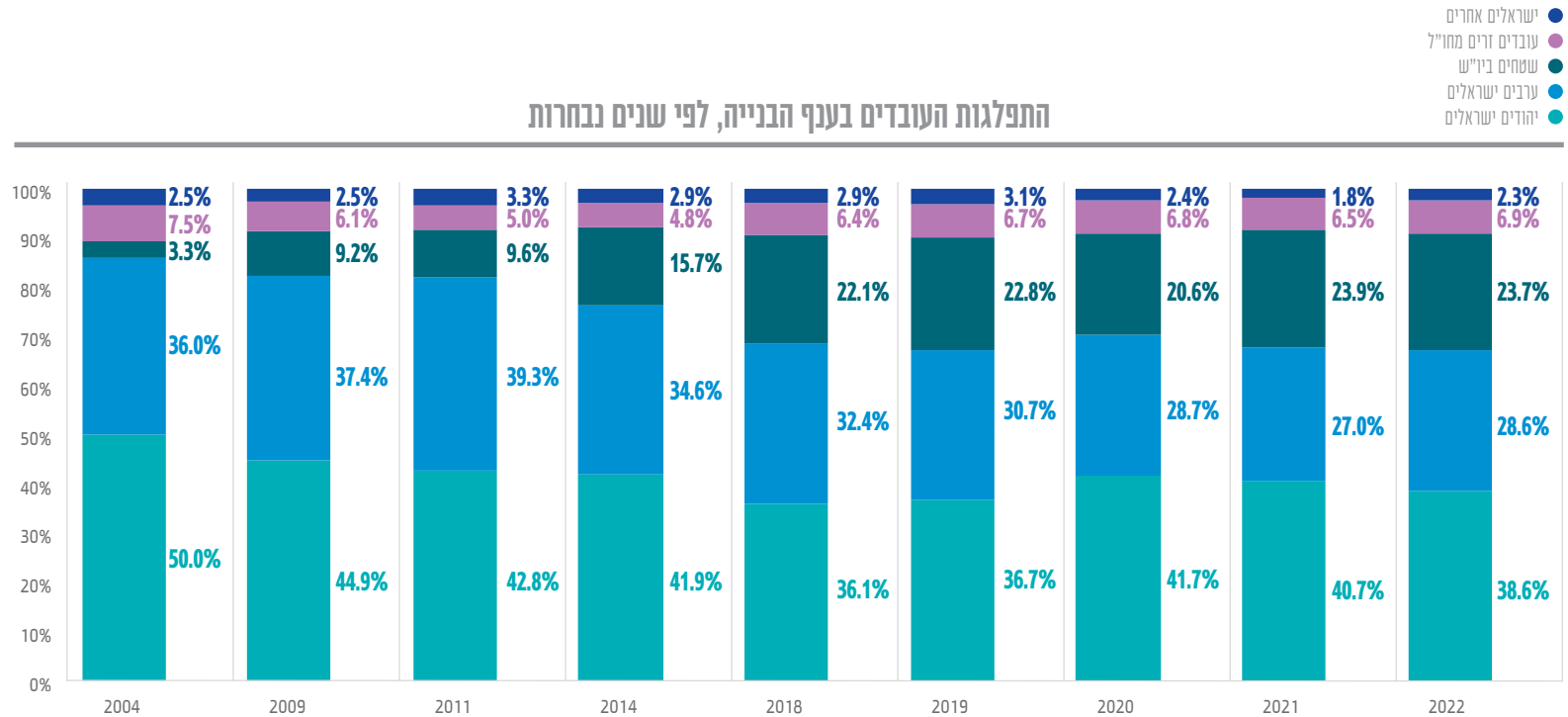

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני הלמ"ס הישראלית.

בשני העשורים האחרונים נרשמה ירידה חדה בשיעור העובדים הישראלים בענף הבנייה.

התפלגות העובדים בענף הבנייה, לפי שנים נבחרות

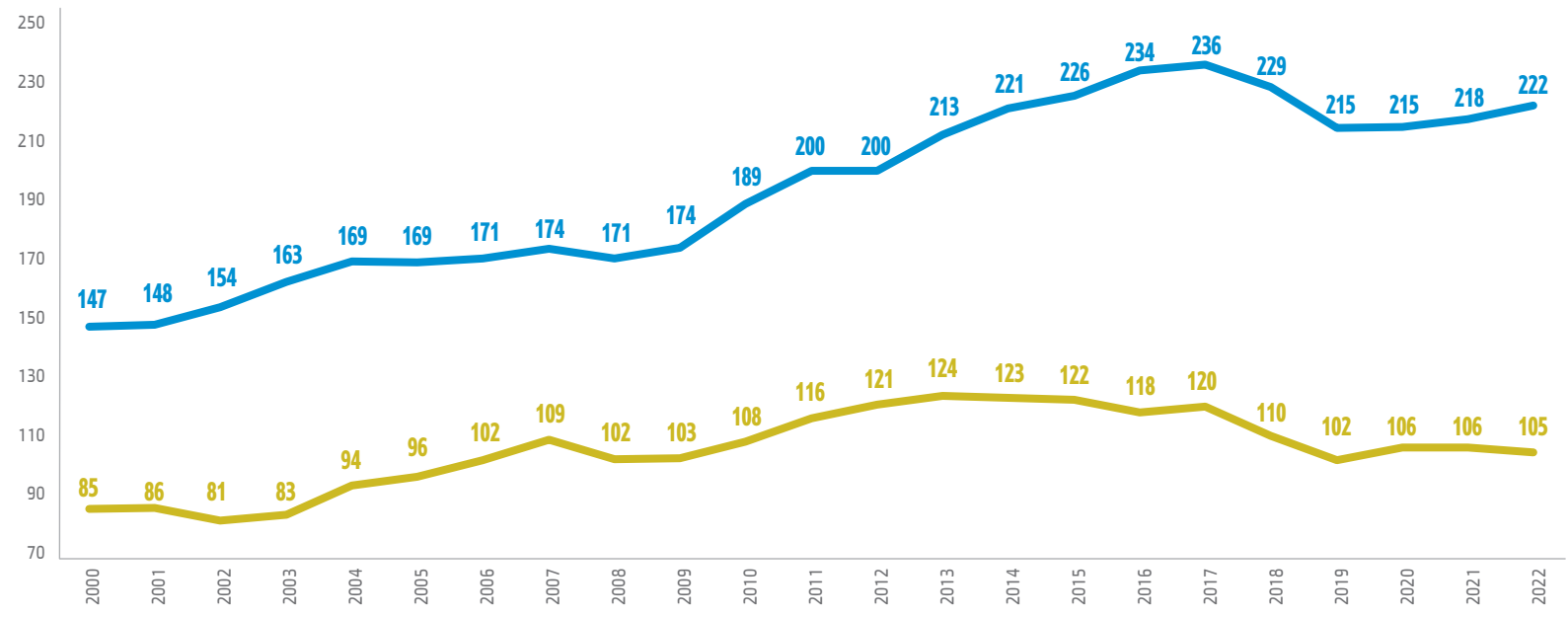
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני הלמ"ס הישראלית.

פלסטינים מהשטחים ביו"ש שהועסקו בישראל השתכרו יותר מפי שניים מאלה שעובדים בשטחים.

//4.16

השכר הממוצע של המועסקים הפלסטינים מהשטחים ביו"ש בהשוואה לשכר במגזר הפרטי אינדקס: שכר במגזר הפרטי = 100

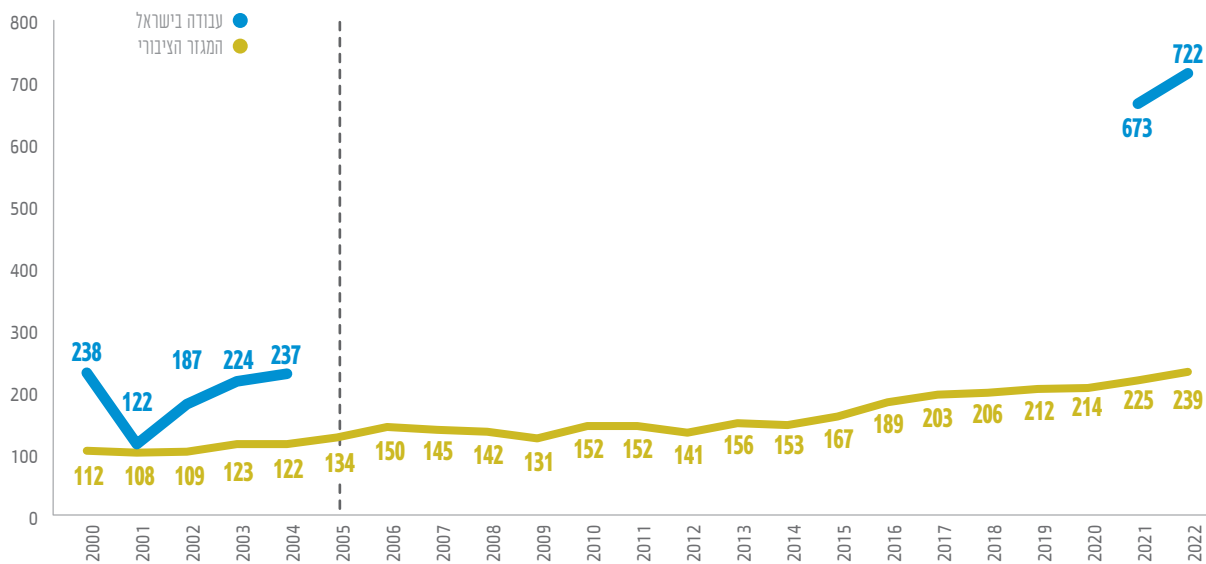
● עבודה בישראל
● המגזר הציבורי

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית.

פלסטינים מעזה שהועסקו בישראל השתכרו יותר מפי שבעה ממקביליהם שהועסקו במגזר הפרטי. נוסף על כך, עובדי המגזר הציבורי בעזה הרוויחו יותר מפי שניים מעובדי המגזר הפרטי.

השכר הממוצע של המועסקים הפלסטינים מהשטחים ביו"ש בהשוואה לשכר במגזר הפרטי
אינדקס: שכר במגזר הפרטי = 100

//4.17

פער השכר בין המגזר הציבורי למגזר פרטי ברצועת עזה הלך וגדל לטובת עובדי המגזר הציבורי לאחר השתלטות חמאס על הרצועה בשנת 2007.

מקור: עיבוד של פורום קהלת לכלכלה לנתוני הלמ"ס הפלסטינית. הקו המקווקו האנכי מציין את שנת הנסיגה החד צדדית של ישראל מהרצועה.

5

**אומדן וניתוח של הגדלת נקודות הזיכוי
בגין ילדים**

ניסן אברהם ומיכאל שראל

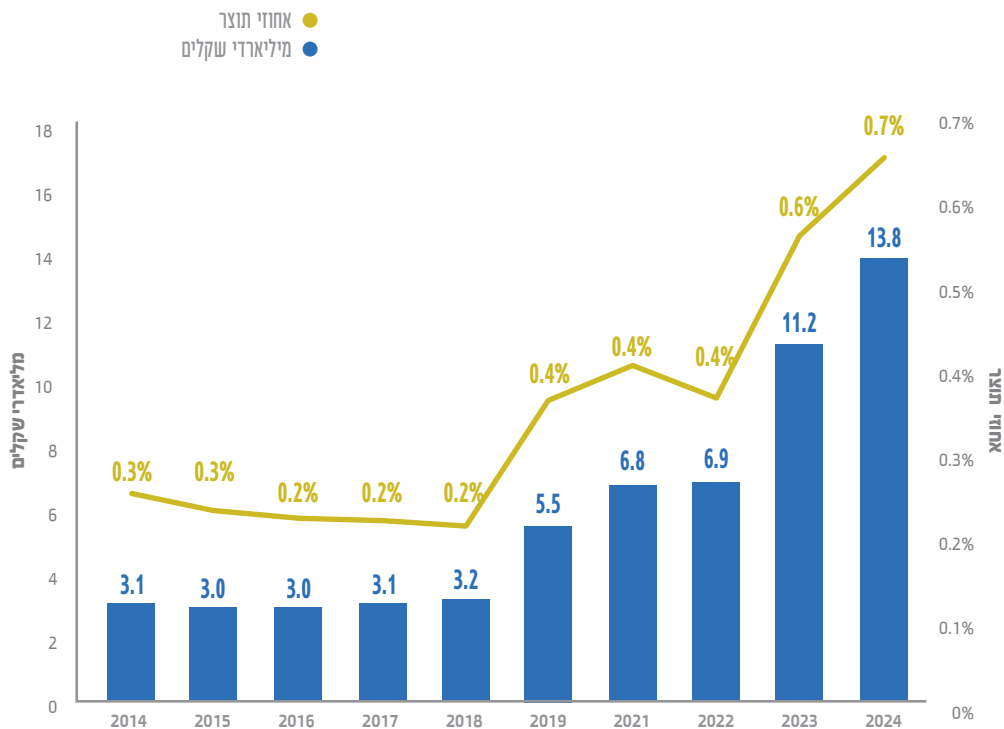
נקודות מרכזיות

- תוספת נקודות הזיכוי שיינתנו בשנת 2024 תהיה משמעותית יותר לאבות בחציון העליון של ההכנסה ולאמהות בשני העשירונים העליונים.
- שווי ההטבה של אבות נוטה להיות גבוה מזה של אימהות, משתי סיבות עיקריות:
  1. ההכנסה של אבות מעבודה גבוהה מזו של אימהות.
  2. סף המס של הנשים גבוה יותר, משום שהן זכאיות לחצי נקודת זיכוי יותר מאשר גברים.
- לנקודות זיכוי בגין ילדים יש יתרון משמעותי ביחס לקצבאות, מכיוון שהן הטבה היוצרת זיקה בין מימוש ההטבה לבין יציאה לעבודה ולהשתכרות. עם זאת, לא ברור מדוע מדיניות הגדלת נקודות הזיכוי בגין ילדים היא הרצויה והצודקת ביותר, לנוכח עלותה הגבוהה והשימושים החלופיים האפשריים במשאבים הציבוריים המוקצים לטובתה, כגון הפחתה בשיעורי מס ההכנסה או הגדלת נקודות הזיכוי לכלל התושבים (ללא תלות במספר הילדים שלהם), אשר אינן יוצרות סבסוד צולב בין הורים ללא-הורים בגובה התשלום של מס הכנסה.
- לנייר המורחב שלנו בנושא זה, שבמסגרתו מוצגים בפירוט ההנחות, הניתוחים והסימולציות, ראו <https://bit.ly/taxyeladim>

- מנגנון נקודות הזיכוי בגין ילדים יוצר מעין הפליה בין הורים ללא-הורים בגובה התשלום של מס הכנסה.
- בשנת 2024 יתווספו נקודות זיכוי להורים בגין ילדים - שתי נקודות זיכוי נוספות בעבור ילדים עד גיל שלוש ונקודת זיכוי אחת נוספת בעבור ילדים בני שתיים-עשרה עד שמונה-עשרה.
- בשנים האחרונות, ובעיקר משנת 2018, חל גידול משמעותי בשווייה של הטבת המס - בעוד שבשנת 2018 עמדה הטבת המס ביחס לתוצר על 0.2%, בשנת 2024 היא צפויה לעמוד על 0.7% (כ-14 מיליארד שקל).
- הטבת המס עשויה להגיע לאלפי שקלים בחודש. למעשה, בשל נקודות הזיכוי בגין ילדים, אימהות ואבות לילד אחד בגיל הרך שרמת ההכנסה שלהם מעבודה היא ממוצעת יהיו פטורים כמעט לגמרי מתשלום מס הכנסה בשנת 2024.
- בהשוואה לאימהות, העלות התקציבית של ההטבה לאבות מרוכזת יותר בגיל הרך. נראה כי אופן החלוקה של נקודות הזיכוי בגין ילדים אינו יעיל מספיק מבחינת תמריצי תעסוקה. ריכוז נקודות הזיכוי אצל אימהות לילדים בגיל הרך, על-חשבון אימהות לילדים גדולים יותר או על-חשבון אבות, עשוי להגביר תמריצים אלה.

//5.1

עלות הטבת המס של מתן נקודות זיכוי להורים בגין ילדים בשנים 2014-2024 במיליארדי שקלים (מחירים שוטפים) ובאחוזי תוצר

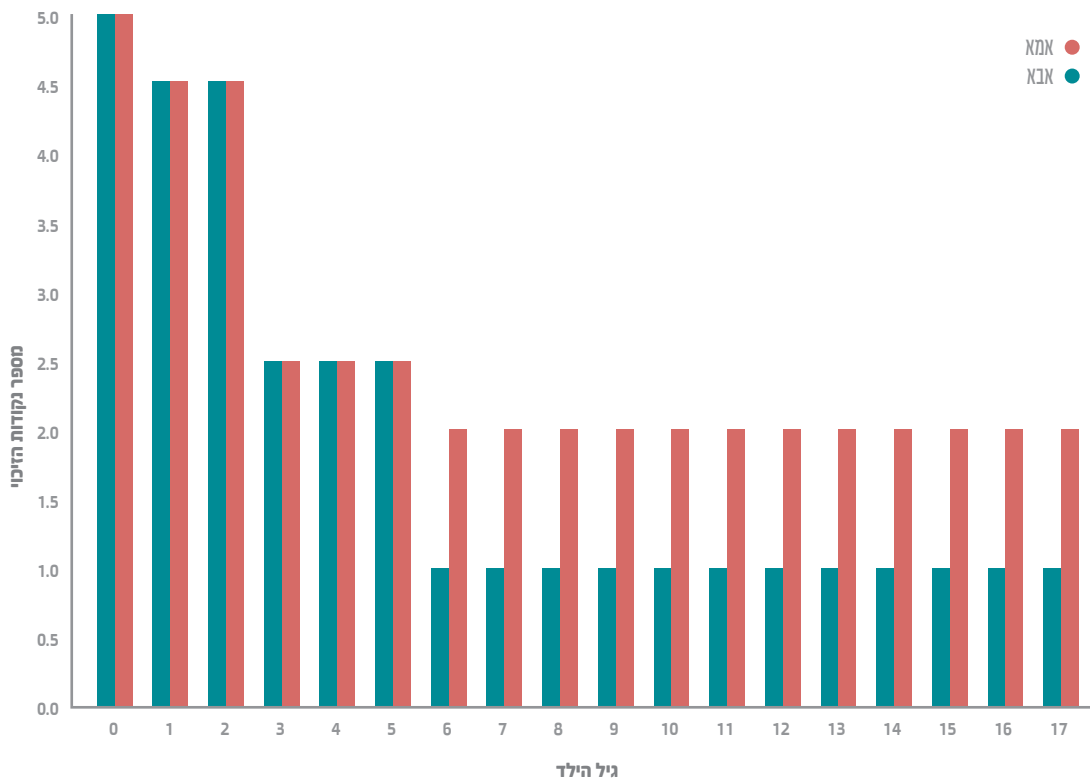
בשנים האחרונות הורחבו נקודות הזיכוי להורים בגין ילדים, ועלותה של הטבת המס זינקה.

- בשנת 2024 שווי הטבת המס צפוי להגיע ל-13.8 מיליארד שקל, דבר שמציב את ההטבה של מתן נקודות זיכוי להורים בגין ילדים במקום השני מבחינת עלותה מבין כלל הטבות המס.
- הרחבת הטבת המס הובילה לגידול בשווי ההטבה ביחס לתוצר. בעוד שבשנת 2018 עמדה הטבת המס על 0.2 אחוזי תוצר, בשנת 2024 היא צפויה לעמוד על 0.7 אחוזי תוצר.

מקור: עיבוד וניתוח של פורום קהלת לכלכלה לנתוני משרד האוצר (עיקרי התקציב) ולנתונים בסקר הוצאות משקי הבית של הלמ"ס.

מספר נקודות הזיכוי שניתנות להורים, לפי גיל הילד, 2024

//5.2

הורים מקבלים נקודות זיכוי רבות יותר בעבור תינוקות ופעוטות.

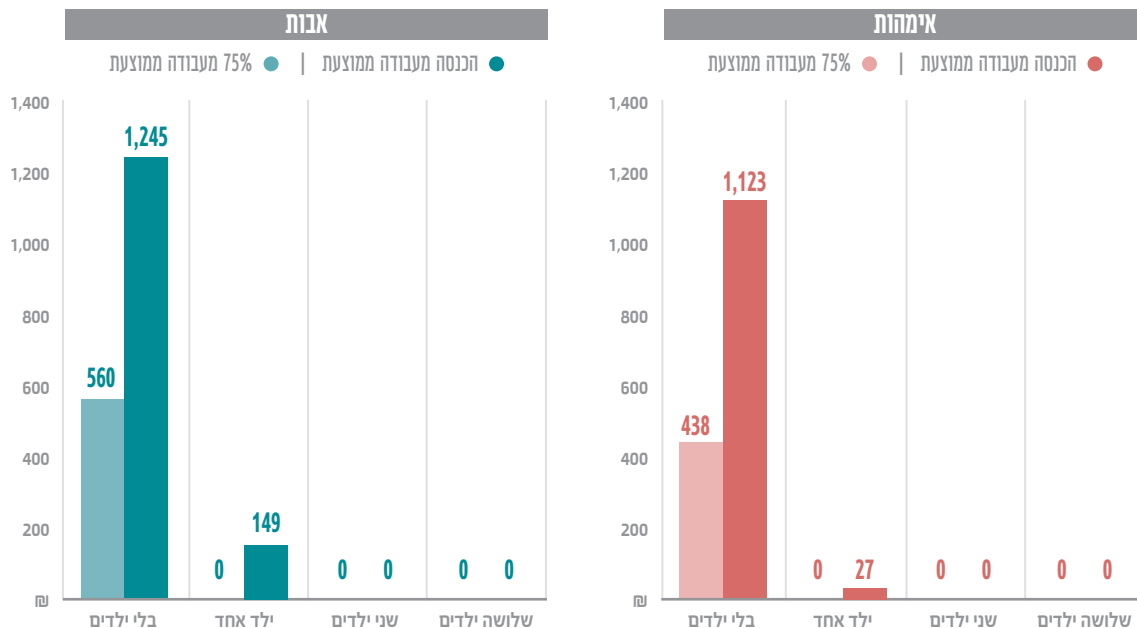
מקור: עיבוד של פורום קהלת לכללה לפקודת מס הכנסה.

* בשנת הלידה של התינוק, כל אחד מההורים זכאי ל-2.5 נקודות זיכוי. אולם, אם נניח שתינוק נולד בממוצע באמצע השנה הקלנדרית, ההורה ייהנה מהטבה כפולה בממוצע, כי ההטבה ניתנת רטרואקטיבית על כל שנת המס שבה נולד התינוק.

//5.3

מנגנון נקודות הזיכוי בגין ילדים יוצר סבסוד צולב בין לא־הורים להורים בתשלום מס הכנסה.

תשלום מס הכנסה לגברים ולנשים בשנת 2024
לפי רמת הכנסה מעבודה ומספר ילדים, בשקלים בחודש

- גברים ונשים ללא ילדים נדרשים לשלם למס הכנסה מאות או אלפי שקלים יותר בחודש מאשר מקביליהם ההורים.
- לא ברור מדוע מדיניות יקרה זו רצויה וצודקת, במיוחד לנוכח החלופות האפשריות, כגון הפחתה בשיעורי מס ההכנסה או הגדלת נקודות הזיכוי לכלל התושבים, אשר אינן מייצרות סבסוד צולב כזה.

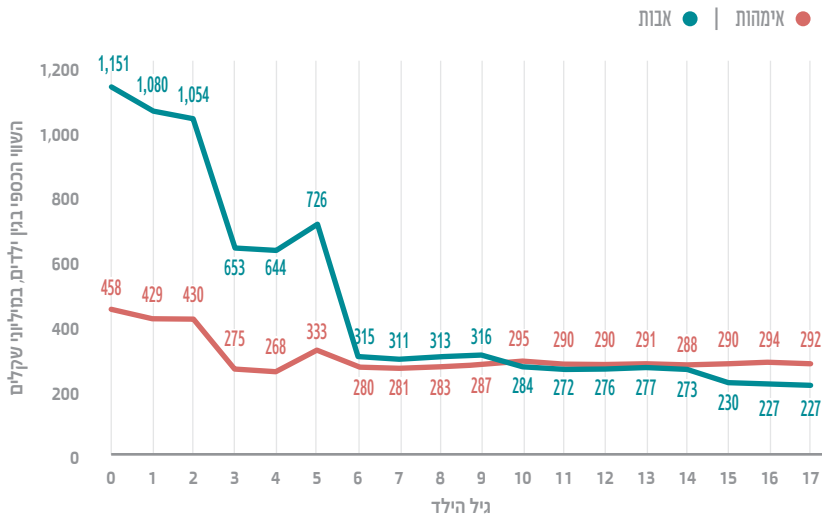
מקור: סימולטור של פורום קהלת לכללה ועיבוד מדרגות מס ההכנסה לשנת 2024. הכנסה מעבודה ממוצעת במשק הוגדרה כ־13.7 אלף ש"ח.*

ההטבה לאבות מרוכזת בעיקר בגיל הרך, בעוד ההטבה לאימהות אחידה יותר בין הגילים של הילדים, וייתכן שהיא אינה יעילה מספיק מבחינת תמריצי תעסוקה.

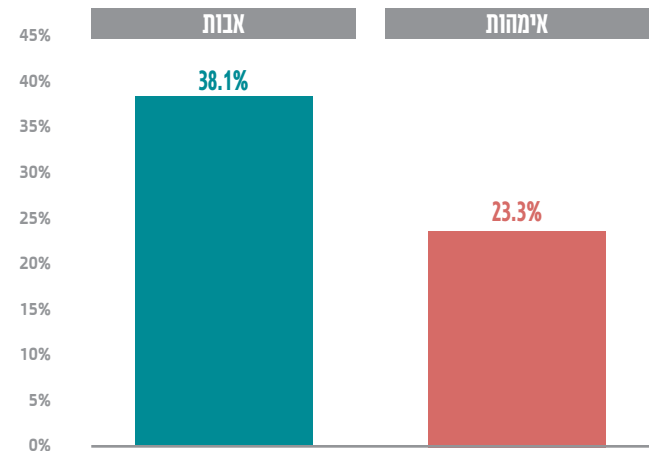
//5.4

- חסמי התעסוקה להורים לפעוטות משמעותיים יותר לעומת הורים לילדים בוגרים, במיוחד לגבי אימהות. ריכוז נקודות הזיכוי אצל אימהות לילדים בגיל הרך, על-חשבון אימהות לילדים גדולים יותר או על-חשבון אבות, עשוי להגביר את תמריצי התעסוקה.

אומדן השווי הכספי של נקודות זיכוי בגין ילד, לפי גיל הילד, 2024
במיליוני שקלים

השווי הכספי של נקודות זיכוי בעבור פעוטות מתחת לגיל שלוש
כשיעור מסך העלות של נקודות הזיכוי בעבור ילדים

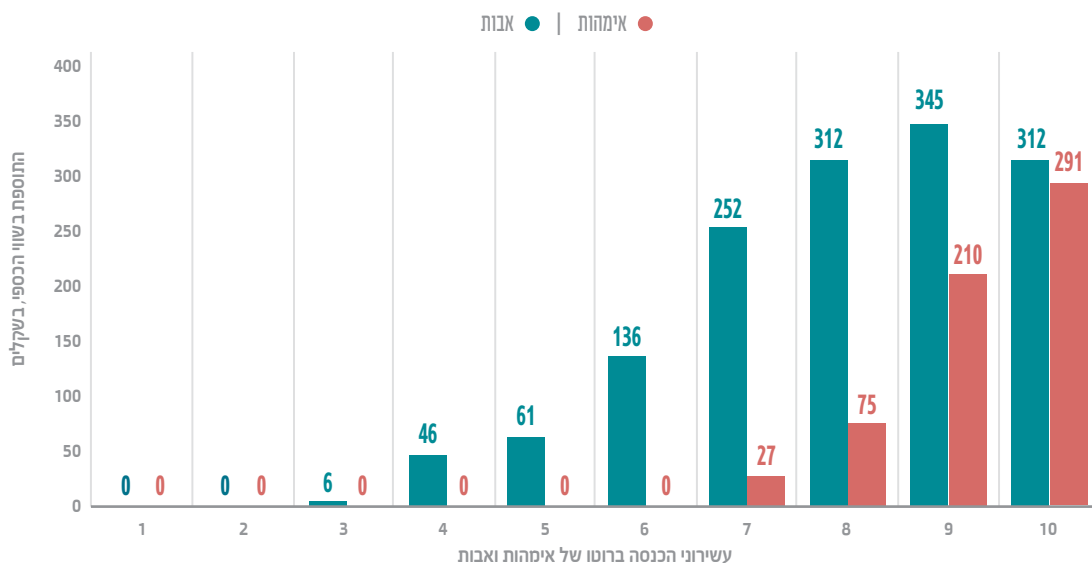

מקור: עיבוד וניתוח של פורום קהלת לכללה לנתונים בסקר ההוצאות של הלמ"ס.

//5.5

הגדלת נקודות הזיכוי בגין ילדים בשנת 2024 צפויה להגדיל את הכנסתם של אבות, במיוחד בחציון העליון של ההכנסה. לעומת זאת, בקרב אימהות הגידול בהכנסה צפוי בעיקר בשני העשירונים העליונים.

התוספת בשווי הכספי לאימהות ולאבות בשל הגדלת נקודות הזיכוי בגין ילדים בשנת 2024
לפי עשירוני הכנסה ברוטו של אבות ואימהות (שקלים בחודש)

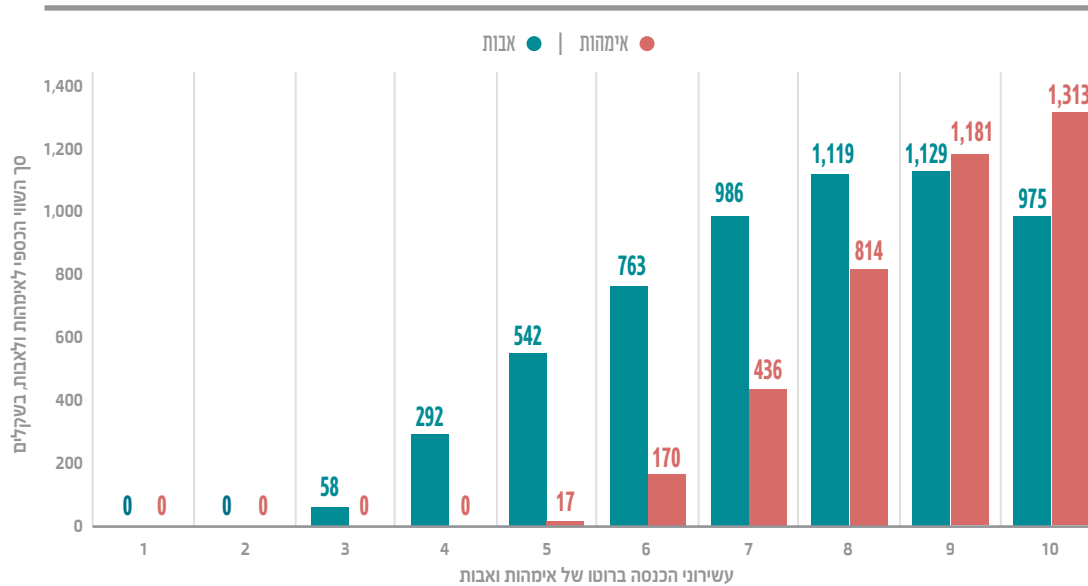
- בשנת 2024 צפויה הגדלה משמעותית של נקודות הזיכוי להורים לילדים מתחת לגיל שלוש ולילדים בני שתיים-עשרה עד שבע-עשרה.
- אובדן הכנסות המדינה צפוי לגדול, בין היתר כתוצאה מהרחבת הטבת המס, בכ-2.6 מיליארד שקל וגם כשיעור מהתוצר.

מקור: עיבוד וניתוח של פורום קהלת לכללה לנתונים בסקר ההוצאות של הלמ"ס.

מלבד שני העשירונים העליונים, השווי הכספי החודשי בגין ילדים גבוה יותר אצל האבות.

//5.6

סך השווי הכספי לאימהות ולאבות בשל נקודות הזיכוי בגין ילדים בשנת 2024
לפי עשירוני הכנסה ברוטו של אבות ואימהות (שקלים בחודש)

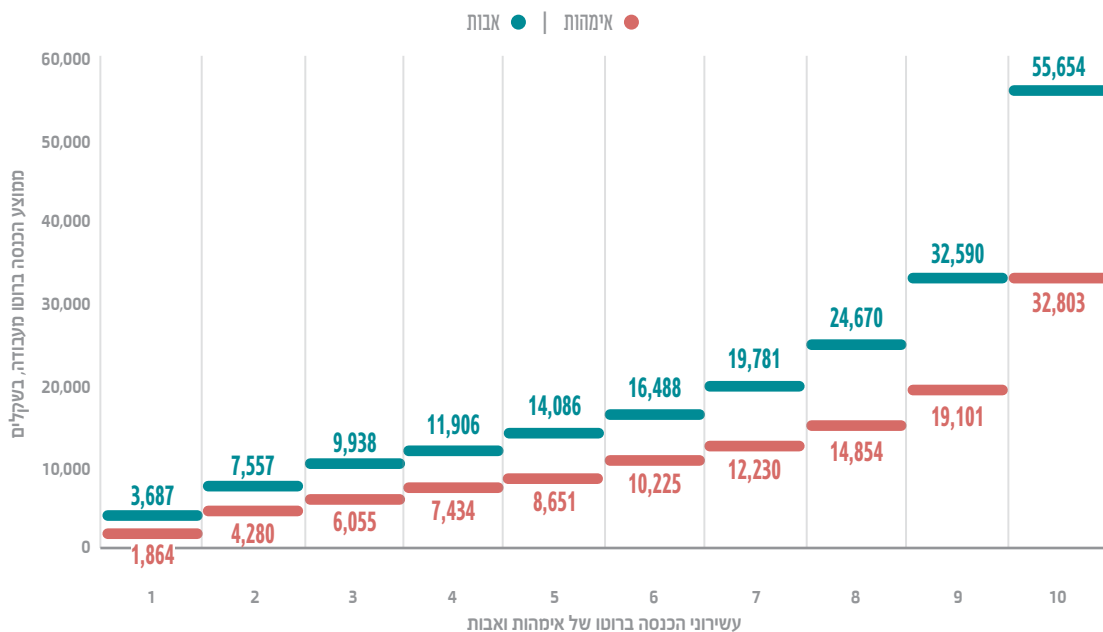
- אימהות בארבעת עשירוני ההכנסה הנמוכים אינן מקבלות תוספת הכנסה כתוצאה מנקודות זיכוי בגין ילדים.
- יחד עם זאת, בדרך־כלל תוכניות להגדלת נקודות זיכוי להורים מלוות בהגדלה מקבילה של מענק העבודה ("מס הכנסה שלילי"), וזאת כדי לשפר גם את הכנסתם של הורים עובדים בעלי הכנסה נמוכה יחסית, שאינה מגיעה לסף המס.

מקור: עיבוד וניתוח של פורום קהלת לכללה לנתונים בסקר ההוצאות של הלמ"ס.

//5.7

השווי הכספי של ההטבה לאבות גבוה יותר מאשר לאימהות, בין היתר משום שההכנסה שלהם מעבודה גבוהה יותר.

ממוצע הכנסה ברוטו מעבודה של אבות ואימהות לילדים מתחת לגיל שמונה עשרה בשנת 2024 לפי עשירוני הכנסה ברוטו של אבות ואימהות (שקלים בחודש)

- אימהות נוטות לקבל נקודות זיכוי רבות יותר בגין ילדים בהשוואה לאבות, אך השווי של ההטבה לאבות נוטה להיות גבוה יותר. הדבר נובע משתי סיבות עיקריות:
  - ההכנסה של אבות מעבודה גבוהה בהשוואה לאימהות.
  - סף המס של הנשים גבוה יותר, משום שהן זכאיות לחצי נקודת זיכוי יותר ממקביליהן הגברים.

מקור: עיבוד וניתוח של פורום קהלת לכללה לנתונים בסקר ההוצאות של הלמ"ס.

פורום קהלת

פורום קהלת הוא מכון מחקר השוכן בירושלים ופועל לעיגון מעמד הקבע של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, לחיזוק הדמוקרטיה הישראלית, קידום חירות הפרט ועידוד יישום עקרונות השוק החופשי בישראל. הפורום איננו מפלגתי ונשען על מקורות עצמאיים פרטיים ללא מימון ישיר או עקיף ממדינת ישראל או מכל ישות מדינית אחרת. כל תוצרי הפורום מוגשים למקבלי ההחלטות ולציבור ללא תמורה.

פורום קהלת לכלכלה

פורום קהלת לכלכלה מקדם מדיניות תומכת צמיחה, תחרות וחירות, באמצעות מחקר כלכלי וחברתי. הפורום נוסד בשנת 2014 ומתמחה בניתוח סוגיות כלכליות וחברתיות ובהכנת הצעות מדיניות על בסיס מחקרי, תיאורטי ואמפירי. פעילות הפורום ופרסומיו מכאונים למקבלי ההחלטות ולקהל הרחב, ומטרתם לגבש תמונה מדויקת של המציאות הכלכלית והחברתית בישראל, לאתגר תפיסות מקובלות, ולהציע פתרונות מדיניות שיאפשרו לקדם שגשוג כלכלי וחברתי.

לתמיכה בפעילות פורום קהלת לכלכלה: <https://bit.ly/DonateKohelet>

ISBN 978-965-7796-13-9

9 789657 796139

פורום קהלת (ע"ר)

רח' עם ועולמו 8, ירושלים 9546306

טלפון: 02-6312724

office@kohelet.org.il | www.kohelet.co.il

